

**Türkiye’de Kütüphanecilik Bilim Dalı konusunda
yapılmış olan Doçentlik Doktora ve Bilim Uzmanlığı
tezlerinde kullanılmış olan araştırma metodları**

Gülseven ALTINÖRS

**Hacettepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yönetmeliğinin Kütüphanecilik
Ana Bilim Dalı için öngördüğü
BİLİM UZMANLIĞI TEZİ
olarak hazırlanmıştır.**

Ankara
Haziran, 1983

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

İşbu çalışma Jürimiz tarafından, Küt. Bül.

Dalında Bilim Uzmanlığı TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan :

Üye :

Üye :

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine
ait olduğunu onaylarım ...../...../ 1983

Enstitü Müdürü

Ö N S Ö Z

Çalışmanın isminden de anlaşılacağı gibi, tez konusu araştırma metodlarının ve bu metodların Kütüphanecilik Bilim Dalı'nda yapılmış olan tezlerde ki kullanım alanlarının incelenmesidir.

Çeşitli dönemlerde yaptığım çalışmalarda, kullanabileceğim araştırma metodunun seçiminde ve bu metodun tekniklerinden yararlanma konusunda oldukça zorlanırdım. Birtakım araştırma ve gözlemler sonucu genel olarak bu tür zorlukların pek çok araştırmacı için de geçerli olduğu saptanmıştır. Bu nedenlerden yola çıkılarak, böyle bir araştırma oluşturulmuştur.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de Kütüphanecilik Bilim Dalı konusunda Doçentlik, Doktora ve Bilim Uzmanlığı tezlerinde hangi araştırma metodlarının kullanıldığının saptanması ve incelenmesidir. Ayrıca, tezlerde hangi konuların işlendiği, kullanılan araştırma metodunun seçiliş nedeni, araştırmacının metodoloji konusunda ki bilgi düzeyinin belirlenmesi vb. konular üzerinde de inceleme yapılmıştır.

Bu tür bir çalışmanın ilk defa ele alınması nedeniyle, yapılmış olan tezlerin incelenmesinde ve gerektiğinde araştırmacılara ulaşılmada bir takım zorluklarla karşılaşmıştır. Tezlerle ilgili elde edilen diğer bilgiler, tablolar halinde belirtilerek, çeşitli yorumlar yapılmıştır.

Böyle bir çalışmanın oluşması için, değerli fikirleri ile bana yol gösteren hocam, Sayın Jordan Michael Scepanski'ye çalışmam süresince tez danışmanım olarak görüş ve eleştirileri ile beni yönlendiren Sayın Dr. Tülin Sağlamtunç'a ve ayrıca çeşitli aşamalarda konu ile yakından ilgilendikleri için Sayın Prof. Dr. İlhan Kum'a ve Sayın Doç. Dr. Nilüfer Tuncer'e teşekkür etmek isterim.

Gülseven ALTINÖRS

İ Ç İ N D E K İ L E R

	Sayfa
Önsöz	ii
İçindekiler	iv
I. BÖLÜM	
Giriş	
1.1. Konunun önemi	2
1.2. Çalışmanın amacı	4
1.3. Çalışmanın yöntemi	5
1.4. Çalışmanın kapsamı	7
1.5. Kaynaklar	8
II. BÖLÜM	
Araştırma ve özellikleri	
2.1. Araştırmanın tanımı	12
2.2. Araştırmanın amacı	12
2.3. Araştırma konusunun belirlenmesi	17
2.4. Bilimsel metoda ilişkin başlıca kavramlar	18
III. BÖLÜM	
Araştırma metodları	
3.1. Deneysel metod	24
3.2. Betimleme metodu	30
3.3. Tarihsel metod	42
3.4. Yöneylem araştırması metodu	45
3.5. İstatistiksel metod	48

IV. BÖLÜM

Türkiye'de Kütüphanecilik Bilim Dalı konusunda yapılmış olan Doçentlik, Doktora ve Bilim Uzmanlığı tezlerinin araştırma metodları açısından incelenmesi.

4.1. Anketin genel yorumlanması	59
4.2. Anket sorularından beklediklerimiz	59
4.3. Türkiye'de Kütüphanecilik Bilim Dalı konusunda yapılmış olan Doçentlik, Doktora ve Bilim Uzmanlığı tezlerinin araştırma metodları açısından incelenmesi	63

V. BÖLÜM

Sonuç ve Öneriler	93
-------------------------	----

EKLER .....

Ek - I : Anket soruları

Ek - II : Kişisel inceleme formu

Ek - III : Tezler ve metodlar

Ek - IV : Tez bibliyografyası

KAYNAKÇA	132
----------------	-----

ÖZET	136
------------	-----

ABSTRACT	139
----------------	-----

B Ö L Ü M - I

G İ R İ Ş

- 1.1. Konunun Önemi
- 1.2. Çalışmanın Amacı
- 1.3. Çalışmanın Yöntemi
- 1.4. Çalışmanın Kapsamı
- 1.5. Kaynaklar

1.1. Konunun Önemi

Günümüzde bilimin her dalında, hemen hemen bütün konularda neden-sonuç ilişkisinin bir gereği olarak, araştırmaya gereksinim duyulmaktadır. Zaten, bilim dallarındaki ilerleme ve yeni buluşların nedeni, yapılan bilimsel araştırmaların çoğalması ve uygulama alanlarının artmış olmasındandır. Ayrıca, araştırmacıların, araştırma yapmaya yönelik bir tarzda yetiştirilmesi ve araştırma metodlarına göre eğitilmesinin de rolü büyüktür.

Çok genel anlamda araştırma, problemlerin çözümlenmesine ve yeni fikirlerin oluşmasına yardımcı olan, bilimsel bir çalışmadır. İster laboratuvar araştırması olsun, ister alan araştırması olsun önemli olan çalışmayı sistemli bir şekilde yapmaktır. Bu sistemli çalışmanın yapılması, güvenilir ve geçerli bilgilerin elde edilmesi, araştırma metodlarının kullanımını zorunlu kılar. Bu nedenle araştırma metodlarının önemi gün geçtikçe artmaktadır. Araştırma metodları, araştırmacıya yapacağı çalışma için bilimsel bir yol göstererek, çalışmanın belli bir plân içinde yapılmasını ve başarılı sonuçlar alınmasını sağlar. Bu önemli katkılardan dolayı, araştırma konusuna uygun olan bir araştırma metodunun seçilmesi, araştırmanın en önemli kısımlarından birisidir, çünkü araştırma sürecinde işlenecek sistemli bir yol belirlenmedikçe, sonuçlardan beklenen yararın sağlanabilme olasılığı da azalmaktadır.

Araştırma metodu belirlendikten sonra, konu ile ilgili bilgi toplama ve toplanan bilginin analiz edilerek yorumlanması işlemlerine geçilir. Çeşitli araştırma metodları vardır. Genel olarak "Bilimsel metod" kapsamı içine giren, bu genel ad altında toplanan metodlar, bilginin toplanması, analiz edilmesi ve yorumlanması gibi aşamalarda birtakım farklılıklar göstererek, birbirlerinden ayrılırlar Araştırmacı araştırma konusunun sınırlarını çizdikten sonra uygun olan araştırma metodunu seçer ve araştırma konusuna en çok yararlı olabilecek, en çok katkı sağlayabilecek veri toplama tekniğini belirler ve çalışmasını bu metodun prensiplerine uygun olarak yürütür. Bütün bu aşamaları izleyebilmek, yeni bulgularla bilime katkıda bulunabilmek ve dolayısıyla yararlı bir araştırma yapabilmek kesinlikle, belli düzeyde bir araştırma kültürünü gerektirir.

Bir sosyal bilim dalı olan, Kütüphanecilik Bilim Dalı'nın gelişmesinde de, yapılan araştırmaların çok büyük rolü vardır. Önce-leri kütüphanecilik konusundaki araştırmalarda, genellikle kütüphanelerin iç örgütlenmeleri yani kitap seçimi, koleksiyon, kataloglama vb. konular üzerinde durulmuştur¹. Oysa zamanla kütüphaneciliğin bir Sosyal Bilim Dalı olması özelliği ağır basarak, kütüphanelerin sosyal çevreyle ve diğer bilimlerle olan ilişkileri gibi bir çok konularda araştırmalar yapılmaya başlanmıştır. Kütüphanecilik, teknolojik gelişmelerle ortaya çıkan her türlü yeniliğe açık bir bilim dalıdır, bu nedenle sık sık kütüphanecilikle ilgili araştırmalar yapmak gerekir. Kütüphanelerin gelişmesini yorumlayanlar, toplumsal-ekonomik yapı değişikliği, bilimsel teknik gelişim ve okuyucuların artan bilgi edinme arzuları sonucu, daha etkin kütüphane hizmetine olan gereksinimin gittikçe arttığını belirtmişlerdir². Kütüphanecilik Bilim Dalı'nda yapılacak

olan her türlü araştırmanın, bütün bu gereksinimleri karşılayabilecek, yeni fikirleri ortaya çıkarabilecek bir düzeyde olması gerekmektedir.

Kütüphanelerin gelişmesinde bu kadar önemli rolü olan araştırmalarda, istenilen amaçlara ulaşabilmek, başarılı sonuçlar alabilmek için, bilimsel metodun prensiplerine uygun bir çalışma yapmak gerekir. Böyle bir çalışma için gerekli olan, araştırma metodunun belirlenmesi aşaması, araştırmacı için en zor aşamalardan biridir. Yanlış seçilen bir metodla yapılan araştırmada, derinliğe inildikçe bir çok aksaklıklarla karşılaşılabilir.

1.2. Çalışmanın Amacı :

Bu çalışmanın amacı, Kütüphanecilik Bilim Dalı'nda yapılmış olan tezleri ve bu tezlerde uygulanan araştırma metodlarını inceleyerek, konuya uygun bir metod seçilip seçilmediğini, araştırmacıların metodlar konusundaki karşılaştıkları sorunları, bu konuda yapılmasını gerekli gördükleri durumları saptayabilmektedir. Ayrıca tezlerde en çok ya da en az hangi metodların kullanıldığını, bunların nedenlerini araştırabilmektedir.

Kütüphanecilik Bilim Dalı'nda yapılacak olan araştırmalara belli amaçlara göreyön verebilmek için, bu alandaki mevcut durumu bütün ayrıntıları ile bilmek gerekir. Oysa Kütüphanecilik Bilim Dalı'nda yapılmış olan araştırmalar genellikle dağınık olup duyurulmamıştır. Hangi konularda ne tür araştırmaların yapıldığı, halen yapılmakta olan araştırmaların neler olduğu, araştırmaların hangi konularda yoğunlaştığı, ne gibi sorunların olduğu konusunda yeterli bilgiye sahip değiliz. Kütüphanecilik eğitimi veren üç bölüm de birbirlerinde yapılan araştırmalar hakkında yeterli bilgi sahibi değillerdir. Buradan, bölümler

arasında gerekli işbirliği, koordinasyon ve haberleşmenin yeterli düzeyde kurulmamış olduğu sonucunu çıkarabiliriz.

Bu çalışma ile mevcut araştırmalar metod ve konu yönünden incelenerek, oluşan boşlukların doldurulmasında esas olabilecek temel prensipler ortaya konmaya çalışılacaktır. İncelenen tezler, adlarına, konularına, yapılış tarihlerine ve araştırmacının adına göre hazırlanan listeler halinde, çalışmamızın sonunda verilecektir. Bundan amaç, ilgi duyanların bu listeden yararlanarak daha geniş araştırmalar yapabilmeleridir.

Yukarıda belirtilen amaçlarla birlikte, kanıtlanmaya çalışılacak hipotezi şöyle belirtebiliriz, "Türkiye'de Kütüphanecilik Bilim Dalı konusunda yapılmış olan tezlerde en çok betimleme metodu kullanılmıştır."

1.3. Çalışmanın Yöntemi :

Çalışmamızın kapsamı içerisine giren, 1958-1982 yılları arasında yapılmış olan Doçentlik, Doktora ve Bilim Uzmanlığı tezleri konusunda iki türlü inceleme yapılmıştır;

A. Tezler ekte verilen inceleme formuna göre tek tek incelenmiştir. Tezlerde belirtilen unsurlar elde edildikten sonra, kullanılan araştırma metodu kişisel değerlendirmeler sonucu belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmacının tezinde kullandığını belirttiği metod ile kişisel değerlendirme ile saptanan metod karşılaştırılmıştır. Bir kısım tezlerde konu ile belirtilen araştırma metodu birbirine uygundur, bu durumda belirtilen araştırma metodu esas olarak alınmıştır. Oysa bir kısım tezlerde ise, konu ile belirtilen araştırma metodu uyum sağlamamaktadır; bu durumlarda da kişisel saptamalar esas alınmıştır. Böylece bir takım çelişkili durumlar ortaya çıkarılmıştır.

B. Tez yapan araştırmacılara, 11 soruluk bir anket formu gönderilmiştir. Ekte bir örneği verilen anket sorularından alınan yanıtlar yorumlanmıştır. Yanıtlar, araştırmacıların kendi değerlendirmeleri olduğu için, bir de bu yanıtlarla, kişisel incelemeler sonucu elde edilen bilgiler karşılaştırılmıştır. Böylece durum saptaması daha gercekçi bir biçimde yapılmaya çalışılmıştır.

Anket yanıtları yorumlandıktan sonra, çalışmamızın amacına uygun olarak tartışmaya esas olacak ve araştırmanın temelini oluşturacak veriler üzerinde durulmuştur. Tartışılmasında yarar görölen konular;

- Seçilen araştırma metodu
- Metodun uygulanmasında karşılaşılan sorunlar
- Metodoloji eğitimi
- Araştırma metodları eğitimi ve karşılaşılan sorunlar konusunda alınması gerekli önlemler.

Bu yorumlamalardan sonra, tezler çeşitli yönlerden de değerlendirilerek, değişik bulgular üzerinde de çalışmalar yapılmıştır.

Örneğin;

- Araştırma metodlarının tez derecelerine göre dağılımı
- Araştırma metodlarının yıllara göre dağılımı
- Araştırma metodlarının cinsiyetle ilişkisi
- Tez derecelerinin cinsiyetle ilişkisi
- Tez derecelerinin yıllara göre dağılımı
- Tez derecelerinin üniversitelere göre dağılımı
- Cinsiyet ve yıl ilişkisi,

vb. yönleride incelenerek, tablolarla yorumları yapılmıştır.

Bu tablolardaki yıl ayırımları, ilk tezin yapıldığı tarih olan 1958 yılından başlayarak, 1973 yılında H.Ü.'de Bilim Uzmanlığı programının başlamasına kadar ilk bölüm, daha sonra da 5 ve 4 yıllık aralarla ikinci ve üçüncü bölümler halinde oluşturulmuştur.

Çalışma süresince, betimleme metodu kullanılmıştır. Ayrıca elde edilen verilerin yorumlanmasında da istatistiksel metoddan yararlanılmıştır.

1.4. Çalışmanın Kapsamı :

Çalışmanın kapsamını, Türkiye'de Kütüphanecilik Bilim Dalı'nda üniversite düzeyinde öğretime ilk kez başlayan Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü'nün kuruluş yılı olan 1954 yılından, en son tezin yapıldığı tarih olan Temmuz 1982 yılına kadar, Ankara Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümleri'nde yapılmış olan Doçentlik, Doktora ve Bilim Uzmanlığı tezleri oluşturmuştur.

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Bölümünde, altı Doktora tezi yapılmıştır. Ayrıca beş Bilim Uzmanlığı tezinin yapıldığı kayıtlarda görülmesine karşın, bu tezlerden ancak ikisine ulaşılabilmektedir. Bu nedenle üç Bilim Uzmanlığı tezi kapsam dışı bırakılmıştır.

Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesine bağlı Kütüphanecilik Bölümü'nde yedi Doktora ve yirmi üç Bilim Uzmanlığı tezi yapılmıştır.

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne bağlı Kütüphanecilik Bölümü'nde ise yedi Doktora tezi yapılmıştır. Bu bölümde Bilim Uzmanlığı Programı olmadığı için, Bilim Uzmanlığı tezi hazırlanmamıştır.

Türkiye'de Kütüphanecilik Bilim Dalı konusunda dokuz Doçentlik tezi yapılmıştır.

Anket çalışmasına başlarken toplam elliüç araştırmacıdan ancak otuzdokuz araştırmacıya anket formu postalanmıştır. Sekiz araştırmacının birden fazla tez çalışması olduğu için bunlara tek anket formu gönderilmiştir. Altı araştırmacıya da yurt dışında oldukları ve adresleri bulunamadığı için anket uygulanamamıştır. Dokuz araştırmacı da ankete yanıt vermemiştir. Alınan otuz anket yanıtı üzerinde inceleme yapılmıştır.

1.5. Kaynaklar :

Araştırma konusu için gerekli kaynak araştırması yapıldığı zaman, konuyla ilgili yeterli Türkçe kaynak olmadığı görülmüştür. Genel olarak araştırma metodları yada sosyal bilimlerde metodoloji sorunu hakkında kaynak bulabilmek için Türkiye Bibliyografyası³, Türkiye Makaleler Bibliyografyası⁴, ve Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni⁵, taranmıştır. Kütüphanecilik Bilim Dalı konusunda ki ilk tezin 1958 yılında yapıldığı göz önüne alınarak, bir yıl öncesinden 1957 yılından itibaren, bu kaynakların taranmıştır. Ancak bu yayınlardan birkaç tane kaynak bulunabilmiştir. Ayrıca Kütüphanecilik konusunda yapılmış olan tezleri kapsayan Nurten Eke ve Abdullah Savaşçı'nın "Türk Kütüphanecilik Bibliyografyası" adlı kitabından tezlerin ve araştırmacıların adlarının saptanmasında yararlanılmıştır⁶. Tez çalışması yaparken araştırma ve araştırma metodları konusunda Türkçe kaynak olarak en çok bilgi sağlanan kitap Saim Kaptan'ın "Bilimsel Araştırma Teknikleri" adlı kitabı olmuştur⁷. Kitapta, araştırma metodları, veri toplama teknikleri, araştırma raporunun nasıl yazılacağı ve nasıl değerlendirileceği konuları bulunmaktadır.

Yabancı kaynak olarak önce, Library Litarature⁸, Library and Information Science Abstacts⁹, Dissertation Abstacts¹⁰, taranmıştır.

Library Literature ve Dissertation Abstracts'ın taranmasında ilk tezin yapıldığı tarih göz önüne alınarak 1957 yılından itibaren, Library and Information Science Abstracts ise, yayının ilk çıkış yılı olan 1969 yılından itibaren yapılmıştır. Bu kaynaklardan da konu ile ilgili birçok makale bulunmuştur. Yurt dışında bu konuda yapılmış çalışmalar saptanarak, bilgi edinilmiştir.

Çalışmamızın temelini oluşturacak bilgiler, Charles Busha ve Stephan P. Harter'in "Research Methods in Librarianship" adlı kitabından sağlanmıştır¹¹. Bu kitap, Kütüphanecilik Bilim Dalına uygulanacak bütün araştırma metodlarını detaylı bir şekilde, kütüphanecilikteki uygulama alanına göre örnekler vererek ele almıştır. Çalışmamızda, araştırma metodlarının cevaplandırılması bu kitap esas alınarak yapılmıştır.

Çalışmamızda yararlandığımız bir diğer temel kaynak da, Gail Schlachter ve Dennis Thomison'un "The Library science doctorate; a quantitative analysis of dissertations and recipients" adlı makalesi olmuştur¹². Makalede 660 doktora tezi incelenmiştir. Tezde uygulanan araştırma metodları, bu metodlara göre tezlerin bitiş süreleri vb. incelemeler 660 tez arasından örneklem seçilerek yapılmıştır.

Tezin düzeni ve dip notların verilmesi konularında, H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü "Bilim Uzmanlığı ve Doktora tezlerinin yazılmasında, teksirinde ve ciltlenmesinde gözönünde tutulacak standartlar (esaslar) yönetmeliği"³ ve bu yayının kapsamı dışında kalan konularda da Kate L. Turabian'ın "A manual for writers of term papers, theses and dissertations" adlı eserinde yararlanılmıştır¹⁴.

I. BÖLÜMÜN DİPNOTLARI

1. Soysal, Özer. "Geleneksel Türk Kütüphaneciliğinin toplumsal ekonomik yapısına yaklaşımda metodoloji ve kaynak sorunu". Belleten, 1980 (XIIIV, 173) ss. 97-110.
2. a.e. S. 101.
3. Türkiye bibliyografyası. İstanbul, Devlet Basımevi, 1957-1981.
4. Türkiye makaleler bibliyografyası. İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1957-1981.
5. Türk kütüphaneciler derneği bülteni. Ankara, Türk Kütüphaneciler Derneği, 1957-1981.
6. Savaşçı, Abdullah - Nurten Eke. Türk kütüphanecilik bibliyografyası. Ankara, Güven Matbaası, 1976.
7. Kaptan, Saim Bilimsel araştırma teknikleri; istatistik yöntemleri. Gen. 4. bsm. Ankara, H.Ü., 1981.
8. Library literature. New York, Wilson CO., 1957-1981.
9. Library and information science abstracts. London, Library Association, 1962-1981.
10. Dissertations abstracts international section, a humanities and social sciences. USA, University Microfilms International 1957-1981.
11. Busha, Charles - Stephan P. Harter. Research methods in librarianship, techniques and interpretation. New York, Academic Press, 1980.
12. Schlachter, Gail - Dennis Thomison. "The library science doctorate a quantitative analysis of dissertations and recipients." Journal of education for Librarianship, Fall, 1974 (15), ss. 95-111.
13. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Fakültesi Bilim Uzmanlığı ve Doktora tezlerinin Yazılmasında, teksirinde ve ciltlenmesinde gözönünde tutulacak standartlar. (esaslar) yönetmeliği 1975.
14. Turabian, Kate L. A manual for writers of term papers, theses and dissertations. 4th ed. Chicago, University of Chicago Press, 1973.

B Ö L Ü M II

ARAŞTIRMA ve ÖZELLİKLERİ

2.1. Araştırmanın Tanımı

2.2. Araştırmanın Amacı

2.3. Araştırma Konusunun Belirlenmesi

2.4. Bilimsel Metoda İlişkin Başlıca Kavramlar

2.1. Araştırmanın Tanımı :

"Yeni gerçeklerin ortaya çıkarılması, bu gerçeklerden genel prensiplere varılması ve teorilerin çıkarılıp kanunlara ulaşılması, daha önce kabul edilmiş bilimsel sonuçların, teorilerin ve kanunların onaylanması, yeni bulguların ışığında doğru yorumlamaların ve gerekli değişikliklerin yapılması, yeni bilgilerin uygulanmaya sunulması, uygulama amaçları için belli sorunların yanıtlarını bulmak veya sorunlara çözüm yolları getirmek amacıyla yapılan sistemli soruşturma, tetkik ve inceleme sürecine "araştırma" denir¹.

Çoğu zaman araştırma, çalışma sürecinde kullanılan veri toplama tekniği yada araştırma metodu ile karıştırılmakta, aynı kavramlarımış gibi değerlendirilmektedir. Oysa araştırma sürecinde olayların incelenmesi için bilgi toplanması zorunludur, bu işlem için de önceden belirlenen veri toplama teknikleri kullanılır. Bu yolla sağlanan bilgiler, belli bir plâna göre düzenlenir, değerlendirilir, yorumlanır ve anlamlı bir biçime getirilir. Bu işlemler ise, araştırma metodunun kullanılması ile gerçekleştirilir. Dolayısıyla araştırma ve araştırma metodları kavramlarını birbirleriyle karıştırmamak gerekir².

2.2. Araştırmanın Amacı :

Dünyadaki canlılardan insanı ayıran başlıca özelliklerden biri, O'nun varlığının nedenini ve koşullarını araştırma isteğidir. İnsanlar bu isteği, deneme-yanılma ve neden-sonuç ilişkilerini günlük yaşamlarında

uygulayarak kısmen de olsa tatmin etmeye çalışırlar. Ancak bilgi arttırmanın daha etkin verimli ve bilimsel bir yolu, önceden tanımlanan ve plânlanan bir metoda göre yapılan "araştırma"dır.

Araştırma, yukarıdaki tanımdan da anlaşılacağı gibi, yeni bilgilerin ortaya çıkarılması için yapılan her türlü çalışmayı kapsar. Araştırma, problemin belirlenmesi, bilgilerin toplanması, bu bilgilerin analiz edilmesi, çözüm yollarının bulunması ve yeni bilgilerin elde edilmesi gibi sistemli bir yol izleyen, deneyim, yetenek ve bilgi gerektiren karmaşık bir işlemdir. Bir araştırmanın başarılı olabilmesi için üç temel elemana gereksinim duyulur;³

1. Araştırma probleminin ve araştırılacak nesnelere açık tanımı.
2. Araştırma sürecinde kullanılacak denencenin belirlenmesi.
3. Bu denence ile ilgili yeterli veri bulunması ve bunların sınanması.

Hangi bilim dalında ya da hangi düzeyde yapılırsa yapılsın, araştırmacının araştırmasını istenilen amaca uygun bir biçimde yürütebilmesi için, yukarıda belirtilen plâna dayalı olarak çalışması gerekir.

En genel anlamda araştırmanın üç esas amacı vardır. Birinci aşamada, araştırmacı, konu kapsamında bulunan olguları tanımlamakla işe başlar; ikinci aşamada bu olgular arasında ilişki kurarak onları açıklar, üçüncü ve son aşamada söz konusu ilişkileri genelleyip, yorumlayarak teorik bir biçime dönüştürür. Bu nedenle bir araştırmaya başlarken, elde edilecek bilgilerin amaca uygunluğunu saptayabilmek için, araştırmanın ne tür bir çalışma olacağını belirlemek gerekir. Araştırmanın türünün saptanması üç yolla yapılabilir⁴.

1. Yapılacak araştırmanın amacının belirlenmesi.
2. Değişkenlerin türünün belirlenmesi.
3. Denencenin niteliğinin belirlenmesi.

1. Yapılacak Araştırmanın amacının belirlenmesi : Araştırma, ortaya çıkartılacak bilginin türüne göre daha önce belirtilen amaçlara yönelik olmalıdır. Yani, A. Konu ile ilgili bir durum saptanması, (tanıtımsal çalışmalar), B. Konu ile ilgili bir ilişki aranması (açıklamalı çalışmalar), C. Konu için belirlenen denencenin sınanması (genelleme çalışmaları).

A. Bir durum saptanması (tanıtımsal çalışmalar): Araştırma konusu ile ilgili belli özelliklerin sıklığını saptayabilmek, bunların dökümünü toplamak ve gözlemler yapmak amacıyla, uygulanan çalışmalarıdır.

Genellikle, pratik gereksinimleri karşılamak amacıyla yapılır. Örneğin, okuyucunun en çok gereksinim duyduğu müracaat kaynaklarının ve bu gereksinimi doğuran etkenlerin araştırılması gibi.

B. Bir ilişki aranması (açıklamalı çalışmalar): Gözlem sonucu olaylar arasındaki eğilimlerin, bazı ilişkilerden yola çıkarak bir denencenin belirlenebilmesi için, incelenmesidir.

C. Denencenin sınanması (genelleme çalışmaları): Araştırma konusunun öngördüğü genellemelere, denencenin sınanması şeklindeki incelemelerle ulaşılabilmesi için yapılan çalışmalardır.

Bir denencenin üzerinden hareket edilerek, olaylar üzerinde neden-sonuç ilişkisi kurulur.

2. Değişkenlerin Türünün Belirlenmesi : Değişkenler sayısal değerler alabilen nicel kavramlar ya da çeşitli maddeleri olan nitel kavramlardır⁵.

Değişkenin türünün yani, nicel ya da nitel bir değişken olduğunun saptanması, araştırmanın türünün belirlenmesinde önemli bir rol oynar, çünkü bu değişkenler, denencenin aralarında ilişki kurduğu ve buna göre araştırma plânının belirlendiği değişkenlerdir.

3. Denencenin niteliğinin belirlenmesi : Araştırma türünün belirlenerek plânlı bir çalışma yapılabilmesi için, öne sürülen denencenin niteliğinin içeriğinin açıklanması gerekir.

Yukarda belirtilen çalışmalarla araştırmanın türü belirlendikten sonra, problemin analiz edilerek çözüm yollarına yaklaşım yapılabilmesi için, bilimsel metodun çeşitli aşamalarından yararlanmak gerekir⁶.

1. Bir problemin ya da konu ile ilgili bir gereksinimin doğuşu: Ortada, incelenmesi gereken, sebebi belirlenemeyen bir problem ya da bir olay vardır.
2. Problemin belirlenmesi: Çeşitli tekniklerle toplanan verilerle, problem ya da olayın belirlenmesi.
3. Bazı çözüm yolları önerme : Tümevarıma dayanarak eldeki verilere göre sonuç hakkında tahminde bulunmaktadır.
4. Doğrulayıcıların saptanması : Tümdengelim yoluyla sonuçların tartışılmasıdır.
5. Denencelerin sınanması : Olaylara, verilere bakılarak denencelerin doğru olup olmadığı saptanır. Böylece hangi verilerin olayla uyduğu, hangilerinin uyumadığı belirlenmiş olur.

Araştırma ile öğrenme arasındaki bu sıkı ilişkinin anlaşılmasıyla, bilimsel araştırma metod ve teknikleri gelişmiştir. Belli bir

araştırma metodu ile çalışılmadıkça, sonuçlardan beklenen yararın sağlanabilme olasılığı azdır. Yapılan araştırmadan yararlanabilmek, sorunların çözümüne yardımcı olabilmek için, genel bir araştırma kültürüne gerek vardır. Bu yeteneğin geliştirilmesi ve bunun sistemli bir şekilde uygulanabilmesi oldukça önemli bir konudur. Sistemli bir çalışma da ancak, araştırma metodlarının öğrenilmesi ve uygulanması ile gerçekleştirilir.

Araştırmanın dört önemli aşaması vardır. Plânlama, uygulama, karar ve rapor. Bu aşamalarda kendi içinde ait bölümlere ayrılarak, kendisine özgü bir plân içerisinde yapılmaktadır. Araştırma, bir süreç olup amaç, sorunlara sağlıklı bir çözüm bulmaktır. Böyle düzenli bir çalışmanın yapılabilmesi için, araştırma metodunun seçilerek ön denemesinin yapılması gerekir. Değişik sorunların çözümlenmesinde, değişik metodların kullanılacağı da bir gerçektir. Bu nedenle çeşitli araştırma metodları vardır. Bu metodların arasından araştırma konusuna uygun olan bir metodu seçebilmek için, araştırmanın amaçlarını gözönüne alarak metodlar üzerinde bir inceleme yapmak gerekir⁷.

1. Araştırma metodlarından hangisi, araştırma sonucu ile ilgili olabilir? Bazı metodlar araştırmacıyı, amaçladığı güvenilir sonuca götürmeyebilir. Bunun yerine hiç ilgilenmediği, tamamen farklı bir sonuç ortaya çıkabilir.
2. Hangi araştırma metodu ile sonuç daha açık ve kesin bir şekilde belirlenebilir?
3. Araştırma konusu ile metod arasında nasıl bir ilişki kurulabilir, metod konuya en uygun bir şekilde nasıl kullanılabilir?

4. Elde edilen verilerden, sonuçlara ulaşma sürecinde, hangi metod ne kadar zaman alır?
5. Hangi metodlar kişisel istek ve gereksinimlere yanıt verebilir?
6. Metodun tekniklerinden yararlanılabilme olanakları nasıldır ve nelerdir?
7. Metod araştırmacıya maddi açıdan ne kadara mal olmaktadır. Genellikle kişisel görüşmeler, araştırmacıya daha pahalıya mal olmaktadır.
8. Metodun bilimsel çalışmalara uygunluğu, bilimsel çevrelerce kabul edilmiş midir?

2.3. Araştırma Konusunun Belirlenmesi :

Bilimsel çevrelerde araştırma, daha önceden kanıtlanmış, benimsenmiş sonuçlara yeniden ulaşmak için ya da çeşitli nedenlerle bazı insanları tatmin etmek için yapılmaz. Araştırmada konu seçimi en temel olaydır. Araştırma konusunun seçimi, birçok faktöre göre değişir, ayrıca zaman ve araştırmacının yetenekleri de bu seçimde önemli birer faktördür. Pratik açıdan kütüphanecilikte en verimli araştırma konusu, günlük kütüphane işlemleri sonucu ortaya çıkan sorunlardır. Kütüphanecilik üzerine bilimsel literatürü inceleyen araştırmacılar, önemli araştırma konularını yakalayabilirler. Ayrıca araştırmacıların geçmiş deneyimleri, çeşitli kütüphane yada benzer kuruluşlarla yaptıkları görüşmeler, orijinal bir konu için kaynak olabilir.

Araştırma genel olarak ait olduğu kütüphanenin gelişmesine yönelik olmalıdır. Araştırmanın şu amaçlara hizmet etmesi gerekir⁸.

- Kütüphanecilik Bilim Dalı'nın gelişmesi
- Kütüphanecilikte rasyonel karar verilmesinin desteklenmesi,
- Kütüphanecilikte olumlu değişikliklerin sağlanması.

Diğer sosyal bilim dallarında olduğu gibi kütüphane araştırmalarının da konusu genellikle, insandır. Bu nedenle, sosyal bilimlerde araştırmacıların karşılaştığı başlıca sorun, insanların sosyal ve manevi değerleri kapsamında, onların davranışlarını ölçerek gerekli bilgi sahibi olmaktır.

2.4. Bilimsel Metoda İlişkin Başlıca Kavramlar :

Bilimsel metod, kesin güvenilir ve kanıtlanmış bilgiyi, bilimsel bir yaklaşım içerisinde ortaya çıkarabilmek için, araştırma süreci boyunca izlenen yoldur⁹. Bu izlenen yolda, her tür araştırmada bulunması gereken temel, birkaç önemli kavram vardır.

Problem : Çözüm bekleyen, yanıt arayan sorunlardır. Problem oluşmadan araştırma yapılamaz. Kaynağı ne olursa olsun, araştırmaya başlamadan önce, problem içerik olarak tam anlamıyla açıklığa kavuşturulmalıdır. Bazı problemler aldatıcı olabilir, bazıları araştırmacının amacı ve yetenekleri dışında olabilir, bazıları ise araştırmaya geçecek türde bilimsel olmayabilir. İyi tanımlanmış bir problem, araştırmacının işini yarı yarıya kolaylaştırmaktadır.

Denence : Bilimsel araştırmalarda denence, deneyimler sonucu gözlenebilen iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkiyi ortaya koyan ve sınamayı gerektiren bir tezdır. Pratik veya teorik problemlerle ilgili olarak, değişkenler arasındaki ilişkinin bilimsel bir tahminidir¹⁰.

Denencenin ortaya konulmasında sezgisel düşüncelerden yola çıkıldığı gibi, başka teorilerden, geçmiş deneyimlerden ve önceden yapılmış

olan araştırmalardan da esinlenerek yola ıkılabılır. Denence, ortaya konan bir olayın açıklanmasını gerçekleştirir ve araştırma ile ilgili verilerin analizine ve toplanmasına yardımcı olur.

Teori : Bir bilim dalında, olay üzerinde yapılan gözlemleri açıklayan varsayımlar, tanımlar ve iddialar bütünüdür¹¹. Teoride hem tümevarım hem de tümdengelim yaklaşımları yer alır. Kütüphanecilik Bilim Dalı'nda, henüz bazı kavramlar tam olarak tanımlanmadığından teori kurma olayı henüz başlangıç aşamasındadır. Teorilerin üretilmesi ile, bunları üreten meslekte yetişmiş kişiler de bilim dünyasındaki iletişimi ve bilgi akışını kolaylaştırırlar.

Araştırma sonunda, anlamsız verilerle, bulgularla ve gereksiz işlemlerle karşılaşmamak için araştırma sürecindeki plânlamanın çok önemli rolü vardır. Ayrıca, bundan başka araştırmacının başarı derecesini etkileyen başka faktörler de vardır¹².

- Araştırmacının pratik deneyimi,
- Araştırmacının meslekî eğitimi,
- Araştırmacının meslekle ilgili okuduğı kitaplar ve yaptığı alışmalar.
- Sistemli bir araştırma düşüncesinin ortaya konulması için araştırmacının düşünceleri ve varsayımları.

Bu faktörlerden sonra, araştırma problemini çevreleyen teorik konular üzerinde yeni verilerin belirlenmesi için yapılacak çalışmalar, araştırmacıları teori sorunlarının sıralanması, önemli konuların belirlenmesi ve gruplanması konusunda aydınlatır. Bunlardan sonra, çalışmaya başlamadan önce araştırmacının yapması gereken onu başarıya ulaştıracak iki aşama daha vardır.

1. Kaynak Araştırmasının Yürütülmesi : Belli bir araştırma konusunun seçimi, yoğun bir okuma ve araştırmanın yan ürünüdür. Kaynak araştırması, araştırma konusu ile ilgili kitap, makale, rapor ve diğer materyalleri tanımak, yorumlamak ve analiz etmek için yapılır. Araştırmanın başlangıcı olan bu çalışmanın, araştırma sürecine sağladığı bir takım yararlar da vardır¹³.

- a. Araştırma problemini sınırlandırır, açıkça tanımlar ve belirler.
- b. Araştırmaya başlamadan önce, sonuç hakkında araştırmacıya ön fikir verir.
- c. Plânlama döneminde yeni öneriler getirir.
- d. Daha önce araştırılan problemlerin ortaya çıkarılmasını sağlar.
- e. Araştırmanın teorik yapısı üzerinde ön bilgi verir.
- f. Problemin tam olarak tanımını yapar; böylece araştırmada yanıtlanması gereken esas soruyla genel problem arasındaki ilişki kurulur. Bu arada çalışmanın sınırları da ortaya çıkarılır, bağımlı, bağımsız değişkenler tanımlanır, henüz sınanmamış olan denenceler belirlenmiş olur.

2. Uygulanacak Metodun Tanımlanması : Bu aşamada genellikle şu sorular cevaplandırılmalıdır; araştırmada ele alınacak kitle ne kadardır?, Ne kadarlık örnekleme yapılacaktır? Örnek grup hangi koşullarla nasıl belirlenecektir? Araştırma ne zaman ve nerede yürütülecektir?¹⁴

Bilimsel bir çalışmanın gereği olan, bilimsel metodun esasını oluşturan bu kavram ve aşamalar belirlendikten sonra artık araştırmacı çalışmalarına başlayabilir.

II. BÖLÜMÜN DİPNOTLARI

1. Yurt, İbrahim - Hüseyin T. Sevil. Sosyal alanlarda Türkiye'nin araştırma potansiyeli ve sorunları. Ankara, DPT. 1974, s. 43.
2. Katap. y.a.g.e.s. 13.
3. Hyman, Herbert. Survey design and analysis; principles, cases and procedures. Illinois, The Free Press, 1960. s. IX.
4. Sencer Muzaffer - Yakut Sencer. Toplumsal araştırmalarda yöntem-bilim. Ankara, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi, 1978. s.70.
5. a.e. s. 73.
6. Kaptan y.a.g.e.s. 36.
7. Simon, Julian L. Basic research methods in social science; the art of empirical investigation. New York, Random House, 1969. s. 188.
8. Busha-Harter. y.a.g.e. s. 21.
9. a.e. s. 4
10. a.e. s. 10.
11. a.e. s. 13.
12. a.e. s. 17.
13. a.e. s. 19.
14. a.e. s. 20.

B Ö L Ü M - III

ARAŞTIRMA METODLARI

- 3.1. Deneysel metod
- 3.2. Betimleme metodu
- 3.3. Tarihsel metod
- 3.4. Yöneylem araştırması metodu
- 3.5. İstatistiksel metod

Kütüphanelerin ve kütüphane hizmetlerinin gelişmesinde, araştırmaların çok önemli rolleri vardır. Kütüphaneler, okuyuculara bilgi aktarımı yapan sosyal organizasyonlardır. Bu nedenle Kütüphanecilik Bilim Dalı'nda yapılacak olan araştırmalarda titiz bir çalışma yapabilmek ve araştırma sonuçlarından yeterince yararlanabilmek için kullanılacak araştırma metodunun seçiminde bilinçli ve dikkatli olmak gerekir. Bu seçimden sonra araştırmanın plânının yapılması ve örneklemin belirlenmesi işlemleri gelir.

Kusursuz bir araştırmada esas olan, denencenin sınanması ve çalışmaların disiplinli bir şekilde sürdürülerek, verilerin değerlendirilmesi ve konunun sınırlandırılarak, bilimsel metodun prensiplerine uygun olarak araştırmanın yürütülmesidir.

Araştırma metodları, araştırmanın amacına, kullanılan veri toplama tekniğine ve denenceyi çözümüme tekniklerine göre çeşitli gruplara ayrılır. Gerçekte hepsi de bilimsel bir methodur, yani kanıtlanmış yeni bilgiyi elde etmek için hepsi de;

1. Problemin tanımlanması
2. Denencenin Kurulması.
3. Bilginin toplanması
4. Denencenin sınanması
5. Araştırma raporunun yazılması.

yollarını izlemek zorundadırlar¹. Ancak bu yollarda kullanılan teknikler yönünden birbirlerinden farklılık gösterirler.

3.1. DENEYSEL METOD

Bu metod, araştırmacıların araştırma sürecindeki değişiklikleri ve koşulları saptayabildikleri veyabunları kontrol altına alabildikleri bir araştırma metodudur². Deneysel metotta araştırmacı, diğer bütün araştırma metodlarından farklı olarak, araştırma konusuna uygun bir çevre hazırlayabilmekte, bir takım değişkenler kullanarak denenceyi sınavabilmektedir. Araştırma sürecinde uygulanan ve deneysel metodu diğer metodlardan ayıran bir özellik olan bu tekniğe, deneysel metotta "işlem" adı verilmektedir.

Deneysel metod ilk olarak labarotuvarlarda kullanılmaya başlanmıştır. Ancak, bilimin gelişmesi ile deneylerin sadece laboratuvarlarda olmayacağı, dış çevrelerde sosyal bilim dalları tarafından da kullanılabileceği ortaya çıkarılmıştır. Deneysel metod;

1. Kendiliğinden yinelenemeyen olayların, yeniden canlandırılması.
2. Elverişsiz koşullarda ve gözlem yapmayı zorlaştıracak koşullarda beliren olayların incelenmesi;
3. Karmaşık biçimde oluşan olayların yani, bileşik olaylar arasındaki nedensel ilişkileri saptamanın güç olduğu durumların incelenmesi,

4. Değişik görünüşler içinde gelişen olaylarda, değişkenlerin ayıklanabilmesi,

5. Denenmesinde yararı görülen olayların yeniden ele alınması,

gibi konularda çok yararlı olan, çok kullanılan bir metoddur³. Deneysel metod birbiri ile ilgili yada birbirinden bağımsız olan değişkenlerin sayısını önceden belirlemede en ideal bir yoldur. En büyük avantaj, değişkenlerin en az sayısının belirlenebilmesidir⁴. Genellikle gelecek zaman içerisinde çözüm bekleyen sorunların incelenmesinde kullanılır. Araştırmacı, araştırma konusu ile ilgili olarak oluşturduğu dış çevreyi, bu metodun yardımıyla istediği gibi değiştirebilmektedir. Ayrıca deneysel metod sayesinde, bağımsız değişkenlerden bir veya birkaçının değeri ve bunların bir veya birkaç deney grubuna göre bağımlı değişkenler üzerindeki etkileri saptanır. Araştırmacının dış çevredeki değişkenleri kontrol etme olanağı da vardır.

Kontrol tekniği, deneysel metodu diğer araştırma metodlarından ayıran en önemli bir tekniktir. Deneysel metod bir kontrol grubu, buna karşın bir ya da birkaç deney grubu kullanır; Bu deney grupları denencenin sınanmasını etkileyebilecek özellikleri taşıyan elemanlar arasından seçilir. Böylece bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkileri deney grubunda gözlenebilir. Sosyal bilim dallarında, deney grubu ile kontrol grubunun tamamen aynı özellikleri taşıması çok ender görülen bir durumdur.

Deneysel metotta denencenin sınanması için en uygun yöntem, araştırma konusuna sebep olan değişkenlerin saptanabilmesi durumunda, dikkatli bir gözlemi gerektirdiği için neden-sonuç ilişkisinin belirlenmesi yöntemidir.

Deneysel metod, diğer araştırma metodlarından, bağımsız değişkenin deneye araştırmacı tarafından dahil edilmesini gerektirdiği için de ayrılır. Bağımlı değişkenin değerinin ölçümü, bağımsız değişkenlerin deneye dahil edilmesinden önce ve sonra olmak üzere iki kez yapılır. Böylece, bağımlı değişken üzerindeki etkileri, araştırmacı tarafından rahatlıkla gözlenebilir. Deneysel metotta, teorik olarak ideal bir deney, deney sonunda ortaya çıkan ve bağımlı değişken üzerindeki etkileri belirleyebilen tüm faktörlerin, araştırmacı tarafından da denetlenebilenidir. Ancak sosyal bilim dallarında yapılan deneylerde bu olasılık çok azdır, çünkü deneklerin yapısı çok karmaşık olduğu için, değişkenlerin tanımlanması bir yana, deney sürecinde bunların kontrol edilebilmeleri bile olanaksızdır.

Randomizasyon kavramı, işte bu zorlukları en aza indirgeyebilmek için geliştirilmiştir. Randomizasyon, deney yapan araştırmacının kesin hüküm veremediği, bilincinde olamadığı durumlardaki deney sonuçları üzerinde sistematik etkilere yol açabilecek düşüncelere karşı alınan bir önlemdir⁵. Kontrol edilemeyecek değişkenleri tamamen ortadan kaldıramazsa bile, bunların sonuç üzerindeki etkilerini azaltır. Randomizasyon kavramı sayesinde çeşitli kontrol gruplarına işlem yapılarak, bağımsız değişkenlerin deney koşullarına göre olması sağlanır. Denekler rastgele örnekleme ile ele alındıktan sonra, sonuca istatistiksel analiz de uygulamak olasıdır.

Kütüphanecilik Bilim Dalı'nda, deneysel metod genellikle koleksiyonu daha işlevsel hale getirmek, kütüphaneyi geliştirmek için oluşturulan yeni tekniklerin kütüphane koşullarına uyup uymadığını test etmek, gözlenmemiş yada yanlış belirtilmiş bilgi iletişimini ve kütüphanenin diğer birimlerini gözden geçirmek amacıyla kullanılır.

Deneyisel araştırma metodunda, üç çeşit deney tekniğinden yararlanılır.

1. Dörtlü Hücre Deneyi : Bu deneyde, deneyden önce ve sonra olmak üzere iki defa gözlem yapılır ve bu gözlemler birbiriyle karşılaştırılarak aralarında ki fark saptanır. Deney sürecinde bir tek bağımlı ve bağımsız değişken vardır. Bağımlı değişken her iki grup için de değerlendirilir, bazen bu olay deney öncesi olarak da tanımlanır. Daha sonra işlem sadece deney gruplarına uygulanır. Yapılan deneylerdeki son aşama, sınanan denencenin açık ve derli toplu bir raporla sunulmasıdır. Denencenin sınanabilmesi için, problemin belirgin bir şekilde ortaya konulması gerekir⁶.

Şekil - I : Dörtlü hücre deneyel yöntemi.

Bağımlı değişkenin deneyden önceki değeri	Bağımlı değişkenin deneyden sonraki değeri
Kontrol grubu	
Deney grubu	

Şekilde, deneyel metodun temeli olan kontrol ve deney grupları ile bağımlı ve bağımsız değişkenlerin ilişkileri gösterilmektedir. Deney sürecinde yapılan gözlemler, şekildeki ilgili bölümlere kaydedilecektir.

Denencenin derli toplu bir şekilde belirtilmesi, araştırma-
cının işini çok kolaylaştırır. Örneğin, "kütüphane yöneticileri, sağ-
lanması kolay kitapları yeğleme eğilimindedirler" denencesi çok genel-
dir, araştırmacı bu denencenin öğelerini belirlerken zorluk çekebilir.
Oysa, "kitap raflarının yüksekliği, kitap kullanımını belirleyen baş-
lıca faktördür", denencesinde ise bağımlı ve bağımsız değişken kolay-
lıkla belirlenebilmektedir. Bağımlı değişken, kitap sayısı, bağımsız
değişken ise raf yüksekliğidir; ki bu değişken fonksiyonel hale geti-
rilebilir.

Bu aşamalardan sonra, denekler deney ve kontrol gruplarına ata-
nırlar. Yukardaki örnekte belirtilen denek kitaptır, deney işlemi de
bunların uygun bir rafa yerleştirilmesidir. Deney öncesinde, kitaplar
raflara yerleştirilmeden, dolaşımdaki kitap sayısı, deney sonrasında
ise uygun raflara yerleştirilen kitapların, bu yerleşimden sonraki dola-
şım sayısıdır. Dörtlü hücre deneyinde, birden fazla deney grubu ve deney
sayısı olabilir. Deney sürecinde gözönünde bulundurulacak bir başka
durum da, bağımlı değişkenin değerinin her deney sonucu birden fazla
ölçülmesidir.

2. Deneyin Değerlendirilmesi : Deneyin değerlendirilmesi tek-
niği, "boş hipotezin" testini içerir. "Boş hipotez" kontrol ve deney
grupları arasında önemli bir fark olmadığını belirten bir kavramdır⁷.

Aslında her türlü koşulda, kontrol ve deney grupları arasında
fark olur, ancak araştırmacı için önemli olan, bu farkların istatistiksel
olarak önemli olmadığıdır. "Boş hipotezin" testi, gruplar arasında fark
olmaması durumunda, deney grubunun değişkenlerinin değerinin önemli öl-
çüde değişebilecek şekilde etkilenmesinin gösterilmesidir. "Boş hipotez"
kabul edilmesiyle, deney grupları arasında önemli bir farkın olmadığı ve

bağımlı değişkenin bunlardan etkilenmediği gerçeği ortaya çıkarılmış olur.

Deneyin duyarlılığı, bağımlı değişken üzerindeki küçük etkilerin ölçülebilme derecesiyle orantılı olarak değişir. Bu duyarlılığı arttırmamanın bir yolu da, denek sayısını arttırmaktır. Deneydeki hataları azaltmanın bir yolu da, kontrol ve deney gruplarının benzer deneklerden oluşmasını sağlamaktır.

3. Sonradan yapılp, öncekileride kapsayan araştırma : Bu tür bir çalışma, tam bir deneysel araştırma olmadığı halde, bu metodun bir tekniği olarak da ele alınır⁸. Kontrol değişkenleri yoktur, olayların nedenleri üzerinde geçmişte ne olduğuna dair analizler yapar. Geçmişteki olaylar, neden sonuç ilişkileri değerlendirilerek analiz edilir. Geçmişdeki durumları, bu analiz göz önüne alınarak belirlenir ve bugünkü durumları ile karşılaştırılır. Kontrol ve deney grupları saptanarak yorumlama yapılır.

3.2. BETİMLEME METODU

Betimleme metodu sosyal bilimlerde kullanılan en yaygın araştırma metodudur. Denenceyi geniş kapsamlı olarak değerlendirerek, verilerin toplanmasında ve karışık araştırma sorularının yanıtlanmasında araştırmacıya çeşitli olanaklar sağlar. Ayrıca araştırmacıya, araştırma sürecinde yapılacak olan geriye dönük incelemelerin sınanmasında ve bunların yorumlanmasında da yardımcı olur. Betimleme metodu, güncel konular, olaylar hakkında konu ile ilgili faktörleri belirleyebilmek, bulabilmek için en kullanışlı bir araştırma metodudur⁹.

3.2.1. Betimleme Metodunun Prensipleri :

Betimleme metodunun en belirgin özelliği, küçük ya da büyük gruplardan rastgele bir örneklem seçerek, araştırma sorusunun güncel yapısı hakkında araştırmacıya genel bir bilgi vermektir.

Betimleme metodu, üç temel bilgi türü üzerinde çalışır¹⁰.

1. Rastgele elde edilmiş bilgi,
2. Seyrek ya da sıklıkla oluşan olaylar hakkında elde edilen bilgi.
3. Bilinen genel kurallar hakkında elde edilen bilgi.

Betimleme metodu genellikle, önemli olayların biçimlerinin belirlenmesine yardımcı olur. Bu nedenle, denencenin kurulmasında ve problemin çözümlenmesinde uyulması gereken bir takım prensipleri vardır.

Bu prensiplere uygun işlemler yaparken, araştırmacılar genellikle şu yolları izlemek zorundadırlar¹¹:

- Özel araştırma sorusunun ya da denencenin sınanması.
- Araştırma konusu ile ilgili örneklem grubunun özelliklerinin belirlenmesi.
- Seçilecek örneklemin ölçüleri ve türü. Yani ne tür bir örneklem grubunun üzerinde çalışma yapılacağıın belirlenmesi.
- Yapılacak anket ya da görüşme sorularının belirlenmesi.
- Bağımlı ya da bağımsız değişkenlerin saptanması.

Araştırmacının kendisi için yapacağı bu titiz plânlama, başarılı bir çalışmanın gerçekleşmesi için atılan ilk adım olacaktır. Kütüphanecilik Bilim Dalı'nda Betimleme metodunun kullanılabileceği bir çok alan vardır.

Örneğin;

- Okuyucuların kütüphane hizmetleri ya da kütüphane koleksiyonu hakkında ki düşüncelerini saptayabilmek için,
- Kütüphane hizmetleri ya da koleksiyonu hakkında genel bir bilgi sahibi olabilmek için,
- Okuyucuların en çok gereksinim duyduğu, bilgi kaynaklarının araştırılması için,
- Kütüphanecilerin, meslekleri hakkındaki düşüncelerini saptayabilmek için,
- Kütüphanecilik Bilim Dalı'ndaki yeni gelişmelerin belirlenebilmesi için,
- Kütüphanecilik Bilim Dalı eğitimi ya da ders programları hakkında bir araştırma yapabilmek için, betimleme metodundan

yararlanılabılır.

Betimleme metodunda bilgi toplama işlemi üç temel teknik yardımıyla yapılmaktadır.

1. Gözlem tekniği
2. Anket tekniği
3. Görüşme tekniği.

1. Gözlem Tekniği : Her çeşit bilimsel çalışmanın esası gözlem tekniği ile başlar. Gözlem; kendiliğinden oluşan ya da bilinçli olarak hazırlanan olayları, oluştukları anda sistematik ve amaçlı bir biçimde inceleme tekniğidir¹². Olaylara, sorunlara dikkatlice bakarak, olguların belirlenmesi esasına dayanır. Araştırmacı gözlem tekniği ile sorunlar hakkında elde ettiği olguları göz önüne alarak, problemin sınırlarını belirlemeye çalışır. Tabii ki gözlem sonucu elde edilen bilgiler, sadece problemin sınırlarının saptanmasında değil, tüm araştırma sürecinde araştırmanın plânlanmasında ve denencenin kurularak sınanması işlemlerinde de kullanılır.

Gözlem tekniği daha çok güncel konulardaki araştırmalarda kullanılır. Tarihsel araştırmalarda, olaylar önceden olup bittiği için fazla kullanım alanları yoktur; ancak sadece olayları görmüş, yaşamış kişilerin gözlemlerinden yararlanılabilir. Gözlem tekniği, problemin belirlenmesi sırasında araştırmacıya, konuya dışardan bakabilme olanağı verir ki, bu da araştırma sorusuna objektif bir yaklaşım getirilmesini sağlar. Gözlem tekniğinin, diğer bilgi toplama tekniklerinden farklı olan bir özelliğide, araştırmacının istediği bilgileri deneklerin yardımı olmadan, kendi gözlemleri ile saptayabilmesidir.

Araştırmacı gözlemini iki yolla yapabilir¹³.

1. 1. Denetimsiz Gözlem :

Olayların yinelenmesi ancak rastlantılara bağlı olan ve standart bir tekniğe dayanmayan gözlemi türüdür. Yenilenme olanağı olmadığından, değişkenleri kontrol altında bulundurma olanağı da yoktur. Denetimsiz gözlem de iki türlü yapılabilir;

A. Katılarak Gözlem : Standart bir gözlem aracı kullanmadan, araştırmacının gözlem olayına doğrudan doğruya katılması ile yapılan bir gözlem türüdür. Araştırmacı deneklerin arasına girerek, onlarla birlikte aynı olayı yaşayıp gözlem yapabilir. Bu tür gözlem ancak, araştırmacının kimliğini saklayabildiği yada kendisini grubun bir üyesi olarak kabul ettirebildiği durumlarda söz konusu olabilir. Araştırmacı, tam bir "Casus" gibi deneklerin yanında, onlara hiçbir şey sezdirmeden gözlem yapmaktadır¹⁴.

Katılarak gözlem, en sağlıklı gözlem türüdür, çünkü, gözlem konusu olay ya da bireylerin gözlemden etkilenme olasılığını en aza indirgeyerek, gözlemciye olaya objektif bir şekilde katılma olanağını verir.

B. Katılımsız Gözlem : Bu tür gözlemden, araştırmacının kimliğini saklaması ya da deneklerin arasına ve olaya katılması söz konusu değildir. Denekleri, onların haberleri olmadan tam bir objektiflikle gözler. Olayların dışında kalarak gözlem yapan araştırmacı, gözlemlerine nesnellik, genişlik ve genellik kazandırır¹⁵.

Araştırmacı, katılarak gözleme oranla daha geniş kapsamlı, daha standart ve daha nesnel bilgiler toplayabilmekteyse de, bilimsel bir çalışmanın aradığı güvenilirlik ve geçerlilik koşullarını yerine getirmekten uzaktır. Standart tekniklere dayanarak yapılmadığı için

elde edilen sonuçların, bir başka araştırmacı tarafından yenilenme olasılığı da çok azdır.

1.2. Denetimli Gözlem : Denetimsiz gözlemlerde oluşan, yöntemsel sakıncalara yanıt veren, sistematik bir gözlem türüdür¹⁶.

Denetimli gözlemin esası, araştırmacının standart gözlem tekniklerinden yararlanarak, bilgi sağlama yollarını sürekli olarak denetim altında bulundurmasıdır. Araştırmacı, yapacağı gözlemlerden standart bir biçimde bilgi elde edebilmek için, gözlem süresince bilgi alabileceği konuların genel maddeler halinde sınırlarını çizmeye çalışır ve böylece gözlemler sonucunda tek tip bilgi toplamış olur.

Genel olarak gözlem tekniği düzgün bir plânlama ve sistemli bir çalışma ister, yani neyin ne zaman inceleneceği önceden belirlenmelidir.

2. Anket Tekniği :

Anket tekniği araştırmacının, bilgi verecek olan denekler üzerinde sadece okuyarak yanıtlayacakları bir soru cetveli kullanarak incelenmesi tekniđidir¹⁷. Bu teknikden betimleme metodunda bilgi toplama ve bilginin analiz edilmesi işlemlerinde sık sık yararlanılır. Bunun nedeni de, kolay ve doğrudan doğruya bilgi toplanabilen bir teknik olmasından ileri gelmektedir.

Araştırmacının ilk olarak ne tür bilgilere gereksinim duyduğunu saptaması gerekir. Araştırmacıya ve çalışmasına bir çok kolaylıklar getiren bu tekniğin bir takım avantaj ve dezavantajları vardır¹⁸.

Avantajları : Anket tekniği yardımıyla, araştırma problemini geniş toplumlara ulaştırmak olanağı vardır. Anket, en az para harcama-

sını gerektiren bir bilgi toplama tekniğidir. Objektifliği diğer birçok tekniklere göre daha yüksektir; çünkü anketi yanıtlayanların isimleri belirtilmeyeceği için, yanıtlar diğer tekniklere oranla daha gerçeğe yakın olacaktır ve daha gerçeğe yakın olarak yorumlanacaktır. Anket yanıtlarını doğruluğu, görüşme tekniğinin yanıtlarına oranla daha fazladır; çünkü sorular ve yanıtları yazılı olacağından, yanıtların sık sık kontrol edilebilme olasılığı vardır.

Dezavantajları : Anket yoluyla elde edilen bilgileri, diğer tekniklerle elde edilen bilgilerle karşılaştırma olanağı yoktur; çünkü bütün teknikler birbirinden farklıdır. Anket sorularına yanıt verme oranı düşük olabilir. Denekler tarafından soruların kapsamlarının farklı anlaşılması, yanıtların farklı olmasını doğurur. Yanıtlar rastgele verilebilir. Anketi yanıtlayanların, sorular hakkında soru sorma şansları yoktur. Anket yanıtlarından başka da, araştırmacının doğru bilgi toplama şansı yoktur. Anketin sadece okur-yazar deneklere uygulanabilme durumu vardır.

Anketin Hazırlanması :

Anketin, araştırmacının amaçlarına uygun olarak hazırlanması oldukça zor bir işlemdir. Genel olarak anket, şu kurallar göz önünde bulundurularak hazırlanmalıdır¹⁹.

1. Anket mümkün olduğu kadar kısa olmalıdır;
2. Anket soruları, araştırmacı tarafından başka türlü elde edilemeyecek sorular olmalıdır,
3. Anket soruları, yanıtlayıcılar üzerinde ilgi uyandıracak türde olmalıdır,
4. Sorular, araştırmacıya gereksinim duyduğu bilgiyi verecek biçimde olmalıdır,

5. Her kelime yanıtlayıcılar tarafından rahatlıkla anlaşılır açıklıkda olmalıdır yada açıklayıcı bilgiler verilmelidir,
6. Anket, yanıtlayıcının en az zamanını alabilecek durumda ve yapılandırılmış olmalıdır.
7. Ankette açık ve temiz bir dil kullanılmalıdır.

Araştırmacının, daha fazla bilgi toplayabilmek için, gereğinden uzun anket hazırlamasına gerek yoktur; aksi taktirde yanıtlayan kişi sorulardan sıkılabilir. Anketin başına, anketi açıklayıcı bir form konması, çalışmanın amacı hakkında bilgi verilmesi, yanıt oranını yükseltebilir. Ayrıca deneklere, yanıtların araştırmacıya en son hangi tarihte gönderileceğinin bildirilmesi, bilgiyi zamanında toplayabilmek için gereklidir.

Anket şekil bakımından iki türlü olur. A. Açık anket, B. Kapalı anket. Bazen her iki tür anket sorusu da aynı anket içinde kullanılabilir. Anketin türü, araştırmacının amacına göre belirlenmelidir.

A. Açık Anket : Yanıtları, yanıtlayan tarafından açıklayıcı bir şekilde yazılan ankettir. Yanıtlarda daha çok açıklayıcı bilgiler yer alır.

B. Kapalı Anket : Birden çok yanıt arasından, en uygun olanının seçilerek anketin yanıtlandırılmasıdır.

Anket sorularının kişisel olmamasına dikkat etmek gerekir. Aksi taktirde ya doğru yanıtlar alınmaz yada sorular hiç yanıtlanmaz. Anket plânı içerisinde soruların genelden özele doğru gitmesine özen göstermek gerekir.

3. Görüşme Tekniği :

Az kişiye soru yöneltildiği zaman ve bu kişilere erişebilme olanağı bulunduğunda, araştırmacı konu hakkında daha güvenilir ve kesin

bir yanıt almak istediğinde, görüşme tekniğinden yararlanır. Bu nedenle, bilgi toplama konusunda önemli bir tekniktir. Kişilerle görüşme olanağı bulunabilen her türlü araştırmada kullanılabilir. Görüşme tekniğinde ilk ve en önemli adım, görüşülen kişinin güvenilirliğini araştırmak ve o'nunla bir diyalog kurabilmektir. Daha sonra başarılı bir görüşme yapabilmek için, plânlı bir çalışma yapmak gerekir. Bunun içinde;

1. Görüşmenin esas amacının,
2. Kimlerle görüşme yapılacağını,
3. Ne tür soruların sorulması gerektiğinin,
4. Görüşme zamanının önceden belirlenmesi, gerekir.

İyi bir araştırmacı, iyi bir görüşmecinin yeteneklerine sahip olmayabilir. Yani görüşme sırasında görüştüğü kişinin özgürce yanıt verebileceği bir ortamı oluşturma da ya da yanıtları tam bir tarafsızlık içinde kaydetmede yeterli olmayabilir. Ancak her nasıl olursa olsun, araştırmacı elinden geldiğince iyibir görüşmeci gibi davranmaya gayret etmelidir. Yanıtları dikkatlice dinlemeli, bilgi alındıktan sonra yanlış olduğu anlaşılrsa bile, hiç bir şey söylenmeden beklenmelidir.

Görüşme tekniğinin bir takım avantaj ve dezavantajları vardır²⁰.
Avantajları : Anket tekniğine oranla bu teknikten, daha kesin yanıtlar alınır. Soruların tekrarlanma ve anlaşılmadığı taktirde açıklanma olasılığı vardır. Soruların yanıtızsız bırakılması gibi bir sorun söz konusu değildir. Şüpheli noktalarda, araştırmacı ile denek karşı karşıya gelecek, bu noktaların açıklığı kavuşmasını sağlarlar. Araştırmacının, belli bir ortam içerisinde aynı anda birden fazla kişiyle ya da birden fazla grupla görüşme olanağı vardır.

Dezavantajları : Görüşmeci ile denek arasında iyi bir diyalog kurulmazsa istenilen bilgi elde edilemez. Araştırmacının konu hakkında yeterli bilgi sahibi olması gerekir ki, açıklanması istenilen soruların açıklanmasında zorluk çekmesin. Araştırmacı, görüşme konusunun sınırlarını çok iyi çizmelidir, gereksiz konulara girilmesini önlemelidir. Bütün bunların yanısıra, deneklerin bulunması ve onlara ulaşılması, zor ve pahalı bir işlemdir.

Deneyimli bir araştırmacı, aynı konu üzerinde değişik kişilerle görüşme yaparak, konuya değişik yaklaşımlar getirir ve bunları birbiriyle karşılaştırarak yorumlar yapar. Görüşme tekniği iki türlü yapılabılır²¹.

1. Yapılanmış görüşme,
2. Yapılanmamış görüşme,

1. Yapılanmış Görüşme: Görüşme işlemine başlamadan önce, standart bir şekilde hazırlanarak, uygulanan görüşmelerdir. Araştırmacı tamamen bu standart şekle uyarak görüşmesini yapacaktır. Yani burada belirtilen biçimde sorular soracak, belirtilen işlemleri yapacak ve yanıtları belirtilen biçimde kaydedecektir.

Bu biçimde elde edilen yanıtları, aynı konudaki anket yanıtları ile karşılaştırma olanağı vardır; çünkü, her ikisinde de standart sorular kullanılmıştır.

2. Yapılanmamış Görüşme : Bu tür görüşmede, araştırmacı alabildiğine özgürdür; istediği biçimde, istediği kadar soru sorabilir. İsteğine göre konunun sınırlarını genişletip, daraltabilir. Bunların, görüşmeye büyük katkısı olmaktadır. Ancak, araştırmacının araştırma konusu hakkında yeterince bilgi sahibi olması gerekir ki bu esnekliğin sınırlarını çizebilsin ve objektiflikten ayrılmasın.

Betimleme metodunun, tanıtımsal araştırmalar olarak belirtilen bir takım türleri vardır. Bu araştırmalar temelde betimleme metodunun prensiplerini kullanırlar. Araştırılan olaylar üzerinde hiçbir değişiklik yapmadan, onları gerçek hayatta oldukları gibi ele alarak inceleme yapılır. Öyle ki bu olaylar üzerinde araştırma yapılmazsa bile, olay aynı şekilde gelişecek ve devam edecektir.

Bu tür tanıtımsal araştırmalarda araştırmacı, araştırma konusunu genel olarak tanımak ister. Bazı bilim adamları bu araştırmaları, betimleme metodu ile yapılacak bir araştırmanın, sadece bir ön çalışması olarak ele alırlar. Tanıtımsal araştırmalar, araştırma konusunun elemanlarının belirlenmesinden, tanımlanmasından başka konu ile ilgili kuralları ve soruları oluşturmaz. Bu nedenle giriş için önemli bir çalışmadır²². Daha çok araştırma konusunun ne olduğunu belirlemeye yarayan araştırmalardır. Doğal çevre içinde olayları incelemekte ve kısa sürede yanıt bekleyen sorunların çözümlenmesinde çok yararlı olan bu araştırmaların çeşitli kullanım şekilleri vardır. Burada konumuzla ilgili olarak, kütüphanecilik alanında uygulanan türlerinden örnekler verilecektir.

1. Örnek Olay Araştırması : Araştırma konusu hakkında detaylı veri toplayabilmek için, yapılan bir araştırmadır. Çoğu zaman gözlem tekniğinden yararlanır.; ancak gerektiğinde anket ve görüşme tekniklerini de kullanır. Bilimsel metodun prensiplerini izler; yani problem ya da konu tanımlanır, bilgi toplanır, denence kurulur, sınıanır ve bilgi kaydedilir.

Örnek olay araştırması ile, incelenen olay ya da denek hakkında, zamanın akışı içinde derinlemesine inceleme yapılır. Bir denek ya da küçük bir olay üzerinde uzun sürede yapılan bir araştırma olduğu

için, dış geçerlilik oranı düşük olabilir; ayrıca araştırmacının objektifliğinin sağlanması da zor olabilir. Çünkü çalışma uzun bir süreyi kapsayacağı için, bu süre içerisinde araştırmacının dikkati dağılır, çevrenin etkisi altında kalabilir, bütün bu durumlar da araştırmacının objektifliğini kısıtlar.

Bu nedenlerden dolayı örnek olay araştırması, araştırma konusu üzerinde bilinmeyen yönler olduğu zaman yeğlenmelidir.

2. Karşılaştırmalı Kütüphanecilik Çalışmaları : "Çeşitli ülkelerdeki kütüphaneciliğe ilişkin sorunların, uygulamaların ve gelişmelerin söz konusu ülkelerin tarihi, coğrafi, politik, ekonomik, toplumsal, kültürel ve diğer etken faktörler ışığı altında incelenmesi," olarak tanımlanır²³.

Bu tür çalışmaları, olayların nedenleri farklı ortamlara göre tanımlandığından, uluslararası kütüphanecilik çalışmalarından ayırmak gerekir. Karşılaştırmalı kütüphanecilik çalışmalarının sadece uluslararası bir düzeyde yapılması gerekmez. Kütüphane organizasyonu ile ilgili öyle bir sorun vardır ki, bunun karşılaştırılması aynı ülkedeki farklı toplumlar ya da farklı coğrafi bölgelerdeki kütüphaneler arasında da yapılabilir. Bir sorun ile ilgili farklı durumlar en iyi olarak, karşılaştırmalı kütüphanecilik çalışmalarından yararlanılarak ortaya çıkarılabilir.

3. Kütüphane Kullanıcılarının Araştırılması Çalışmaları : Kütüphaneden yararlanan okuyucuların incelenmesi esasına dayanır. Belirli bir süreç içerisinde okuyucuların gereksinimleri, çeşitli görüşme anket ve gözlem sorularıyla belirlenir. Okuyucu sayısı, okuyucu gereksinimlerinin karşılanabildiği oranda artacağına göre ve bu durum da kütüphanen-

nin gelişmesinde etkin bir faktör olacağına göre, kütüphane kullanıcıları araştırmasının sık sık yapılması gerekir. Araştırmacı bu tür bir çalışma yaparken şu sorulardan yararlanabilir; Örneğin,

- Hangi tür okuyucular, hangi tür kütüphane hizmetinden daha çok yararlanıyorlar?
- Belirli grup kütüphane materyalleri, diğerlerine oranla niçin daha çok kullanılıyor?
- Okuyucular aradıkları materyallere kolaylıkla ulaşabiliyorlar mı? Vb.

4. Toplum Araştırması : Kütüphanenin bulunduğu toplumun sosyal ve coğrafi açıdan incelenmesidir. Daha çok halk kütüphanelerinin gelişmesi için yapılan bu çalışmadan, kütüphanenin içinde bulunduğu toplumun bireylerinin kullansın yada kullanmasın genel olarak kütüphane hakkındaki düşüncelerini, görüşlerini inceleyerek kütüphanenin geleceğe yönelik amaçlarının belirlenmesinde yararlanır.

5. Kütüphane Araştırmaları : Kütüphanelerin okuyuculara yararlı bir hizmet verebilmesi için kütüphanecilerin sürekli olarak kütüphane organizasyonunu incelemeleri gerekir. Bir çeşit tanıtımsal araştırma olan bu tür araştırmalarda, çalışma yaparken üç temel bilgi üzerinde durmak gerekir.

1. Kütüphane ilgi alanının saptanması.
2. Kütüphanenin şu anda içinde bulunduğu durumu ile temelde benimsediği amaç ve standartlarının karşılaştırılması.
3. Kütüphanenin gelişmesi ile ilgili görüşlerin belirlenmesi.

3.3. TARİHSEL METOD

Bir olayı tarihsel yönden ele alarak, geçmiş zaman içerisindeki durumunu araştırmak ve incelemek için kullanılan metoda, tarihsel metod denir²⁴.

Tarihsel metod, araştırma konusu ile ilgili olarak geçmiş olayları inceler, bu olayları analiz ve sentez ederek konuya uygun yorumlar yapar. Tarihsel metotta bilgiler genellikle ikincil kaynaklardan elde edilmektedir. Geçmiş olayları yeniden tekrarlamaya olanak olmadığından, araştırmacı elde ettiği bilgilerle yetinmek ve mümkün olduğunca onlara güvenmek durumundadır. Bu nedenle veri toplama yönünden, pek çok zorlukları olan bir metoddur. Genellikle dokümanlardan yararlanır.

Tarihsel metotta da bilimsel bir plânlama içinde hareket etmek gerekir. Buna göre;

1. Problemin tanımlanması,
2. Uygun bilgi toplanması,
3. Denencenin oluşturulması,
4. Bilginin düzenlenmesi ve analiz edilmesi,
5. Yorumlanan bilginin kaydedilmesi.

Bilimsel metodun genel prensipleri, geçmiş olaylar için kullanılır. Tarihsel araştırmalar sayesinde, geçmişteki hatalar anlaşılabilir, tekrarlarından kaçınılır.

Tarihsel Kaynaklar :

Tarihsel bilgilerin çoğu karışıktır; bunların arasında araştırmacının gerekli olanını seçmesi ise oldukça titiz bir çalışma yapmasını gerektirir. Tarihsel kaynakları iki ana gruba ayırabiliriz.

1. Birincil Kaynaklar : Tarihsel kaynakların orjinal olanıdır²⁵. Birincil kaynakların da çeşitleri vardır.

A. El ile yazılmış kaynaklar.

B. Basılı kaynaklar.

A. El ile Yazılmış Kaynaklar :

1. Kişisel kayıtlar.

2. Arşiv kayıtları.

3. Kaydedilmiş kişisel görüşmeler.

4. Çeşitli yerlerden toplanan bilgiler.

5. Mektuplar.

B. Basılı Kaynaklar :

1. Resmi kayıtlar

2. Anılar ve otobiyografılar

3. Mektup koleksiyonları

4. Konu ile ilgili kaynaklar

2. İkincil Kaynaklar : Tarihsel olayların, kişiler tarafından görülmeyemediği halde, çeşitli şekillerde elde edilen bilgilere dayanılarak oluşturulduğu kaynaklardır²⁶. Araya ikinci kişiler girdiğinden, olayın güvenilirliği daha da azalmaktadır. Ancak araştırmacı, bazı durumlarda bu tür kaynaklara razı olmak zorundadır.

Bu nedenle tarihsel araştırmalarda, ne tür kaynak kullanıldığının ve bunların nasıl elde edildiğinin muhakkak belirtilmesi gerekir.

Tarihsel bilgilerin elde edileceği kaynaklardan bir kaç örnek verecek olursak;

Arşiv : Dokümanların korunduğu, sınıflandığı ve kullanılmalarına olanak sağlanan yerdir.

Yıllık : Her yıl yapılan kayıtlardır. Olaylar genellikle tarihsel sıralarına göre kaydedilir.

Katalog : Tarihsel kaynakların toplu listelerini verir.

Anı : Yaşamdan hatırlananların yazılmasıdır.

Tarihsel kaynaklardan elde edilen bilgilerin güvenilirlik derecelerine çok dikkat etmek gerekir. Kaynakların güvenilirlik dereceleri iki şekilde ölçülebilir²⁷.

1. Kaynakların dışsal değerlendirilmeleri: Kaynağın gerçek olup olmadığının araştırılmasıdır. Sahte belge kullanmaktan kaçınmak gerekir.

2. Kaynakların içsel değerlendirilmeleri: Tarihsel kaynağın, doğru anlaşılmuş olup olmadığının araştırılmasıdır. Kaynak içindeki bilgilerin doğruluğu ile ilgilidir.

Tarihsel bilgilerle ilgili yeni belgeler bulunamadığı sürece, elde edilen bu bilgileri sınama diye bir kavramdan söz edilemez; çünkü olay geçmişte olup bitmiştir. Tarihsel olaylar tekrarlanamaz.

3.4. YÖNEYLEM ARAŞTIRMASI METODU

Yönetimsel karar verme işlemine yardımcı bir bilimsel metod olan yöneylem araştırması metodu, araştırma konusu ile ilgili problemlere sistem yaklaşımları ile en iyi çözüm yolları arayan bir araştırma metodu olarak tanımlanır²⁸.

Yöneylem araştırması metodunun en belirgin özelliği, araştırma konusunun bir modelinden yararlanarak, tekniklerin tanıtılması ve uygulama yerlerinin belirlenmesi ile ilgilenmesidir. Yani prensip olarak, araştırma probleminin modeli ve bu problemin oluşturulan modeli ile ilgilenir. Yöneylem araştırmasının temel elemanı olan model; problemle ilgili güncel nesnelere yada olayların tanıtılması veya ortaya çıkarılmasıdır. Ancak oluşturulan bu model, araştırma problemini iyi ya da kötü doğru ya da yanlış olarak belirleyemez, bu kararlar çeşitli tekniklerden yararlanarak araştırmacının yorumuna bırakılmıştır.

Yöneylem araştırması metodu, önceleri matematiksel bilim dallarında kullanılmaya başlanmıştı. Ancak zamanla model kavramının geliştirilmesi ile, sosyal bilim dallarında da model kullanarak araştırma problemine yaklaşım yapma ve problemi çözme teknikleri yaygınlaşmıştır. Öyle ki bugün ABD'de birçok Üniversitenin kütüphanecilik bölümlerinde, yöneylem araştırması dersi, araştırma metodları dersinden ayrı ve başlı başına bir ders olarak eğitim programına alınmıştır.

Yöneylem araştırması metodu, araştırma probleminin gelecekteki olabilecek durumunu gözönüne alarak, karar verme işlemi için gerekli olan bilgiyi, bilimsel bir biçimde işleyip analiz ederek, araştırma sonucunu belirleyen bir metoddur. Üç temel aşama üzerinde araştırmayı yürütür²⁹.

1. Problemin düzenlenmesi, Problem hakkında genel bir bilgi verilmesidir. Bu işlemde de iki aşama vardır;
  - a. İlk olarak, araştırma probleminin bir modeli belirlenir.
  - b. Daha sonra, bu model üzerinde yapılan bir takım deney yada gözlemlerle, araştırma problemi tanımlanır.
2. Metodolojinin tanımlanması.
3. Konu ile ilgili bilgi toplanması ve analiz edilmesi.

Diğer araştırma metodlarındaki aşamalardan pek farklı olmayan bu aşamaların, yöneylem araştırmasına göre birtakım değişik yöntemleri vardır. Kütüphanecilik Bilim Dalı'nda bir çok konuda yöneylem araştırması metodundan yararlanılır. Örneğin, ödünç verme, kataloglama, vb. işlemlerle ilgili problemlerin çözümlenmesinde bu metodlardan yararlanır.

Yöneylem araştırması metodunun bütün bilim dallarında dolayısıyla Kütüphanecilik Bilim Dalı'nda da kullanılan en önemli tekniği, matematiksel bir teknik olan "Queuing teori"sidir. Bu teorinin esası, hizmet verme sürecindeki bekleme olasılığını en aza indirmektir³⁰. Yani, amaç bekleme nedeniyle kaybedilen zamanı azaltmaktır, bunun için de oluşan yığınlara neden olan noktaları ortaya çıkarmak ve bunları çözümlenmeye çalışmaktır.

"Queuing teori"sinden kütüphanecilikte yararlanılabilecek en belirgin hizmetler; ödünç verme, danışma mataryel sağlama ve kataloglama hizmetleridir. Kütüphanecilikte Queuing teorisinin kullanılmasının amacı, okuyucunun kütüphaneye girmesi ile kütüphaneden ayrılma süresi arasında karşılaşılabilecek hizmetlerdeki bekleme süresini azaltmaktır. Çeşitli matematiksel formüller kullanılarak bu sorunlar çözümlenir. Bu teorinin yardımcı olacağı bir sorunu çok basit bir örnekle belirtecek olursak: Kütüphanenin fotokopi biriminde bir kişi çalışıyorsa ve yoğun bir okuyucu grubu varsa, bu bir kişi istekleri anında karşılayamayacak ve fotokopi biriminde birikimler oluşmaya başlayacaktır. Aynı zamanda okuyucunun da sınırlı olan zamanı bu bekleme ile harcanmış olacaktır. Oysa, fotokopi biriminde birden çok elemanın çalıştırılması, bu birikimin oluşmasını önleyecektir, böylelikle okuyucunun da zamanı harcanmamış ve anında hizmet verilmiş olacaktır.

3.5. İSTATİSTİKSEL METOD

Günümüzde istatistik, her türlü bilim dalında her araştırmada gereksinim duyulan bir bilgi türü haline gelmiştir. Birçok araştırmalarda, bilgilerin sayısal yorumlarla açıklanması gerekmektedir. Böylece elde edilen verilerin başkaları tarafından da rahatlıkla değerlendirilmesi, doğru ve güvenilir bilgilerin ortaya çıkarılması ve hataların daha aza indirgenmesi sağlanmış olacaktır.

İstatistiksel metod, sayısal verilerin toplanmasını, bu verilerin olasılık dağılımını ve verilerin değişkenlere göre yorumlanmasını kolaylaştıran teknikler metodudur³¹. İstatistiksel metod, denencenin sınanmasında, değişkenler arasındaki ilişkinin belirlenmesinde, ölçümlerin güvenilirliğinin ve sağlamlığının kanıtlanmasında, örnekleme göre toplum hakkındaki kararların genelleştirilmesinde, toplanan bilgilerin grafiksel ya da çizelge olarak gösterilmesinde yararlı olan bir metoddur.

İstatistiksel metodun kullanılmasının, yani sayısal çalışmaların yapılmasının ikinci önemli fonksiyonu da, araştırmaya konusu ile ilgili olayların birbiri ile olan ilişkilerinin boyutları, sınırları hakkında araştırmacıya fikir vermesidir. Böylece, araştırmacıya denenceyi bu sınırlar dahilinde de sınama olanağı verir³².

Öyle araştırmalar vardır ki, problem ya da denence sadece gözlem yoluyla elde edilen bilgilerle çözümlenemez. Gözlem tekniği problemi ya da denenceyi bazı delillerle çözümlenemez. Gözlem tekniği bunlarla ilgili yanlış noktaları ortaya çıkartır. Araştırmacının önceden saptadığı, denencenin olasılık şartları sadece gözlem yoluyla belirlenemez. Bu durumlarda, istatistiksel metodlardan yararlanılmalıdır. Bu metod yardımıyla, denencenin kanıtlanması için gözlem tekniği ile elde edilen bilgilerin olasılık şartları da belirlenmiş olur.

İstatistiksel metoddan yararlanmadan sağlanan bilgiler, rastgele toplanmış rakamlar koleksiyonundan başka birşey değildir. Aslında istatistiksel metodun esasını, sayısal maddeler oluşturur, bu sayısal maddeler yardımıyla sayısal değişkenler tanımlanır ve değerleri ölçülür³³.

Yukarda belirtilen esaslar dikkate alındığında Kütüphanecilik Bilim Dalı'nda da istatistiksel metoddan yararlanılabilecek pek çok araştırma alanı vardır. Kütüphanelerde çok çeşitli sayısal veriler vardır; örneğin, bir günde ödünç kitap alan okuyucuların cinslerine göre gruplandırılması, istatistiksel metodun amaçlarından birini kapsar. Kütüphanelerdeki sayısal veriler, günlük kayıtların esasını, kütüphane organizasyonunu ve kütüphane işlemlerinin akış durumlarını sabit bir şekilde sayısal olarak verir. Bu tür bilgilerden yararlanılarak yapılacak olan araştırmalarda istatistiksel metodun kullanılması ile, elde edilen bilgilerin sayısal modelleri gözönüne alınarak değişkenleri saptanacak ve yorumlamaları yapılacaktır.

İstatistiksel metodun çeşitli teknikleri vardır. Değişik adlar altında kullanılan bu teknikleri üç esas gruba ayırmak olasıdır³⁴.

1. Tanıtımsal İstatistik : Araştırmacıya, konu ile ilgili geniş gruplardan, daha küçük grupları oluşturmasında ve böylece araştırmacının konu ile ilgili bir takım yaklaşımlar yapabilmesine olanak sağlayacak tekniklerin belirlenmesinde yardımcı olur. Büyük yada küçük grupların her bir bireyinin değerlendirilmesinde olanaklar sağlar. Toplanan verileri amaca uygun olarak düzenler ve sayısal verilerin temel bir özetini yapar.

2. İstatistiksel Sonuç Çıkarma : Sayısal verilere dayanarak örneklem yapılmasıdır. Büyük gruplardan, araştırmacının amacına göre uygun örneklem yapılarak küçük gruplar oluşturulur ve bunlar üzerinde gözlem ve çeşitli değerlendirmeler yapılır.

3. Regresyon (Önceden Belirleme) Çalışmaları : İstatistiksel metodun tamamen matematikle ilgili olan bir tekniğidir. Bu teknik sayesinde, toplanan sayısal verilerin x ve y değişkenleri üzerinde çeşitli işlemler yapılarak sonuç çıkarılmaktadır.

İstatistiksel metodun, bu tekniklerde kullanılan bir takım kavramları vardır. Bunlardan en çok kullanılan üç kavram üzerinde, d taya inmeden durulım ;

Örneklem : Belirli bir özelliği gösteren ve kitleyi temsil eden bir miktar bireyin oluşturduğu topluluğa örneklem denir. Örneklemden elde edilen bilgilerle toplum hakkında yorumlarda bulunulur. Örneklem amacı, toplumun tanıtılmasıdır.

Değişken : Çeşitli gözlemler sonunda değişik değerler alabilen olaylara yada durumlara verilen addır. Değişkenlerin çeşitli biçimleri vardır. İstatistiksel metodun kullanılmasına yön vererek değişkenlerin belirlenmesinde ve seçiminde çok dikkatli olmak gerekir.

Grafik : Sayısal ya da nitel verilerin şekillerle belirlenmesidir. Sayısal veriler en iyi grafikler yardımıyla değerlendirilebilir. Grafikler verilerin türüne göre değişiklik göstermektedir. Araştırmacı, araştırmanın amacına uygun olan grafik türlerini çalışması sırasında belirler.

III. BÖLÜMÜN DİPNOTLARI

1. Busha-Harter. y.a.g.e. s. 18
2. a.e. s. 35
3. Sencer. y.a.g.e. s. 127
4. Blalock, Hubert M. - Ann B. Blalock. Methodology in social research. New York, Mc Graw-Hill, 1968. s. 329.
5. Busha - Harter. y.a.g.e. s. 37-38.
6. a.e. s. 39.
7. a.e. s. 42.
8. a.e. s. 43.
9. Hilway, Tyrus. Introduction to research. 2 nd ed. Boston, Houghton Mifflin, 1964. s. 187.
10. Busha- Harter. y.a.g.e. s. 54.
11. a.e. s. 57.
12. Sencer. y.a.g.e. s. 113.
13. a.e. s. 115.
14. Golde, Peggy. Women in the field. Chicago, Aldine Pub., 1970. s. 7.
15. Sencer. y.a.g.e. s. 118.
16. a.e. s. 121.
17. a.e. s. 181.
18. Busha - Harter. y.a.g.e. s. 62-63.
19. Sencer. y.a.g.e. s. 202.
20. Busha- Harter. y.a.g.e. s. 78.
21. Kaptan. y.a.g.e. s. 91.
22. Simon, Julian L. Basic research methods in social science; the art of empirical investigation. New York Random House, 1969. s. 53.
23. Çakın, İrfan. "Karşılaştırmalı Kütüphanecilik; teorik bir yaklaşım." Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni. 1982 (xxxI, 1) ss. 6-10.

24. Busha - Harter. y.a.g.e. s. 91.
25. Stevens, Rolland E. Research methods in librarianship, historical and bibliographical methods in library research. Illinois, University of Illinois, 1971. s. 11.
26. Busha - Harter. y.a.g.e. s. 102.
27. a.e. s. 108.
28. Kara, İmdat. Yöneylem araştırmasının yöntem bilimi. Eskişehir, EİTİA, 1979. s. 3.
29. Busha- Harter y.a.g.e. s. 122.
30. a.e. s. 193.
31. Blommers, Paul - E. F. Lindquist. Statistical methods. USA, The Riverside press Cambridge, 1960. s. 3.
32. Hanushek, Eric A. - John E. Jackson. Statistical methods for social scientists. New York, Academic Press, 1977 s. 3.
34. Blommers - Lindquist. y.a.g.e. s. 4.

B Ö L Ü M - I V

TÜRKİYE'DE KÜTÜPHANECİLİK BİLİM DALI KONUSUNDA YAPILMIŞ OLAN DOÇENT'LİK, DOKTORA ve BİLİM UZMANLIĞI TEZLERİNİN ARAŞTIRMA METODLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ

- 4.1. Anketin Genel Yorumlanması.
- 4.2. Anket Sorularından Beklediklerimiz.
- 4.3. Türkiye'de Kütüphanecilik Bilim Dalı Konusunda
Yapılmış Olan Doçentlik, Doktora ve Bilim
Uzmanlığı Tezlerinin Araştırma Metodları
Açısından İncelenmesi.

Kütüphanecilik Bilim Dalı uygulamalı yani ağır basan, bir bilim dalıdır. Kütüphaneciliğin bu özelliğinden dolayı, bilim ve teknolojinin de gelişmesiyle, daha kapsamlı ve daha etkin bir kütüphane hizmetine olan gereksinim giderek artmaktadır. Bu nedenle Kütüphanecilik Bilim Dalı'nda, bu gereksinimlere yanıt verebilecek kapsamlı araştırmaların yapılması gerekmektedir. Gereksinimlere yanıt verebilecek, verimli sonuçlar alınabilecek araştırmalar yapmak için de, kullanılacak araştırma metodunun seçiminde çok titiz olmak gerekir. Araştırma metodlarının belirlenmesinde iki seçenek vardır. Birincisi, diğer bütün sosyal bilimlerde kullanılan araştırma metodlarından yararlanarak, araştırma konusuna göre uygun olan bir metodu seçmek. İkincisi de; Kütüphanecilik Bilim Dalı'na özgü metodlar geliştirmektir. Ancak böyle bir durum araştırma konularında bir sınırlama yapabilir. Bütün sosyal bilim dalları hep aynı araştırma metodlarından yararlanırken ve hattâ fen bilimlerinde kullanılan birkaç araştırma metodu da günümüzde artık sosyal bilim dallarına göre uyarlanmışken, yani bu kadar geniş bir araştırma metodları evreni varken, ayrıca Kütüphanecilik Bilim Dalı'nda bir sosyal bilim dalı olduğundan ayrı bir metod geliştirmeye gerek duyulmamıştır, bu nedenle birinci yol yeğlenmiştir. Kütüphaneciliğin dayandığı temel koşulların özelliğinden dolayı, yapılmış olan araştırmalarda bu metodlardan kolaylıkla yararlanılabilmektedir.

Bunun yanısıra son yıllarda kütüphanelerdeki teknolojik gelişmeler ve yeni kütüphane birimlerinin oluşturulmasıyla doğan sorunlar nedeniyle, Kütüphanecilik Bilim Dalı'nda yapılan araştırmalarda "matematiksel metodlar"a karşı da bir ilginin arttığı görülmektedir. Sosyal bilim dallarına uyarlanmış olan matematiksel metodlardan; örneğin yöneylem araştırması metodundan yararlanılarak yapılmış birçok araştırmanın olduğu görülmektedir.

Kütüphanecilik Bilim Dalı'nda bugüne kadar yapılmış olan tezlerde hangi araştırma metodlarından yararlanıldığını, araştırmacıların metodlar konusunda gereksinim duydukları noktaları, bu konuda ki eksikliklerini belirleyebilmek ve bunlara çözüm yolları getirebilmek için, bütün araştırmacılara anket uygulanmıştır. Alınan yanıtlara göre durum saptaması yapılmıştır.

4.1. ANKETİN GENEL YORUMLANMASI

Türkiye'de Kütüphanecilik Bilim Dalı'nda yapılmış olan Doçentlik, Doktora ve Bilim Uzmanlığı tezlerinde kullanılan araştırma metodlarının ve bu konu ile ilgili birtakım sorunların saptanabilmesi amacıyla üç Üniversitemize bağlı Kütüphanecilik Bölümleri'nde tez yapmış kişilere gönderdiğimiz anket çalışması istenilen ölçüde sonuçlanmıştır. Çünkü adresleri bulunabilen ve ulaşılabilen 39 araştırmacıya anket uygulanmıştır ve bunlardan 30 araştırmacıdan yanıt alınmıştır. Ankete katılma oranı % 77'dir.

Anket sorularının dağıtımı iki yolla yapılmıştır;

1. Postalama yöntemi ile anket formları gönderilmiştir: Bu yolla 16 adet anket formunun dağıtımı yapılmıştır. Bu anketlerden 8 adedinden yanıt alınmıştır. Ankete katılma oranı % 50'dir.

2. Anket formları, ulaşılabilen araştırmacılara tarafımızdan bizzat verilmiştir: Bu yolla 23 adet anket formu dağıtılmıştır ve 21 adedinden yanıt alınmıştır. Ankete katılma oranı % 91'dir.

Adres bulunamaması nedeniyle 5 araştırmacıya anket formu gönderilmemiştir.

Küçük bir çevre içerisinde uygulanan anket formlarının eksiksiz bir şekilde yanıtlanmasını beklerdik; ancak araştırmacıların, anketi yanıtlamak için gerekli vakti bulamadıklarını düşünüyoruz. Daha

önce de belirtildiği gibi, kısmen postalama yoluyla uygulanan bir anket çalışması olduğu için yanıtların hepsini almak doğal olarak olanaksızdır. Ancak birçok deneğin Ankara'da buldukları halde adreslerine bırakılan anket sorularına yanıt vermemeleri çalışmamızı belli bir oranda engellemiştir.

Birtakım sorunlara karşın, toplanan yanıtların değerlendirilmesinin, bu değerlendirme ile bazı sonuçlara ulaşılmamasının, Kütüphanelik Bilim Dalı'nda bundan sonra yapılacak araştırmalarda kullanılacak araştırma metodlarının seçimine yararlı olabilecek çeşitli çözüm yolları getirebileceği kanısındayız.

4.2. ANKET SORULARINDAN BEKLEDİKLERİMİZ

Anket sorularının gönderildiği kişiler, gerek kütüphaneci gerekse meslek dışında olan ancak Kütüphanecilik Bilim Dalı'nda araştırma yapmış olan araştırmacılarıdır. Ankette yer alan sorulara verilecek yanıtlardan neler beklediğimizi, yanıtların çalışmamıza ne gibi katkıları sağlayacağını belirtmek, çalışmamıza açıklık kazandıracaktır.

1. SORU : Tez çalışmasına başlarken yapılan ön incelemeler sonunda, yapılmış olan tezlerin tam ve doğru isimlerini veren güncel kaynakların eksikliği çok hissedilmiştir. Ayrıca kütüphanecilik eğitimi veren bölümlerin de, birbirlerinde yapılmış olan tezlerden haberdar olmamaları, bizi çalışmamızın yan bir ürünü olarak Doçentlik, Doktora ve Bilim Uzmanlığı tezlerinin tam bir bibliyografik listesini hazırlamaya zorlamıştır. Bu nedenle, araştırmacıların kendi yanıtları ile, tezlerinin tam ve doğru isimlerini alarak, kimin ne zaman hangi tezi hazırladığını saptayabilmek amacıyla, bu soru sorulmuştur.

2. SORU : Tezin kapsadığı konunun belirtilmesi, çalışmamızda iki amaç için kullanılacaktır.

a. Tezde kullanılan araştırma metodu ile tez konusu arasındaki ilişkiyi belirleyebilmek.

b. Hazırlanacak olan bibliyografik listede tezlerin kapsadıkları konular ankette yazılmış biçimiyle kısaca belirtmektir; çünkü, bazen tezin başlığında belirtilmeyen ancak tezin kapsamında incelenen konu-

lar da olabilmektedir. Araştırmacıların, bu soruya verecekleri yanıtlarla, bu konular da saptanmış olacaktır.

3. SORU : Esas amacımız 4. sorudan alınan yanıtın yorumlanmasıdır. Bu nedenle 4. soruya bağımlı olarak sorulmuştur.

4. SORU : Yapılan bir araştırmanın, araştırmacının çalışma yaşamına bir katkısının olması herkes tarafından kabul edilen bir gerçektir. 3. Soru ve bu soru yardımıyla yapılan araştırmanın araştırmacıya bir katkısı olup olmadığı saptanmaya çalışılacaktır. Tezlerini hazırladıktan sonra kütüphanecilik yapmayan, meslek değiştiren ya da araştırmalarının katkısıyla gerekli derecelere gelmiş olan araştırmacıların durumlarını saptayabilmek amacıyla bu soru hazırlanmıştır.

5. SORU : Çalışmamızın esasını oluşturan bilgileri kapsayan bir sorudur. Çalışmamız sürecinde tezler üzerinde yapılan tek tek inceleme sonunda, genellikle araştırmacıların çalışmalarında kullandıkları araştırma metodunu tezin giriş bölümünde belirtmedikleri görülmüştür. Bazen de tez sürecinde birkaç metoddan yararlanılmışsa, bunlardan sadece bir tanesinin belirtildiği ya da kullanılan araştırma metodundan tamamen farklı bir metodun belirtildiği saptanmıştır. Bu karışıklığı ortadan kaldırmak için, araştırma metodlarını, Kütüphanecilik Bilim Dalı'nda kullanılış biçimlerine göre graplundırarak, araştırmacının kullandığı metod ya da metodları kendisinin işaretlemesi amaçlanmıştır. Anket sonunda alınan yanıtlarla, incelememiz sonunda saptayabildiğimiz metodlar karşılaştırılarak, çelişkili durumların nedenleri ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır.

6. SORU : Araştırma metodlarının kullanımı bir temeli, bir eğitimi gerektirmektedir. Araştırmacının Üniversite eğitimi sırasında "araştırma metodları" dersi almasıyla bu temel oluşabilir. Araştırmacının

böyle bir eğitim görüp görmediğini saptamak amacıyla ve 7. soruya geçiş olarak hazırlanmıştır.

7. SORU : "Araştırma metodları" dersinin araştırmacı üzerindeki etkisini, araştırmacıya ne kazandırdığını, tez çalışmasında bu bilgilerden yararlanıp yararlanmadığını saptayabilmek amacıyla sorulmuştur.

8. SORU : Doçentlik, Doktora ve Bilim Uzmanlığı tezleri detaylı bir çalışmayı gerektiren araştırmalardır. Bu nedenle köklü bir araştırma metodları bilgisine gereksinim vardır. Bazı araştırmacılar, lisans düzeyinde aldıkları araştırma metodları dersini yeterli bulurken, bazı araştırmacılar da bu konuda daha farklı görüşler ileri sürmektedir. Dört seçenek halinde görüşler belirtilmiştir, araştırmacının deneyimlerine göre en uygun olanını belirlemesi amacı güdülmüştür.

9. SORU : Araştırmacılar, araştırmalarını yaparken genellikle lisans düzeyinde aldıkları araştırma metodları bilgileri ile yetinmekte, bu bilgilerle çalışmalarını sürdürmeyi yeğlemektedirler. Oysa öyle metodlar vardır ki bazen daha detaylı bilgi sahibi olmayı gerektirebilir. Bu soru araştırmacının kullandığı metoda göre, önceki bilgileri ile mi yetindiğini yoksa metod konusunda daha kapsamlı bilgi edinebilmek için, herhangi bir ön inceleme yapıp yapmadığını saptamak amacıyla hazırlanmıştır.

10. SORU : Araştırma metodunun tekniklerine uygun bir biçimde kullanılması gerçekten beceri gerektiren bir konudur. Araştırmacının metod konusunda edindiği bilgilerden sonra bu metodun uygulanmasında herhangi bir zorlukla karşılaşp karşılaşmadığını belirleyebilmek amacı güdülmüştür.

11. SORU : Araştırmacının bugüne kadar yaptığı çalışmalar sonunda, araştırma metodları konusundaki bilgi düzeyini  derece halinde belirlemeye çalışmıştır. Böylece araştırmacıların en çok ve en az bilgi sahibi oldukları metodlar saptanmış olacaktır.

4.3. TÜRKİYE'DE KÜTÜPHANECİLİK BİLİM DALI KONUSUNDA
YAPILMIŞ OLAN DOÇENTLİK, DOKTORA ve BİLİM UZMANLIĞI
TEZLERİNİN ARAŞTIRMA METODLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ

Bu bölümde, önceki bölümlerde hangi amaçlarla uygulandığı belirtilen anket çalışmasının yorumları yer alacaktır.

Anket çalışmasının 1, 2, 3 ve 4. sorularından alınan yanıtlar, çalışmamızın sonunda toplu bir liste halinde ek olarak verilecektir.

Anketin 5. sorusunda - Araştırmacılardan, tez çalışmalarında yararlandıkları metodları belirtmeleri istenmiştir. Böylece araştırmacılar metodları kendi saptamaları ile belirlemiş olacaklardır.

Tablo - I. Araştırma metodlarının kullanım durumları.

	Doçentlik	Doktora	Bilim Uzmanlığı	Toplam
Deneysel m.	1	2	3	6
Betimleme m.	2	8	13	23
Tarihsel m.	3	6	5	14
Yöneylem ar. m.	-	2	-	2
İstatistiksel m.	2	3	9	14
Diğer	-	2	5	7

Bir tez çalışmasında bir yada birkaç metottan yararlanılmaktadır; bu soruda araştırmacılar yanıt verirken araştırmalarında kullandıkları metodların hepsini belirtmişlerdir. Bu nedenle metodları tez sayısı olarak değil de, tezlerdeki kullanım sayısı olarak değerlendireceğiz. Ayrıca, anket çalışmasına başlamadan önce yapılan incelemede, tezler hakkında bir takım bilgiler saptanmaya çalışılmıştır. Bu incelemeler sırasında metodlar konusunda karşılaşılan çelişkili durumlar önceden belirtilmişti. Bu çalışmalar sonunda elimizde iki tür liste bulunmaktadır. Birincisi kişisel incelemeler sonunda elde edilen liste, ikincisi de anket yanıtlarına göre elde edilen listedir. Ancak bu listede 39 araştırmacıya anket uygulandığından diğerinden azdır. Bu nedenle anket yanıtları elimizde bulunan adet üzerinden değerlendirilecektir.

Anket yanıtlarına göre aldığımız sonuçlar Tablo - I'de gösterilmektedir. Tablo'ya genel olarak bakıldığında bütün metodların kullanıldığı görülmektedir. En çok yararlanılan metod betimleme metodudur.

Bu soruda "diğer" olarak yapılan ayırımda, genellikle araştırmacıların yaptıkları görüşmeleri, gözlemleri, anket çalışmalarını farklı bir metodmuş gibi belirttikleri görülmüştür. Bunların da ayrı bir metod olmadıkları, önceki bölümde belirtilen metodların birer teknikleri oldukları göz önüne alınarak, bu ayırım tablo değerlendirmesinden kaldırılmıştır.

Otuz Araştırmacının yanıtından, onbirinde belirtilen metod, inceleme sonunda saptanan metodlarla aynıdır. Ancak on araştırmacı tezinde birden fazla metottan yararlandığı halde, çalışmasının giriş kısmında bunlardan sadece bir tanesini belirtmesine karşın, bu soruya verdiği yanıtta kullandığı diğer metodları da işaretlemiştir. Dokuz Araş-

tırmacının da gerek çalışmalarında kullandıklarını belirttikleri metod, gerek bu soruya verdikleri yanıt, gerekse bizim saptamış olduğumuz metod birbirini tutmamaktadır.

Bazı araştırmacılar, tezlerinin giriş kısmında bilimsel metodtan yararlandıklarını belirttikleri halde, verdikleri yanıtta birkaç metodu birden işaretlemişlerdir. Bu araştırmacılar yararlandıkları metodları yanıtlarında işaretleyebildiklerine göre metodlar arasındaki farkı da biliyorlar kabul edersek, böyle bir hatanın yapılmaması gerekirdi.

Bir başka grup araştırmacı da, herhangi bir metodun bir tekniğini yararlandıkları metod olarak belirtmektedirler. Bu yanlışlık gerek araştırmacıların tezlerinin giriş kısmında yapılmakta, gerekse bu soruya verdikleri yanıtta yapılmaktadır. Soruyu yanıtlarken beş grup halinde ayrılmış olan metodları işaretlemeyip, yaptıkları örneklem çalışmasını, anket çalışmasını vb. başlı başına bir metodmuş gibi göstermektedirler. Bu durum araştırmacının, metodlar arasındaki ayırımı yapamayacak kadar yetersiz bir bilgi sahibi olduğunu gösterir. Araştırmacının teorik ve pratik bilgi eksikliğinden dolayı bu karışıklık oluşmaktadır.

Araştırmacı tez çalışması sürecinde veri toplayabilmek ya da analiz edebilmek için doğal olarak bu tekniklerden yararlanacaktır. Ancak bunlar tez çalışmasında yararlanılan araştırma metodu anlamına gelmez, sadece yararlanılan metodun bir tekniğidir.

Metodları tek tek kullanım durumlarına göre ele alacak olursak;

DeneySEL metod ve yöneylem araştırması metodunun Kütüphanecilik Bilim Dalı'nda yeni yeni kullanılmaya başlanan metodlardır. DeneySEL metod , bir Doçentlik tezinde; iki Doktora

tezinde ve üç Bilim Uzmanlığı tezinde kullanılmıştır. Bu yeni gelişmelerden araştırmacıların bilgi sahibi olmaları, ileride yapılacak olan araştırmalar için ümit vericidir.

Betimleme metodu, diğer bütün metodlar arasında en çok kullanılan metottur. Sosyal bilim dalları için en uygun kullanım alanı bulması ve araştırmacıların da en çok bu metod konusunda bilgi sahibi olmaları onbirinci sorudan alınan yanıtta göre bu metodun diğer metodlara oranla daha çok kullanılmasını sağlamıştır. Betimleme metodundan iki Doçentlik tezinde, sekiz Doktora tezinde ve onüç Bilim Uzmanlığı tezinde yararlanılmıştır.

Tarihsel metod, betimleme metodundan sonra en çok kullanılan metottur. Birçok tezde, bu metottan araştırma konusunun geçmişini araştırmak için yararlanılmıştır. Ondört tezde tarihsel metod kullanılmıştır. Bunlardan sadece dört tezde doğrudan doğruya tarihsel metottan yararlanılmıştır. Bu tezlerde konuları gereği, diğer metodlardan yararlanılmasına gerek kalmadan, sadece tarihsel metod kullanılmıştır. Diğer on tezde ise, tezin bir bölümünün incelenmesi için geçmişe yönelik tarihsel bir çalışma gerektiğinde, tez çalışmasında kullanılan metodun yanısıra tarihsel metod da kullanılmıştır. Tarihsel metottan üç Doçentlik tezinde, altı Doktora tezinde ve beş Bilim Uzmanlığı tezinde yararlanılmıştır.

Yöneylem araştırması metodu, daha önce de belirtildiği gibi sosyal bilim dallarında dolayısıyla Kütüphanecilik Bilim Dalı'nda yeni kullanılmaya başlanan bir metottur. Tablo - I incelendiği zaman iki Doktora tezinde bu metottan yararlanıldığı görülmektedir. Bu iki tezde de temel olarak kullanılan araştırma metodunun yanısıra, tezin bazı bölümlerine yaklaşım yapabilmek için bu metottan yararlanılmıştır. Araştırma

konusu gereği, sorunun bir modelini oluşturarak bir yaklaşım yapılması Şeklindeki alışmalar yöneylem araştırması yardımıyla yapılmaktadır. Bu nedenle anket çalışmasından önce yapılan incelemede dört Bilim Uzmanlığı tezinin, konuları gereği bu metottan yararlanarak yapılmış olduğu saptanmıştır.

İstatistiksel metottan ise, dört tezde yararlanılmıştır. İstatistiksel metod, hiçbir tezde başlı başına bir metod olarak kullanılmamış, sadece elde edilen bilgilerin sayısal değerlendirmelerinin yapılabilmesi için yararlanılmıştır.

Anket uygulanamayan ve hakkında bilgi alınamayan ondört tez vardır. Bunlardan on kişisel incelemelerle saptanan duruma göre yorumlanacaktır.

Bu tezlerden dördü Doçentlik alışmasıdır. Bu Doçentlik tezlerinin nde sadece tarihsel metod, birinde ise betimleme metodunun yanısıra tarihsel metottan yararlanılmıştır. Geriye kalan on tez Doktora tezidir. Bu tezlerin beş'inde tarihsel metod kullanılmıştır.  tezde sadece tarihsel metottan yararlanılırken iki tezde de bu metodun yanısıra betimleme metodundan da yararlanılmıştır.  tezde sadece betimleme metodu kullanılmıştır. Bir tezde ise yöneylem araştırması metodundan yararlanılmıştır.

Dört tez de Bilim Uzmanlığı alışmasıdır. Bunlardan da nde sadece betimleme metodu, birinde ise yöneylem araştırması metodu kullanılmıştır.

Tezlerde kullanılan araştırma metodlarını, hem anket yanıtlarından aldığımız sonuçlara göre hem de kişisel incelemeler sonunda elde ettiğimiz bilgilere göre değerlendirdiğimizde; araştırmacının kullandığı metodu tezinde ne Şekilde belirttiğini ve ankete verdiği yanıtta ne

şekilde belirttiğini incelediğimizde; anket yanıtlarına göre pek çok araştırmacının birden çok araştırma metodundan yararlandığı halde, tezinin giriş kısmında sadece bir tek metodu yazdığı görülmüştür.

Özellikle istatistiksel metottan yararlanan araştırmacıların bu metottan yararlandıklarını anket yanıtlarında belirttikleri halde tezin giriş kısmında belirtmedikleri görülmüştür.

Anketin 6. Sorusu : Araştırma metodlarının kullanımı beceri isteyen bir iştir. Bunun için de metodlar konusunda temel bir bilgi sahibi olmak gerekir. Bu temel, araştırmacının üniversite eğitimi sırasında, araştırma metodları dersi almasıyla oluşabilir. Gerçi, araştırmacı, yeterli bir teorik bilgi almadan araştırma yapa yapa deneyim kazandığını ve böylece metod konusunda pratik bir takım bilgiler edindiğini sanacaktır, ancak metodoloji bilgisini teorik bir biçimde kuvvetlendirmeden, pratiğe geçmek, metodun kullanımı yönünden pek yararlı bir yol değildir. Bu nedenle araştırma metodlarını bir eğitim programı içerisinde ele almak gerekir.

Araştırmacıların yirmiüçü Üniversite eğitimi sırasında araştırma metodları dersi aldıklarını belirtmektedirler. Üç Üniversiteye bağlı Kütüphanecilik Bölümleri'nde "araştırma metodları" dersi programda vardır. Bunlardan Hacettepe Üniversitesi ve Ankara Üniversitesi'ne bağlı Kütüphanecilik Bölümleri'nde uygulanan araştırma metodları ders programını inceleme olanağı bulunmuştur. Genel olarak bu programlar arasında çok büyük farklılıkların olmadığı saptanmıştır. Yani genel kavram olarak, araştırmacıya hemen hemen aynı bilgiler verilmektedir. Ancak esas amaç, alınan bu bilgilerin pratikte rahatlıkla kullanılabilmesidir; çünkü araştırmacı metodun uygulanması sırasında pek çok farklı sorunlarla karşılaşmaktadır.

Yedi Araştırmacı da, gerek lisans eğitimleri sırasında, gerekse lisans üstü eğitimleri sırasında araştırma metodları dersini almadıklarını belirtmişlerdir.

Anketin 7. Sorusu : Altıncı soruda araştırma metodları dersi aldıklarını belirten yirmüç araştırmacıdan onyedisi edindikleri bu bilgilerden yaptıkları araştırmalarda yeterince yararlandıklarını belirtmişlerdir.

Ancak altı araştırmacı da, araştırma metodları dersi almalarına karşın bu bilgilerinden yeterince yararlanamadıklarını belirtmişlerdir. Hatta bazı araştırmacılar, böyle bir ders aldıkları halde, metodların bilincine tam olarak varamadıklarını da açıklamışlardır.

Araştırmacı, araştırma konusuna en çok yararlı olabilecek metodu belirlemede ve bu metodun araştırma konusuna uygulanmasında, metod konusunda edineceği bilgiler doğrultusunda başarılı olacaktır. Bu nedenle metodoloji konusundaki temel bilginin çok iyi bir şekilde alınması gerekir, bu temel ne kadar iyi kurulursa, yapılan çalışmalardaki başarı oranı da o kadar artacaktır.

Anketin 8. Sorusu : Araştırmacıya en çok yarar sağlayabilecek araştırma metodları dersinin verilif biçimi saptanmaya çalışılmıştır. Araştırmacıların bu konu ile ilgili görüşleri şöyledir;

a) Lisans düzeyinde ve pratiğe yönelik bir eğitim programı yeterlidir: Lisansüstü ya da kariyer çalışması yapacak olan araştırmacıları, lisans düzeyindeki eğitim programından ayırmaya gerek yoktur. Lisans düzeyinde verilen teorik ve pratiğe yönelik bilgiler bu araştırmacılar için de yeterlidir.

Bu seçeneği yirmibir araştırmacı yeterli bulmuştur. Ancak bunlardan yalnız sekiz araştırmacı, sadece lisans düzeyindeki bir eğitim

programının yeterli olacağını, ayrıca lisansüstü bir eğitim programının uygulanmasına gerek olmadığını belirtmişlerdir. Diğer onüç araştırmacı ise, lisans programı ile beraber aynı zamanda lisans üstü ya da kariyer çalışması yapacak olan araştırmacılar için bu düzeyde bir ders programının uygulanmasının yararlı olacağını belirtmişlerdir. Yani hem "a" hem de "d" seçeneklerinin uygulanmasının araştırmacıya daha fazla katkıda bulunabileceğini savunmuşlardır. "a" ve "d" seçeneklerini işaretleyen araştırmacılar, araştırmacının metodoloji konusunda lisans düzeyinde teorik ve pratik bir bilgi aldıktan sonra, yani metodoloji konusuna temel bir giriş yaptıktan sonra, lisans üstü düzeyde araştırma yapacak olan araştırmacıların da sadece bu bilgilerle kalmalarını yeterli görmeyip, lisans üstü düzeyde daha detaylı teorik metod bilgisi ve bilgilerin tamamen pratiğe yönelik bir biçimde verilmesini uygun görmüşlerdir.

b) Lisans üstü düzeyde sadece teorik bir eğitim programı verilmelidir: Lisans düzeyinde temel bir metodoloji bilgisi alındıktan sonra, sadece teorik olarak daha detaylı bir şekilde lisansüstü ya da kariyer çalışması yapacak olan araştırmacılara yeniden verilmesi yararlı görülmektedir. Bu detaylı teorik bilgileri alan araştırmacı, kişisel çabaları ile bunları pratiğe uygulayabilecektir.

Beş araştırmacı bu görüşü kabul etmişlerdir. İki araştırmacı, lisans düzeyinde araştırma metodları bilgisi alındıktan sonra, böyle bir programın uygulanmasının yararlı olabileceğini belirtmiştir; yani hem "a", hem de "b" seçeneklerinin bir arada olmasını uygun görmüşlerdir. İki araştırmacı lisans üstü düzeyde hem teorik, hem de pratik bir eğitim verilmesinin yararlı olacağını belirtmiş, bir araştırmacı da bu seçeneğin yani, sadece lisansüstü düzeyde teorik bir bilgi verilmesinin araştırmacılar için daha yararlı olacağını savunmuştur.

c) Lisansüstü düzeyde sadece pratik bir eğitim programı verilmelidir: Araştırmacının metodoloji konusunda teorik bir bilgi sahibi olduğu varsayılarak lisansüstü düzeyde bu bilgilerin detaylı bir şekilde sadece pratiğe yönelik bir biçimde uygulanması sağlanır.

Hiçbir araştırmacı, sorunun bu seçeneğini işaretlememiştir. Bu durum karşısında, sadece pratik bir eğitimin araştırmacılar için pek yararlı olmayacağı kanısına varılır. Metodun pratiğe uygulanması için, temel bir teorik bilginin gerekliliği bütün araştırmacılar tarafından kabul edilmiştir.

d) Lisansüstü düzeyde ve pratiğe yönelik bir eğitim programı verilmelidir: Lisansüstü ya da akademik çalışma yapacak olan araştırmacılara lisans düzeyinde araştırma metodları dersi almış ya da almamış olsunlar, metodoloji bilgisinin detaylı bir şekilde lisansüstü düzeyde verilmesi yararlı olacaktır.

Otuz araştırmacıdan, yirmisi bu seçeneği kabul etmişlerdir. Ancak bunlardan yedi araştırmacı sadece bu programın yeterli olabileceğini yani, araştırmacının lisans düzeyinde ön bir bilgiye sahip olsun yada olmasın, lisansüstü düzeyde yeniden ve detaylı bir biçimde metodoloji bilgisi almasının yeterli olacağını savunmaktadır.

Onüç araştırmacıda hem "a" hem de "d" seçeneklerinin yararlı olabileceğini kabul etmişlerdir. Yani araştırmacı, lisans düzeyinde teorik ve pratik bir metod bilgisi aldıktan sonra, lisansüstü ya da kariyer çalışması yapacak ise tekrar, bu düzey çalışmalara yararlı olabilecek detaylı bir metodoloji bilgisi almasının uygun olacağını savunmuşlardır.

Araştırmacıların çoğunun bu ortak görüşte birleşmeleri, bu konuda büyük bir eksiklik duyulduğunu belirtmektedir. Yani pek çok araştırmacı için lisans programı yeterli değildir, bu programın lisansüstü düzeyde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

Araştırmacıların bu görüşleri saptandıktan sonra, Kütüphanecilik Bölümleri'nde uygulanan araştırma metodları dersi incelenmeye çalışılmıştır. Daha önce de belirtildiği gibi olanaklar oranında Hacettepe Üniversitesi ve Ankara Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümleri'nde uygulanan ders incelenmiş ve aralarında pek fark olmadığı saptanmıştır. Ancak Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü'nde uygulanan derste pratiğe daha fazla ağırlık verilmektedir. Bununla birlikte lisansüstü düzeyde de teorik ve pratik araştırma metodları dersi verilmektedir. Ancak bu programın yeterince pratiğe yönelik olduğu söylenemez.

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü'nde uygulanan araştırma metodları dersi sadece lisans düzeyindedir ve daha çok teorik biçimdedir. Lisansüstü düzeyde dersi yoktur.

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümündeki araştırmacılara gönderilen anketlere alınan yanıtlardan ise, lisans düzeyinde yeterli bir araştırma metodları ders programının olmadığı ve lisansüstü düzeyde de böyle bir dersin bulunmadığı anlaşılmıştır. Araştırmacılar, kişisel çabaları ile araştırma metodları konusundaki bilgilerini geliştirdiklerini belirtmişlerdir.

Anketin 9. Sorusu : Temel bir metodoloji bilgisi olduğu varsayılan araştırmacılar, çalışmalarına başlarken bu bilgilerle yetinerek mi araştırma yapmışlardır, yoksa çalışmalarına başlamadan önce ön bir

inceleme yapmayı mı yeğlemişlerdir; bu durumu saptayabilmek için araştırmacılara iki seçenek sunulmuştur.

a) Ön inceleme yaptım : Araştırmacı önceden edindiği metodoloji bilgisini daha geliştirmek için ve özellikle araştırmasında kullanmak üzere belirlediği metod hakkındaki bilgilerini yenilemek yada geliştirmek için bir ön inceleme yapmıştır. Bu çalışma genellikle, metodun tekniklerinin pratiğe uygulanması şeklindedir. Örneğin; betimleme metodundan yararlanacak olan bir araştırmacı, posta yolu ile anket uygulaması yapacaksa, bu tür bir anket çalışmasının nasıl yapılması gerektiğini, prensiplerini, teorik yönlerini yeniden gözden geçirmelidir, ve önce küçük bir gruba anketi uygulamalıdır.

Sorunun bu seçeneğine onbeş araştırmacı yanıt vermiştir. Bu araştırmacıların önceki sorularına bakıldığında, oniki araştırmacının hem araştırma metodları dersi almış olduklarını, hem de çalışmalarına başlamadan önce bir ön inceleme yaptıkları görülmüştür. Bu araştırmacılar daha başarılı bir çalışma yapabilmek için, bilgilerini yenilemeyi yeğlemişlerdir.

Üç araştırmacı da, araştırma metodları dersi almadıkları için doğal olarak, metodlar konusunda bir ön inceleme yapmayı uygun görmüşlerdir.

b) Önceki bilgilerime dayanarak seçtim : Araştırmacının, önceden edindiği bilgileri yeterli bulup, herhangi bir ön çalışmaya gerek duymadan bu bilgilerle mi araştırmaya başladığını belirleyebilmek için, bu seçenek sorulmuştur.

Onbeş araştırmacı, önceki bilgileriyle çalışmalarına başladıklarını belirtmişlerdir. Araştırmacı, metodoloji bilgisini yeterli bularak, kullanacağı metodun pratiğe uygulanmasını da çalışma sürecinde

yapacağı deneyimlerle kazanabileceğini kabul ederek, ön araştırmaya gerek görmemiştir. Bu onbeş araştırmacıdan dördü lisans yada lisansüstü düzeyde herhangi bir metodoloji bilgisi almadıkları halde, ön inceleme yapmadan çalışmalarına başlamışlardır. Burada çelişkili bir durum ortaya çıkmaktadır, araştırmacı gerekli temel bilgileri almadan, tez çalışması için uygun olabilecek metodu nasıl seçebilmiştir ve de bu metodu istenilen amaca göre nasıl kullanabilmiştir? Anketin 11. Sorusuna yanıt verirken de bu araştırmacılar metodoloji bilgilerinin düzeylerini saptayabilmişlerdir. Demek ki, bu araştırmacılar araştırma metodları konusundaki bilgilerini, yaptıkları çalışmalardaki çeşitli deneyimler sonucu kazanmışlardır.

Anketin 10. Sorusu : Araştırmacı, çalışmasında yararlanmak üzere belirlediği araştırma metodunu pratikte ele aldığı ve uygulamaya başladığında herhangi bir zorlukla karşılaşmış mıdır, ya da hiç bir sorunla karşılaşmadan, metottan rahatlıkla kullanabilmişmidir? Bu sorulara yanıt alabilmek için üç seçenek oluşturulmuştur.

Araştırmacının metodoloji konusundaki bilgi düzeyi ne derece olursa olsun, bu metodlar pratiğe uygulandığı zaman hiç beklenmeyen sorunlarla karşılaşmaktadır. Hele ki lisans düzeyinde verilen eğitim programımızda pratik bilgilere yeterince yer verilmediğini ve birçok araştırmacının da metodoloji bilgilerinin sadece lisans düzeyinde aldıkları eğitim programından oluştuğu göz önüne alındığında, araştırmacının çeşitli sorunlarla karşılaşması olasıdır. Karşılaşılabilecek sorunları iki temel gruba ayırarak, araştırmacıya yönelttik. a. Metod konusundaki bilgi eksikliği nedeniyle, b. Metodun araştırma konusuna uygulanmasında ki zorluk nedeniyle. Diğer "c" Seçeneği ise araştırmacının hiçbir zorlukla karşılaşmadığı durumlar gözönüne alınarak oluşturulmuştur.

a. Metod konusundaki bilgi eksikliği nedeniyle uygulamada zorluk çektim: Çoğunlukla teorik bilgi eksikliği nedeniyle oluşan sorunlardır. Yeterli teorik bilgi azlığı araştırmacı için çeşitli sorunlar doğurmaktadır.

Dört araştırmacı bilgi eksikliği nedeniyle metodun uygulanması yönünden zorluk çektiklerini belirtmişlerdir. Bu araştırmacıların, 8. Soruya verdikleri yanıtlara bakıldığında, özellikle Lisansüstü düzeyde teorik ve pratik bir eğitimin verilmesinin gerekli olduğunu belirttikleri görülmüştür. Demek ki sorunun büyük bir kısmı teorik bilgi eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Çünkü bu dört araştırmacıdan üçü lisans düzeyinde araştırma metodları dersi aldıklarını ve çalışmalarına başlamadan ön inceleme yaptıklarını belirttikleri halde gene de metod konusunda bilgi eksikliklerinin olduğunu ve bu nedenle birçok sorunla karşılaştıklarını açıklamışlardır.

Diğer araştırmacı ise, araştırma metodları konusunda herhangi bir eğitim görmediği için, metod konusundaki bilgi eksikliği nedeniyle uygulamada zorluk çektiğini belirtmiştir. Çalışmasına başlamadan önce bir ön inceleme yaptığı halde, yukarda belirtildiği gibi yeterli bir temel bilgi oluşturulmadığından çeşitli sorunlar ortaya çıkmaktadır.

b) Metodun araştırma konusuna uygulanması yönünden zorluk çektim: Seçilen metodun tekniklerinden araştırmanın amacına uygun bir şekilde yararlanabilme konusunda birçok sorun oluşmaktadır. Bu sorunlar, genellikle araştırma metodları konusundaki pratik eğitimin yetersizliği nedeniyle oluşan sorunlardır. Araştırmacı için temel bir teorik eğitim ne kadar gerekli ise, pratik eğitim de o oranda gereklidir. Teorik bir biçimde alınan bilgilerin pratik uygulamaları öğrenilmediği takdirde çeşitli sorunların oluşması olasıdır.

Beş araştırmacı, metodun araştırma konusuna uygulanması yönünden zorluk çektiklerini belirtmişlerdir. Bunlardan dört araştırmacı, lisans düzeyinde bir eğitim aldıkları ve ayrıca bir ön inceleme yaptıkları halde genede sorunlarla karşılaştıklarını açıklamışlardır. Pratik bilgi eksikliği bu sorunlara yol açmıştır. Oysa ki araştırmacılar lisansüstü düzeyde teorik ve pratik bir eğitim görselerdi belki bu kadar sorun oluşmayacaktı. Bu demek değildir ki, iyi bir teorik ve pratik eğitim hiçbir sorunun doğmamasına etmelidir. Hertür çalışmada, çalışmanın herhangi bir aşamasında araştırmacı her an bir sorunla karşılaşabilir, ancak araştırmacının bilgi düzeyi yeterli bir derecede ise, bu sorunları ortadan kaldırmada da rahatlıkla başarılı olabilecektir.

Diğer araştırmacı da, temel bir eğitim almadığı için, metodun araştırmanın amaçlarına uygun bir şekilde kullanılmasında zorluk çektiğini belirtmiştir.

c) Hiçbir zorlukla karşılaşmadım; Araştırmacı araştırma metodları konusunda yeterli bilgiye sahip olduğu için, çalışma sürecinde hiçbir zorlukla karşılaşmamıştır.

Yirmibir araştırmacı, hiç bir zorlukla karşılaşmadığını belirtmiştir. Bu araştırmacıların önceki sorulara verdikleri yanıtları incelendiği zaman onaltı araştırmacının, araştırma metodları konusunda bir eğitim aldıkları ve bunlardan yedi araştırmacının da ayrıca bir ön inceleme yapmış oldukları saptanmıştır. Diğer dokuz araştırmacı da önceki bilgilerine dayanarak metod üzerinde çalışma yaptıklarını ve hiçbir sorun çıkmadığını belirtmişlerdir.

Araştırma metodları konusunda bir eğitim görmedikleri halde, herhangi bir zorlukla karşılaşmadığını belirten beş araştırmacıdan, ikisi çalışma öncesinde ön bir inceleme yapmanın yararlı olacağını düşünmüşlerdir. Diğer üç araştırmacı ise bu tür bir incelemeye gerek görmeden, deneyimler sonucu elde ettikleri bilgi ile yetinmişlerdir.

Anketin sonuncu ve 11. Sorusu : Araştırmacıların, deneyimleri sonucu edindikleri metodoloji bilgisinin düzeyi üç derece halinde sınıflandırılmıştır.

Genel olarak, metodların çoğunun araştırmacılar tarafından bilindiği görülmektedir. Tabii ki bunların dereceleri araştırmacıya göre değişmektedir. Metodları bu yanıtlara göre tek tek incelersek;

DeneySEL Metod : Otuz araştırmacıdan, onüçü metodu iye düzeyde bildiklerini belirtmişlerdir. Bunlardan onbir araştırmacının üniversite eğitimleri sırasında araştırma metodları dersi almış oldukları görülmektedir. İki araştırmacı ise araştırma metodları dersi almadıkları halde, bu metodu iyi derecede bildiklerini belirtmişlerdir. Ancak bu araştırmacılarından bir tanesinin, metodoloji konusunda inceleme yapmış olduğu, diğer araştırmacının ise, tamamen bu konu ile ilgili bir meslek grubunda olduğu saptanmıştır. Araştırmacıların gerek metodoloji eğitimi görmeleri, gerekse ön inceleme yapmaları, demek ki onları deneySEL metod konusunda yeterli bilgi sahibi yapmıştır.

Oniki araştırmacı, bu metod konusundaki bilgilerinin orta derecede olduğunu belirtmiştir. Bu araştırmacılarından da, dokuzu araştırma metodları dersi almış, üç araştırmacı ise böyle bir eğitim almamıştır.

Araştırmacılar, metodoloji eğitimi sırasında yeterli bilgiyi almadıklarından ve de araştırmalarında da farklı metodlar kullandıklarından ve doğal olarak da bu metodlara daha fazla ağırlık verdiklerinden olsa gerek deneysel metodu orta derecede bilmektedirler.

Beş araştırmacı da, deneysel metod konusunda hiçbir bilgi sahibi olmadıklarını belirtmişlerdir. Bunlardan, üç araştırmacının araştırma metodları eğitimi gördükleri halde ve de ön bir inceleme yaptıkları halde gene de deneysel metod konusunda bilgi sahibi olmadıkları saptanmıştır. Diğer iki araştırmacı ise araştırma metodları dersi almamıştır. Bu araştırmacılar da ön inceleme yapmışlardır, ancak beş araştırmacının da çalışmalarında kullandıkları metodlar deneysel metottan farklı metodlar olduğu için, incelemeleri doğal olarak bu metodlar üzerinde olmuştur.

Betimleme Metodu : Sosyal bilim dallarında en çok uygulama alanı olan, bu metodu ondokuz araştırmacı iyi derecede bilmektedir. Bunlardan sadece bir araştırmacı hariç diğer araştırmacılar tez çalışmalarında da betimleme metodundan yararlanmışlardır. Bu nedenle iyi derecede bilgi sahibi olmaları doğaldır.

On araştırmacı ise, betimleme metodu konusunda orta derecede bilgi sahibi olduklarını belirtmişlerdir. Bunlardan üç araştırmacı, tezlerinde farklı metodlar kullandıkları için betimleme metodu üzerinde gerektiğince durmamışlardır; bu nedenle orta derecede bir bilgileri vardır. Ancak diğer yedi araştırmacı ise tez çalışmalarında betimleme metodundan yararlandıkları halde gene de orta derecede bilgi sahibi olduklarını belirtmişlerdir. Araştırmacıların ön inceleme yapımları da bir şeyi değiştirmemiştir. Ancak bu gruptaki bazı araştırmacılar 10. soruya verdikleri yanıtta metod konusundaki bazı eksiklikler nedeniyle zorlukla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Demek ki temel eğitimde bir eksiklik vardır.

Bir araştırmacı da, betimleme metodunu hiç bilmediğini belirtmiştir.

Her araştırmacının, bütün metodları iyi derecede bilmesi tabii ki beklenemez. Ancak betimleme metodu diğer metodlara oranla en çok tanınan metod olduğu için, araştırmacıların büyük çoğunluğunun bu metodu iyi derecede bildiklerini belirtmeleri beklenirdi.

Tarihsel Metod : Betimleme metodu gibi bu metod da bütün tez derecelerinde uygulama alanı bulmaktadır.

Onbeş araştırmacı tarihsel metodu iyi derecede bildiklerini belirtmişlerdir. Bunlardan on araştırmacı, yaptıkları çalışmalarda da,

zaten bu metodu kullanmışlardır. Böylelikle, araştırmacıların tarihsel metoddan bilinçli bir şekilde yararlandıkları saptanmaktadır.

Onüç araştırmacı ise, tarihsel metodu orta derecede bildiklerini, iki araştırmacı ise bu metod konusunda hiçbir bilgi sahibi olmadıklarını belirtmişlerdir. Tarihsel metod, konusunda da araştırmacıların çoğunun bilgi sahibi oldukları görülmektedir.

Yöneylem Araştırması Metodu : Kütüphanecilik Bilim Dalı için çok yeni olan hattâ bazı çevrelerce adı henüz duyulmamış olan bu metodu, iki araştırmacı iyi derecede bildiklerini belirtmişlerdir. Oniki araştırmacı ise bu metod konusunda orta derecede bilgi sahibi olduklarını, onaltı araştırmacı da hiç bilgi sahibi olmadıklarını belirtmişlerdir.

İstatistiksel Metod : Anket çalışmasına başlamadan önce yapılan incelemeler sonunda, istatistiksel metodu, bir araştırma metodu olarak alınıp alınmaması konusunda çeşitli görüşler saptanmıştır. Bazı çevreler, istatistiğin sadece matematiksel bir çözüm yolu olduğunu, bir araştırma metodu olamayacağını savunurken, bazı çevreler de istatistiğin araştırma metodu olarak da ele alınabileceğini savunmuşlardır. Çalışmamız sırasında yararlanılan bir çok kaynakla da istatistik bir araştırma metodu olarak ele alınmaktadır.

Sekiz araştırmacı, istatistiksel metodu iyi derecede bildiklerini belirtmişlerdir. Onaltı araştırmacı orta derecede bilgi sahibi olduklarını, altı araştırmacı da hiç bir bilgilerinin olmadığını belirtmişlerdir.

Alınan yanıtlar sonunda, araştırmacıların çoğunun istatistiksel metod konusunda bilgi sahibi oldukları saptanmıştır. Özel ilgi ve

detaylı bir istatistiksel bilgi gerektiren bu metodun yirmidört araştırmacı tarafından bilinmesi umut vericidir.

Kütüphanecilik Bilim Dalı tezlerini anket sorularına verilen yanıtlara göre değerlendirdikten sonra, tezler hakkında elde ettiğimiz bilgilerin sayısal değerlerini tablolar halinde göstererek çeşitli yönlerden incelemeye çalışalım.

1958-1982 yılları arasında Doçentlik, Doktora ve Bilim Uzmanlığı derecelerinde üç üniversitede toplam ellidört tez yapılmıştır.

Tezlerin, yapıldığı üniversitelere göre dağılımı Tablo - II'de gösterilmektedir. Ancak, Doçentlik çalışmalarının belli bir üniversite kapsamına girmeyip, üniversiteler arası düzeyde bir çalışma oldukları göz önüne alınarak bu çalışmalar değerlendirme dışında bırakılmıştır.

Tablo - II. 1958 - 1982 yılları itibariyle Üniversitelere göre tez derecesi dağılımı.

	Doktora	Bilim Uzmanı	Toplam
Anakara Üniversitesi	6	2	8
Hacettepe Üniversitesi	7	23	30
İstanbul Üniversitesi	7	-	7
Toplam	20	25	45

Kütüphanecilik Bilim Dalı'nda dokuz adet Doçentlik çalışması yapılmıştır.

Kütüphanecilik Bilim Dalı ülkemize, 1954 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Bölümünün kurulması ile girmiştir. Daha sonra sırayla İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakül-

tesi Kütüphanecilik Bölümü ve 1973 yılında da Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü kurulmuştur.

1950'li yıllarda üniversite eğitim sistemimizde Lisansüstü programı uygulanmamaktaydı. Lisans programından sonra doğrudan doğruya doktora çalışmasına başlanırdı. ABD'de yaygın olan lisansüstü programı, 1970'li yıllardan sonra üniversite eğitim sistemimize girmiştir ve buna bağlı olarak üniversite eğitim yönetmeliklerimiz de değişmiştir.

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Bölümünde de, önceleri doğrudan doktora programına başlanırken, bu yönetmelik değişimi ile birlikte, lisansüstü programı konmuştur. Ancak uzun yıllar çeşitli nedenlerden ötürü Bölümde lisansüstü programı açılmamıştır. 1971-1973 yılları arasında bu program uygulanmaya başlanmıştır. Bölümde lisansüstü programda eğitim verebilecek kariyer yapmış öğretim üyelerinin azlığı ve programa uygulanacak derslerin eğitim için açılmaması nedenlerinden dolayı 1971-1973 yılları arasında açılan bu program istenilen amaçlarda yürütülmemiş ve bu yıllardan sonra da bir daha lisansüstü programı açılmamıştır. Bu bölümde, iki Bilim Uzmanlığı çalışması yapılmıştır. Bölümde halen doktora çalışmaları devam etmektedir. 1954 yılından beri altı doktora çalışması yapılmıştır.

Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü'nde akademik çalışmalar, 1970'li yıllarda değişen üniversite yönetmeliğine göre yürütülmektedir. Yani hem lisansüstü hem de doktora eğitimi verilmektedir. Bu üniversitede yüksek lisans çalışmaları "Bilim Uzmanlığı" adı altında verilmektedir.

1973 yılında bu bölümün kurulması ile birlikte açılan bilim uzmanlığı programı nedeniyle Tablo - II'de görüleceği gibi yapılan araştırmaların sayısında belirgin bir artış olmuştur. Yeterli sayıda öğretim üyesinin varlığı nedeniyle lisansüstü ve doktora programı için gereken ders programı açılmış ve eğitimi başlamıştır. Bu bölümde yedi Doktora ve yirmi üç Bilim Uzmanlığı tezi hazırlanmıştır. Yapılan araştırmacıların sayısının artmasıyla, bu Bölümün Kütüphanecilik Bilim Dalı'na katkısı çok olmuştur.

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümünde de Yüksek Öğrenim Kurumunun kurulması ile birlikte yönetmelik değişmiş ve bu fakültede de diğerlerinde olduğu gibi lisansüstü eğitime başlanmıştır. Ancak bundan önce lisans eğitiminden sonra doğrudan doğruya doktora eğitime geçilmekteydi. Bölümde ilk doktora çalışması 1967 yılında yapılmıştır. Toplam yedi doktora tezi yapılmıştır.

Bu tezlerin araştırma metodlarının yıllara göre dağılımı incelendiğimizde şu sonuçlar ortaya çıkmıştır.

Tablo - III. Araştırma metodlarının yıllara göre dağılımı.

	1958-1973	1974-1978	1979-1982	Toplam
DeneySEL m.	1	4	1	6
Betimleme m.	8	16	12	36
Tarihsel m.	10	9	3	22
Yöneylem ar. m.	1	1	-	2
İstatistiksel m.	3	7	4	14

Tablo - III incelendiği zaman en çok kullanılan metodun, betimleme metodu olduğu açıkça görülmektedir. Bu metod, 1974-1978 yılları arasında yapılmış olan tezlerde daha çok kullanılmıştır. Bu tarihler arasında Hacettepe Üniversitesi'nde Bilim Uzmanlığı programının açılmasıyla, tez sayısında da bir artış olmuştur ve dolayısıyla bu tezlerde daha çok betimleme metodunun kullanılmış olmasıyla bu sayı yükselmiştir.

1958-1982 Yılları arasında yapılmış olan tezlerin altı adettinde deneysel metottan yararlanılmıştır. Büyük çoğunluğu 1974-1978 yılları arasında yapılan tezlerde görülmektedir. Bu altı araştırmacı da, yaptıkları çalışmalarında deneysel metottan yararlandıklarını verdikleri yanıtlarda belirtmişlerdir. Araştırmacıların tez konularına baktığımız zaman, bu konunun işlenmesinde deneysel metottan yararlanmakla isabetli bir seçim yapmış olduklarını gördük. Çünkü bu tezlerin konuları geleceğe yönelik bir çalışmayı kapsamaktadır. Konu kapsamında yer alan öneriler, çeşitli değişkenleri ile sınınanarak, bu durumlar üzerinde geleceğe yönelik incelemeler yapılmıştır. Bunlardan beş araştırmacı, çalışma sürecinde deneysel metodun yanısıra, konu kapsamının gereği olarak başka bir kaç metottan da yararlanmışlardır. Örneğin incelenen araştırma konusunun geçmişteki durumunu araştırmak için, tarihsel metottan yararlanılmıştır.

Tezler üzerinde yapılan kişisel incelemeler sonunda, bir araştırmacının araştırma konusunun deneysel metod kullanılması gerektiği görülmüştür. Çünkü bu tezin konusu da geleceğe yönelik bir takım çalışmaları içermektedir. Ancak bu araştırmacı tezinde sadece "bilimsel metod" ve "istatistiksel metod" kullandığını belirtmiştir.

Kütüphanecilik Bilim Dalı'nda yeterince kullanılmadığı görülen deneysel metodun, ilerdeki araştırmalarda daha çok uygulama alanı bulacağı düşünülmektedir; çünkü gelişen teknoloji karşısında oluşan bir takım özel kütüphanecilik sorunlarına, bu metod yardımıyla daha gerçekçi yaklaşımların yapılması olasıdır.

Betimleme metodu, yukarıda da değinildiği gibi en çok kullanılan metottur. Kütüphanecilik Bilim Dalı'nın pek çok sorununa çözüm yolları getirebilen bir metod olması nedeniyle her dönemde yapılmış olan tezlerde kullanım alanı bulmuştur. Otuzaltı araştırmacıda, bu metottan yararlanmıştır. Ancak bir kısım araştırmacı, "betimleme metodu" yerine "anket metodu" ya da "görüşme metodu" kullanıldığını ya da "bilimsel metod"dan yararlandıklarını belirtmişlerdir. Bu tür çalışmalarda, araştırma içeriği ve çalışma yöntemi incelenerek araştırmacının betimleme metodu kullandığı saptanmıştır. Birçok çalışmada betimleme metodu ile birlikte diğer birkaç metottan da yararlanılmıştır.

Tarihsel metod da betimleme metodu gibi çok kullanılan bir metottur ve özellikle 1958-1973 yılları arasında yapılmış olan tezlerde daha çok kullanılmıştır. Özellikle 1958-60 yılları arasında Kütüphanecilik Bilim Dalı Türkiye'de henüz yeni iyice tanıtılması için geçmişe yönelik ve geçmişten günümüze kadar olan durumun saptanmasını amaçlayan araştırmalar yapılmıştır; dolayısıyla de tarihsel metottan yararlanılmıştır. Yirmi iki araştırmacı tarihsel metod kullanılmıştır. Bunlardan yedi araştırmacının konu kapsamı sadece tarihsel bir çalışmayı gerektirdiği için, çalışma sürecinde yalnız tarihsel metottan yararlanılmıştır. Diğer onbeş araştırmacıda ise araştırma konusunun bir bölümünü geçmişe yönelik bir şekilde incelemek amacıyla diğer metodların yanı sıra tarihsel metod da kullanılmıştır.

Yöneylem araştırması metodunun, iki tezde kullanıldığı anket yanıtlarından anlaşılmıştır. Ancak bu iki tezin de konu içeriklerine bakıldığı zaman, yöneylem araştırmasının kullanılmasını gerektirmeyen konular oldukları görülmüştür. Zaten her iki araştırmacı da bu metodun yanısıra birtakım metodlardan da yararlandıklarını belirtmişlerdir. Buna karşın, kişisel incelemeler sonunda yapılan değerlendirmelerde, bunlardan başka iki araştırmacının tez çalışmalarında, konu kapsamı nedeniyle yöneylem araştırması metodunu kullanmalarının daha yararlı olacağı saptanmıştır. Oysa ki bu araştırmacılardan biri tezinde "bilimsel metod"u kullandığını, diğeri ise "örnek alma" metodunu kullandığını belirtmişlerdir.

İstatistiksel metod ise ondört araştırmada kullanılmıştır. Her dönemde uygulama alanı bulmuştur. Araştırmacılar istatistiksel metottan, verilerin sayısal analizlerini yapabilmek için yararlanmışlardır. İstatistiksel metod bu araştırmaların hepsinde, birkaç araştırma metodu ile birlikte kullanılmıştır.

Araştırma metodlarının tez derecelerine göre dağılımı ise Tablo-IV'de gösterilmektedir;

Tablo - IV. Araştırma metodu ve tez derecesi dağılımı.

	Doçent	Doktora	Bilim Uzmanlığı	Toplam
Deneysel m.	1	2	3	6
Betimleme m.	3	15	18	36
Tarihsel m.	6	11	5	22
Yöneylem ar. m.	-	2	-	2
İstatistiksel	2	3	9	14

Tabloda görüldüğü gibi sadece yöneylem araştırması metodu dışındaki metodlar, bütün derecelerde yapılmış olan tezlerde kullanılmıştır.

İnceleme sonunda, araştırmacıların betimleme ve tarihsel araştırma metodlarını seçme konusunda isabetli oldukları ancak diğer metodların seçimi konusunda pek isabetli olmadıkları saptanmıştır. Örneğin, deneysel metod yada istatistiksel metod yardımıyla daha yararlı bir çalışma yapılacakken, araştırmacının betimleme metodunu kullanarak çalışmasını tamamladığı görülmüştür. Tezler tek tek incelenerek, tezin amacına, kapsamına ve de buna göre kullanılan metodlara bakılarak bu kanıya varılmıştır. Tezde kullanılmış olan metodla, tezin amacı karşılaştırıldığında bir başka metodla bu amaca daha uygun bir çalışmanın yapılabileceği saptanmıştır. Bunlardan başka bazı araştırmacıların da birkaç metottan yararlandıkları halde, tezin giriş kısmında sadece bir metodun adını belirttikleri dikkati çekmiştir.

Araştırma metodları ile araştırmacıların cinsiyeti arasındaki ilişki, Tablo - V'de verilmiştir:

Tablo - V. Araştırmacıların Cinsiyetine Göre Araştırma Metodları dağılımı.

	Erkek	Kadın	Toplam
Deneysel m.	3	3	6
Betimleme m.	14	22	36
Tarihsel m.	12	10	22
Yöneylem ar. m.	-	2	2
İstatistiksel m.	6	8	14

Kadın ve erkek araştırmacıların her iki grubu da en çok betimleme metodundan yararlanmıştırdır. Diğer metodlara da bakıldığı zaman her iki grubun bunları hemen hemen eşit sayılarda kullandığı görölmektedir. Bu değerlendirme sonunda, "kadınlar erkeklere oranla bazı metodları daha çok benimsemişlerdir"; yada "erkekler kadınlara oranla bazı metodları daha çok kullanmışlardır". şeklinde herhangi bir ayırım söz konusu olamaz; her iki grup için de durum aynıdır.

Araştırmacıların cinsiyetlerinin yıllara göre dağılıımı ise Tablo - VI'de gösterilmektedir :

Tablo - VI. Yıllara göre Cinsiyet dağılıımı.

	Erkek	Kadın	Toplam
1958 - 1973	9	7	16
1974 - 1978	11	11	22
1979 - 1982	5	11	16
Toplam	25	29	54

Tablo - VI'de yapılan değerlendirme ile erkek ve kadın araştırmacılar arasında çok belirgin bir sayı farkı olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu araştırmacıların, araştırmalarının yıllara göre dağılıımını değerlendirdiğimizde, 1958-1973 yılları arasında yapılan araştırmalarda erkek ve kadın araştırmacı sayısı oranında pek fark yoktur. Bu tarihlerde sekiz erkek araştırmacı, yedi kadın araştırmacı tez yapmıştır. Kütüphanecilik Bilim Dalı'nın ölkemize ilk girdiği yıllar itibariyle Hacettepe Üniversitesi'nde Kütüphanecilik Bölümü'nün kurulmasına kadar geçen zaman gözönüne alınarak yapılan araştırmaların sayısı yeniden incelenirse, bu sayıların başlangıç için ümit verici bir durum da olduğu görölecektir.

1974 - 1978 yılları arasında yapılan araştırmalarda da, bir önceki gruba oranla her iki grupta da yaklaşık birbuçuk misli bir artış olduğu görölmektedir. Erkek araştırmacıların sayısı sekizden onbire, kadın araştırmacıların sayısı da yediden onbire yükselmiştir. Araştırmacı sayısının bu oranda artmasının başlıca etmeni, Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü'nün lisansüstü eğitime başlaması ve lisansüstü programın bir gereği olarak tez mecburiyetinin olmasıdır. Çünkü bu bölümden önce lisansüstü eğitim veren Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü, ancak çok az sayıda öğrenciyi bu programa alabiliyordu; zaten kısa bir süre sonra lisansüstü eğitim tamamen kalktı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü'nde ise doğrudan doktora çalışmasına başlanıyordu. Bu nedenle Hacettepe Üniversitesi lisansüstü programı başlayana kadar, Kütüphanecilik konusunda çalışma yapan araştırmacıların sayısı azdı. Lisansüstü programın açılması ile çok sayıda öğrenci programa alındı ve araştırmacı sayısı doğal olarak arttı.

1974-1978 yılları arasında erkek ve kadın araştırmacılar eşit sayıda, Kütüphanecilik konusunda araştırma yapmışlardır.

1979 - 1982 yılları arasında, kadın araştırmacılar bir önceki grupta aynı sayıda iken, erkek araştırmacıların sayısında yarıya yakın bir azalma görölmektedir. Bu düşüşün nedeni, erkek kütüphanecilerin meslekleri ile ilgili düşüncelerini saptayacak bir araştırmanın yapılması ile daha sağlıklı yorumlanabilir.

Tez derecelerinin, araştırmacıların cinsiyetlerine göre değerlendirilmesi, Tablo - VII'da verilmektedir.

Tablo - VII. Tez Derecesi ve Cinsiyet Dağıtılımı.

	Erkek	Kadın	Toplam
Doçent	5	4	9
Doktora	12	9	21
Bilim Uzmanı	8	16	24
Toplam	25	29	54

Tablo incelendiği zaman, Doçentlik ve Doktora derecelerinde yapılmış olan tezlerde erkek ve kadın araştırmacıların hemen hemen eşit sayıda oldukları görülmektedir. Doçentlik çalışması yapan beş erkek, dört kadın araştırmacı vardır. Doktora çalışmasını ise onbir erkek dokuz kadın araştırmacı yapmıştır. Ancak Bilim Uzmanlığı araştırmalarına bakıldığında, kadın araştırmacılarla, erkek araştırmacılar arasında yarı yarıya bir fark olduğu görülmektedir. Onaltı kadın araştırmacıya karşın sekiz erkek araştırmacı bilim uzmanlığı tezi hazırlamıştır.

Kütüphanecilik Bilim Dalı'nın ülkemize girmesiyle birlikte, kütüphanecilik eğitimi veren üniversitelerimizde de doktora çalışmaları başlamıştır. Araştırmacılar, doktora çalışmalarını bitirdikten sonra, doçentlik çalışmalarına başlamışlardır ve böylelikle doçentlik tezlerinin de sayısı artmaya başlamıştır. Başlangıçta böyle olan durum, zamanla kütüphanecilik konusunda ki çalışmalar ve kütüphanecilik eğitimi geliştikçe, yetiştirilen öğrenci sayısı arttıkça, yapılan araştırmaların sayısı da giderek çoğalmıştır. Özellikle Hacettepe Üniversitesinde ki bilim uzmanlığı programının açılmasıyla bu sayı da daha artmıştır.

Kadın araştırmacılar için durum, bu gelişme içerisinde düzenli bir şekilde artmıştır. Dört doçentlik, dokuz doktora ve onaltı bilim uzmanlığı tezi kadın araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır.

Erkek araştırmacıların ise en çok doktora çalışmasına ilgi gösterdikleri görülmektedir. On bir erkek araştırmacı doktora çalışması yapmıştır. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümünde yapılmış olan tezlerin, bu sayının artmasında önemli bir etmen olduğu görülmektedir. Doktora çalışması yapmış erkek araştırmacıların büyük bir kısmı bu bölümde bulunmaktadır. Lisans programından sonra doğrudan doktora programına geçilmesinin bu artışta önemli etkisi vardır. Ancak, erkek araştırmacıların bilim uzmanlığı çalışmaları, kadın araştırmacılara oranla yarı yarıya düşüktür. Sekiz erkek araştırmacı bilim uzmanlığı tezi hazırlamıştır. Bir önceki tablo değerlendirmesinde olduğu gibi, burda da; erkek araştırmacıların durumunun bu konuyu kapsayacak farklı bir araştırmanın yapılması ile değerlendirilmesi gerekir.

Tez derecelerinin, yapılış tarihlerine göre dağılımı Tablo - VIII'de verilmektedir.

Tablo - VIII. Yıllara Göre Tez Derecesi Dağılımı.

	1958 - 1973	1974 - 1978	1979 - 1982	Toplam
Doçentlik	5	2	2	9
Doktora	10	9	2	21
Bilim Uzmanlığı	-	13	11	24
Toplam				54

1973 Yılından sonra Hacettepe Üniversitesinde bilim uzmanlığı programının başlamasıyla, tabloda görüldüğü gibi, Kütüphanecilik araştırmalarının sayısında bir artış olmuştur.

Doktora çalışmalarının temelini Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Bölümünde görüyoruz. Kütüphanecilik Bilim Dalı'ndaki ilk doktora çalışması bu Bölümde 1958 yılında yapılmıştır. Türkiye'de Kütüphanecilik Bilim Dalı konusunda, ilk eğitim veren Bölüm olması nedeniyle, ilk tezler de burada yapılmıştır.

1979 - 1982 yılları arasında yapılmış olan doktora çalışmalarının sayısında önceki yıllara oranla belirgin bir düşüş olduğu görülmektedir.

Daha önce de değinildiği gibi, 1958-1973 yılları arasında lisansüstü eğitim verilmediğinden, bu tarihler arasında yapılmış bilim uzmanlığı tezi yoktur. Ancak 1973 yılında Hacettepe Üniversitesi'nin devreye girmesi ile bilim uzmanlığı tezlerinin sayısı artmıştır.

Kütüphanecilik Bilim Dalı'nda yapılacak olan araştırmaların sayısının gittikçe artması, Kütüphanecilik mesleğinin gelişmesi yönünden umut vericidir.

BÖLÜM - V

SONUÇ ve ÖNERİLER

Tez çalışmasında kanıtlanmaya çalışılan "Türkiye'de Kütüphanecilik Bilim Dalı konusunda yapılmış olan Doçentlik, Doktora ve Bilim Uzmanlığı tezlerinde en çok betimleme metodu kullanılmıştır" denencesinin tezlerin araştırma metodları yönünden incelenmesiyle kanıtlanmış olduğunu belirtmek gerekir. 1958-1982 yılları arasında yapılmış olan 54 tezin 36'sinde betimleme metodu kullanılmıştır. Ve gene betimleme metodu üç derecedeki tezlerin hepsinde uygulama alanı bulmuştur. Çeşitli kaynaklarda, betimleme metodunun kütüphanecilik sorunlarının çözümlenmesinde en uygun metod olduğu belirtilmektedir ve incelemeler sonunda ortaya çıkartılan sonuçlarla, bu fikrin gerçekliliği bir kez daha doğrulanmıştır. Ancak bu durum diğer araştırma metodlarının kullanılmayacağı anlamına gelmemelidir, aksine Kütüphanecilik Bilim Dalı, her tür araştırma metodunun uygulanabileceği araştırma konularına açık bir bilim dalıdır. Yalnız, betimleme metodunun kullanılması, genel kapsamlı kütüphanecilik sorunlarının çözümlenmesinde araştırmacılara daha pratik gelmektedir.

1958-1982 yılları arasında Türkiye'de Kütüphanecilik Bilim Dalı konusunda yapılmış olan Doçentlik, Doktora ve Bilim Uzmanlığı tezleri hakkında gerek anket çalışması ile gerekse kişisel incelemeler sonunda elde edilen bilgilerle, tezlerde kullanılan araştırma metodlarının seçimi, konuya uygulanması bakımından araştırmacıların çeşitli sorunlarla karşılaştığı ortaya çıkarılmıştır. Bu bölüm'de, mevcut çeşitli

sorunlar ve bunların çözümlenebilmesi için gerekli çeşitli öneriler üzerinde durulacaktır.

Bir kısım tezler incelendiği zaman, araştırmacıların kullandıkları metod olarak, çeşitli araştırma metodlarının tekniklerini başlı başına bir metodmuş gibi belirttikleri görülmüştür. Örneğin; araştırmacı tezinde "gözlem metodu" yada "anket metodu" kullandığını belirtmiştir. Bu durumda, bu tekniklerin çalışma süreci boyunca bir metod olarak nasıl kullanılabildiği dolayısıyla araştırma plânının nasıl yapıldığı, aşamaların neye göre yürütüldüğü önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmıştır. Aynı araştırmacılar anketin 5. sorusunu yanıtlarken de, beş grup halinde verilen araştırma metodlarını işaretlemeyip "diğer" olarak ayrılmış gruba tezlerinde metod olarak kullandıklarını belirttikleri teknikleri yazmışlardır. Bu tür yanıt veren araştırmacıların, diğer yanıtları incelendiğinde çoğunun araştırma metodları eğitimi gördükleri ve hatta bir kısmının da çalışmalarına başlamadan önce bir ön inceleme yaptıkları saptanmıştır. Araştırma metodları konusunda bu kadar bilgi alan bir araştırmacının, bir araştırma metodu tekniğini bir metod gibi belirtmesi, o araştırmacının metodoloji konusunda yeterli bilgi sahibi olmadığını göstermektedir. Araştırmacının, belli bir metod yardımıyla yapacağı çalışmada veri toplama tekniği olarak yararlandığı herhangi bir teknik, o çalışmada kullanılan araştırma metodu olarak belirtilemez. Yeterli bir araştırma metodu eğitimi almış olan araştırmacının bu ayırımı kolaylıkla yapması gerekir.

Bir kısım tezlerde de, çalışma sürecinde araştırma metodu olarak "bilimsel metod"dan yararlandığı belirtilmektedir. Araştırma metodları konusu incelendikten sonra, bu tür bir açıklamanın yanlış olduğu rahatlıkla savunulabilir. Çünkü, bilimsel metod önceki bölüm-

lerde de belirtildiği gibi tüm araştırma metodlarını kapsayan bir bütündür, temel bir prensiptir. Araştırma metodları ise bu temel prensip üzerinden hareket ederek araştırmanın çeşitli aşamalarına göre değişik tekniklerle birbirlerinden ayrılırlar. Bilimsel bir çalışma yapan araştırmacının bu ayrımı rahatlıkla yapabilmesi gerekirdi. Aksi takdirde araştırma metodlarının ayrı ayrı gruplandırılarak incelenmesinin bir gereği kalmazdı, hepsi "bilimsel metod" adı altında toplanırdı.

Araştırmacının bu konuda bir çelişki içerisinde bulunması, gene araştırma metodlarını yeterince bilmemesinden kaynaklanmaktadır. Bu araştırmacıların çelişki içinde buldukları, anketin 11. sorusuna verdikleri yanıtla ortaya çıkarılmıştır, çünkü gruplandırılan araştırma metodları konusundaki bilgi düzeylerini, bu araştırmacılar da işaretlemişlerdir. Yani metodlar konusunda belli düzeylerde bilgi sahibi olduklarını belirtmişlerdir. Durum böyleyken bu araştırmacıların "bilimsel metod" şeklinde bir açıklama yapmaları, onların metodoloji konusundaki bilgi eksikliklerini ortaya koymaktadır.

Tezlerin bir kısmında da, tezlerin hangi metoda göre yapıldığını belirten hiçbir açıklama yapılmamıştır. Çalışmanın nasıl ve neye göre yapıldığının belirtilmemesi, bilimsel bir çalışma için en büyük eksikliktir. Bu durumda ya araştırmacı kullandığı metodu giriş kısmında belirtmesinin gerekli olduğunu bilmiyor yada çalışma sürecinde hiç bir araştırma metodundan yararlanmamış oluyor. İkinci durumun söz konusu olamayacağı gereğini gözönüne alarak birinci olasılık üzerinde durmak gerekir. Bu araştırmacılar tezlerinde yararlandıkları metodu belirtmedikleri halde, anketin 5. sorusuna ve 11. sorusuna yanıt verebilmişlerdir. Bu sorulara yanıt verebilecek bir araştırmacının, bu çok önemli

noktayı dikkate alması gerekirdi. Bu sorunun oluşmasında da araştırmacının metodoloji konusundaki bilgi eksikliği etmendir.

Tezlerin büyük çoğunluğunda, giriş kısmında bir metottan yararlandığı belirtilmişken, anket yanıtlarından ve tezlerin incelenmesinden sonra, araştırmacının birkaç metottan yararlandığı saptanmıştır. Bu araştırmacılar anket yanıtlarında birkaç metodu kullandıklarını belirtmişlerdir.

Bütün bu çelişkili durumların, sorunların yanısıra, birçok tezde de kullanılan araştırma metodunun belirtildiği, çalışmanın bu metoda göre yürütüldüğü ve araştırmacının verdiği yanıtlar yönünden çelişkili olmadığı görülmüştür. Tezlerde kullanılan metodlarla, tezlerin içerikleri karşılaştırılarak bu kanıya varılmıştır.

Buna karşın, bazı araştırmacıların konularına göre seçtikleri metod yönünden pek isabetli olmadıkları saptanmıştır. Öyle konular vardır ki belli bir takım metodlarla çok daha yararlı bir çalışma yapılacakken, araştırmacı bu metod yerine başka bir metodu seçerek, buna göre çalışmasını sürdürmüştür. Bu durum da araştırmacının metodlar konusundaki bilgi eksikliğini gösterir.

Yukarda belirtilen sorunların kökenleri incelendiğinde hepsinin de araştırma metodları konusundaki bilgi eksikliğinden kaynaklandığı görülmektedir. Araştırmacıların bu konudaki gereksinimleri anket yanıtlarından ortaya çıkarılmaktadır. Birçok araştırmacı, metodoloji bilgilerini yeterli görmeyerek, araştırmalarına başlamadan önce, bir ön inceleme yapmayı gerekli gördüklerini belirtmişlerdir. Ve gene birçok araştırmacı bu gerçekleri göz önüne alarak lisans ve lisansüstü düzeyde ayrı ayrı teorik ve pratik bir eğitim programının uygulanmasının

gerekli olduğunu savunmuşlardır. Anketin bu konudaki ilgili sorusunda dört seçenek vardır ve araştırmacıların büyük çoğunluğu lisans ve lisansüstü düzeyde araştırma metodları eğitiminin verilmesinin yararlı olacağını belirtmişlerdir. Birçok araştırmacı, metodoloji eğitimi aldıkları halde ve ön inceleme yaptıkları halde bu eğitimin yetersiz olduğunu belirtmişlerdir.

Bu gerçekler göz önüne alınarak, kütüphanecilik eğitimi veren Bölümlerimizin, bu konudaki eksiklikleri giderebilecek lisans düzeyine uygun bir teorik ve pratik araştırma metodları programı ve bu programdan daha detaylı olarak teorik ve pratik bir lisansüstü araştırma metodları ders programı uygulamaları gerekmektedir. Bu ders programları tamamen verildikleri düzeye göre uygulanmalıdır. Araştırmacılara metodoloji konusunda teorik bilgiler, yani araştırma konusunda ne tür metodların bulunduğu, bu metodların prensiplerinin, tekniklerinin neler olduğu verildikten sonra, çeşitli örneklerle bu bilgilerin nasıl kullanılacağı, uygulama sırasında ne tür sorunlarla karşılaşılabilineceği, bu durumlarda neler yapılması gerektiği pratik bir eğitimle anlatılmalıdır. Böyle bir temeli alan araştırmacı, çalışmasına belli düzeyde bir metodoloji bilgisi ile başlayacaktır.

Çalışmaya başlarken araştırmacının bu bilgileri yeterli görüp görmemesi kişisel değerlendirmesine göre değişmektedir. Zamanla bilgilerin unutulması olasıdır. Bu durumlarda yada metodun çeşitli uygulama birimlerini belirleme yönünden araştırmacı ön inceleme yapmayı gerekli görebilir; yada sahip olduğu bilgileri yeterli bulurak herhangi bir ön inceleme yapmayabilir. Ancak her iki durumda da temel bilgilerin çok iyi bir şekilde oluşturulması gerekir. Temel metodoloji bilgisi sağlam bir şekilde oluşturulmadıkça, araştırmacı istediği kadar ön inceleme

yapsın, yeni bilgileri de bu eksiklikler üzerine edinecektir ki, bunlar da araştırmacının gereksinim duyduğu bilgi düzeyini karşılayamayacaktır. Metodoloji konusunda teorik bir bilgi olarak yapılan araştırmada, araştırmacı benimsediği amaca en çok hangi metod yardımıyla ulaşabileceğini saptayabilir ve metodun kullanımını daha bilinçli bir biçimde yapabilir.

Araştırmacı bilimsel çalışma yaptıkça da deneyim kazanacaktır. Bu daha çok pratik bilgi düzeyinin arttırılmasında araştırmacıya katkı sağlamaktadır.

Temel bir teorik ve pratik metodoloji bilgisi alan araştırmacı, çalışma sürecinde metodun uygulanması konusunda karşılaşacağı sorunları da rahatlıkla çözümlenebilecektir. Anket yanıtlarından bir kısım araştırmacıların, seçtikleri metodun araştırma konusuna uygulanması yada metodun kullanılması yönünden çeşitli sorunlarla karşılaştıklarını belirttikleri görölmektedir. Bu araştırmacılar yeterli bir metodoloji bilgisine sahip olsalardı bu sorunları rahatlıkla çözümlenebileceklerdi yada çok aza indirgeyebileceklerdi.

Böyle bir eğitim ile gerekli metodoloji bilgisini alan araştırmacı bilimsel bir çalışmanın en önemli kısmı olan, araştırma konusuna göre uygun bir metodun seçimini de rahatlıkla yapabilecektir. Araştırmanın amacı belirlendikten sonra, hangi metodun bu amaca yararlı olabileceği belirleme ve metodun araştırma konusu ile uyum sağlayıp sağlanamayacağını sınıama konusunda başarılı olacaktır. Araştırmacı, amaçlarına en çok hangi teknik yardımıyla toplanan verilerin yanıt verebileceğini, yararlı bir sonuca hangi metod yardımıyla ulaşabileceğini iyice belirlemeli ve buna göre kullanacağı araştırma metodunu seçmelidir. Bu tür bilgilerin araştırmacı tarafından çok iyi bir şekilde

öğrenilmiş olması gerekir ki metod pratiğe uygulandığı zaman hiçbir sorunla karşılaşılmasın, ya da herhangi bir sorunla karşılaşıldığı zaman, araştırmacı kendi bilgi düzeyi ile bu sorunlara çözüm yolları bulabilsin.

Önceden edinilen bilgiler yeterli olmadığı sürece araştırmacı istediği kadar ön inceleme yapsın, temel kavramlar öğrenilmediği için yapılan bu ön incelemeler de eksik olacaktır.

Kullanacağı metod ya da metodları belirledikten sonra araştırmacı, bilimsel bir araştırmanın gereği olarak bunları tezin giriş kısmında belirtmeyi kesinlikle unutmamalıdır.

Çeşitli gereksinimlere yanıt verebilecek bu birkaç önerinin belirtilmesinin bir takım sorunların ortadan kalkmasına yardımcı olacağı ve bundan sonra yapılacak olan araştırmaların kütüphanecilik konusuna çok büyük katkıları olacağı kanısındayız. Kütüphanecilik Bilim Dalı sorunlarının çözülmesi, kütüphaneciliğin gelişmesi, mevcut kaynakların araştırılması ve elde edilecek verilerin değerlendirilerek gelişime hız kazandıracak bir biçimde yönlendirilmesi, bu düzeyde yapılan başarılı araştırmaların oluşturulmasına bağlıdır.

Kütüphanecilik konusunda yararlı araştırmaların yapılabilmesi, Kütüphanecilik Bilim Dalı'nda sınırlı da olsa araştırma potansiyelinin saptanması, hangi konularda araştırmanın yoğunlaştığının belirlenebilmesi ve araştırmacıların seçeceği konularda bunlara göre yönlendirilmesi, kütüphanecilik eğitimi veren üç bölümden temsilcilerin oluşturacağı bir komite tarafından yapıldığı takdirde daha yararlı çalışmalar ortaya çıkarılacaktır. Bu komite çalışması ile bölümlerin araştırma potansiyeli belirlenebilecek ve genel sorunların saptanmasında daha başarılı olunacaktır.

Ancak gerçek durum boye olmadığı gibi maalesef yapılmış olan araştırmalardan Bölümlerin çoğu kez haberleri yoktur. Oysa ki boye ortak bir çalışma benzer konuların yeniden işlenmesine engel olacak yeni araştırma alanlarının ortaya çıkarılmasında çok büyük katkıda bulunacaktır.

Yapılan bu çalışma ile varılan sonuçların ve bu sonuçlardan yararlanarak oluşturulan önerilerin bundan sonra yapılacak olan araştırmalar için araştırmacılara yardımcı olmasını mit ederiz.

EKLER

- Ek - I. Anket soruları
- Ek - II. Kişisel inceleme formu
- Ek - III. Tezler ve metodlar
- Ek - IV. Tez bibliyografyası.

EK - I

ANKET SORULARI

29.11.1982

KÜTÜPHANECİLİK BİLİM DALI ARAŞTIRMALARI

SN. ....

.....

.....

Bu anket, Türkiye'de Kütüphanecilik Bilim Dalı'nda yapılmış olan Doçentlik, Doktora ve Bilim Uzmanlığı tezleri ve bu tezlerde uygulanan araştırma metodları konusunda yapılacak olan bir araştırma için uygulanmaktadır.

Anket sonucunda elde edilen bilgiler şahıs isimleri belirtilmeden kullanılacaktır. Bu nedenle yanıtlarınızdan çalışmamda yararlanarak gerçekçi sonuçlara ulaşabilmem için, tüm samimiyetinizle yanıt vermenizi rica ediyorum. Anket sonuçlarının en geç 12 Aralık tarihine kadar adresime gönderilmesi, araştırmanın kısa sürede tamamlanmasına yardımcı olacaktır.

Katkılarınızla vardığım sonuçlar Türk Kütüphaneciler Derneği Bülten'inde yazacağım bir makalede açıklanacaktır.

Yardımlarınıza sonsuz teşekkürler.

Ek: 1 Adet dönüş adresli
ve pullu zarf.

Saygılarımla,
Gülseven ALTINÖRS
ODTÜ Kütüphanecisi

1. Doçentlik / Doktora / Bilim Uzmanlığı tezinizin adı nedir ?

Doçentlik Tezi :

Doktora tezi :

Bilim Uzmanlığı tezi :

2. Doçentlik / Doktora / Bilim Uzmanlığı tezinizin kapsadığı konuyu kısaca belirtirmisiniz ?

Doçentlik tezi :

Doktora tezi :

Bilim Uzmanlığı tezi :

3. Doçentlik / Doktora / Bilim Uzmanlığı tezinizi hazırladığınız sıradaki göreviniz ne idi ?

Doçentlik tezi :

Doktora tezi :

Bilim Uzmanlığı tezi :

4. Bugünkü göreviniz nedir?

5. Doçentlik / Doktora / Bilim Uzmanlığı tezinizde aşağıdaki metotlardan hangisini kullandınız? (Birden fazla metodu işaretleyebilirsiniz)

Doçentlik tezi   Doktora tezi   Bilim Uzmanlığı tezi

Deneysel metod

Betimleme metodu

Tarihsel metod

Yöneylem araştırması metodu

İstatistiksel metod

Diğer (Kullandığımız farklı bir metod)

6. Üniversite eğitiminiz sırasında araştırma metotları dersi aldınız mı ?
- a) Evet b) Hayır
7. Eğer araştırma metotları dersi aldıysanız bu bilgilerinizden tezini / tezlerinizi hazırlarken yararlanabildiniz mi ?
8. Lisansüstü eğitim yada akademik çalışma yapacak olan araştırmacılara, araştırmalarında daha fazla katkıda bulunabilecek araştırma metotları dersi verilebilmesi konusundaki görüşlerinizi belirtir misiniz? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz).
- a) Lisans düzeyinde ve pratiğe yönelik bir eğitim programı yeterlidir.
- b) Lisansüstü düzeyde teorik bir eğitim programı verilmelidir.
- c) Lisansüstü düzeyde sadece pratik bir eğitim programı verilmelidir.
- d) Lisansüstü düzeyde ve pratiğe yönelik bir eğitim programı verilmelidir.
9. Tez çalışmanıza başlamadan önce, araştırma metodları konusunda bir ön inceleme yaptınız mı? Yoksa önceki bilgilerinize dayanarak mı kullandığınız metodu seçtiniz?
- a) Ön inceleme yaptım.
- b) Önceki bilgilerime dayanarak seçtim.
10. Tez çalışmanız sırasında, seçtiğiniz araştırma metodunun uygulanmasında herhangi zorlukla karşılaştınız mı? (Örneğin, bir anket hazırlarken, bir tarihsel kaynağın güvenilirliğini saptarken, bir istatistiksel tablo yaparken, vb.)
- a) Metod konusundaki bilgi eksikliği nedeniyle uygulamada zorluk çektim
- b) Metodun, araştırma konusuna uygulanması yönünden zorluk çektim.
- c) Herhangi bir zorlukla karşılaşmadım.

11. Bu çalışmalarınızdan sonra ve bugünkü deneyimlerinize dayanarak, aşağıdaki metodlar hakkındaki bilgi düzeyinizi belirtmişsiniz?

İyi Orta Hiçyok

DeneySEL metod

Betimleme metodu

Tarihsel metod

Yöneylem araştırması metodu

İstatistiksel metod

EK - II

Kişisel incelemeler için oluşturulan soru formu :

1. Tezi yazan kişinin adı soyadı.
2. Tezin açık adı.
3. Tezin derecesi.
4. Tezin hangi üniversitede yapıldığı.
5. Tezin yapıldığı tarih
6. Tezin danışmanı.
7. Tezin konusu.
8. Tezin kapsadığı kütüphane hizmeti.
9. Tezde kullanılan araştırma metodu.
10. Tezde kullanılan veri toplama tekniği.
11. Tezi yazan kişinin o dönemdeki görevi.
12. Tezi yazan kişinin bugünkü görevi.

EK - III

Tezler ve metodlar

Tezi hazırlayan denekler	Tezin cinsi ★	Tezi hazırlayan kişinin, tezinde belirttiği metod	Araştırmacının sap-tadığı metod	Tezi hazırlayan kişinin anket yanıtında belirttiği metod
Denek - 1	Doçentlik	Tarihsel metod	Tarihsel metod İstatistiksel metod	Betimleme metodu Tarihsel metod İstatistiksel metod
	Doktora	Betimleme metodu	Betimleme metodu Tarihsel metod	Deneysel metod Tarihsel metod Yöneylem araştırması metodu İstatistiksel metod Diğer
Denek - 2	Bilim Uzmanlığı	Betimleme metodu	Betimleme metodu İstatistiksel metod	_____
Denek - 3	Doçentlik	Betimleme metodu	Betimleme metodu Tarihsel metod	_____
	Doktora	Betimleme metodu	Betimleme metodu	_____
Denek - 4	Bilim Uzmanlığı	_____	Deneysel metod	Deneysel metod Tarihsel metod
Denek - 5	Bilim Uzmanlığı	Bibliyografik araştırma yöntemi	Betimleme metodu	_____
Denek - 6	Doktora	Tarihsel metod Tanıtımsal gözden geçirme	Betimleme metodu Tarihsel metod	Betimleme metodu Tarihsel metod

Denek - 7	Doçentlik	Kişisel gözlem ve soruşturma	Betimleme metodu	_____
Denek - 8	Doktora	Yayın taraması	Tarihsel metod	_____
Denek - 9	Bilim Uzmanlığı	İçerik çözümleme	Betimleme metodu	_____
Denek - 10	Doktora	Betimleme metodu	Betimleme metodu Tarihsel metod	Betimleme metodu Tarihsel metod
Denek - 11	Doçentlik	Betimleme metodu	Betimleme metodu İstatistiksel metod	İstatistiksel metod (Anket yolu ile)
Denek - 12	Doktora	Tarihsel metod	Tarihsel metod	Tarihsel metod
Denek - 13	Doçentlik	Tarihsel metod	Tarihsel metod	Tarihsel metod
Denek - 14	Bilim Uzmanlığı	Anket yöntemi	Betimleme metodu İstatistiksel metod	Betimleme metodu İstatistiksel metod
Denek - 15	Bilim Uzmanlığı	Betimleme metodu	Betimleme metodu	Betimleme metodu
Denek - 16	Doktora	Betimleme metodu	Betimleme metodu İstatistiksel metod	Betimleme metodu
		_____	Deneysel metod	Deneysel metod Betimleme metodu İstatistiksel metod Diğer
	Bilim Uzmanlığı	_____	Deneysel metod	Deneysel metod Betimleme metodu İstatistiksel metod Diğer

Denek - 17	Bilim Uzmanlığı	Tarihsel metod Tanımlayıcı inceleme	Yöneylem araştırması metodu	Betimleme metodu Tarihsel metod
Denek - 18	Bilim Uzmanlığı	Örneklem yöntemi	Betimleme metodu İstatistiksel metod	Diğer (Örneklem yöntemi)
Denek - 19	Bilim Uzmanlığı	Anket yöntemi	Betimleme metodu İstatistiksel metod	Betimleme metodu
Denek - 20	Doktora	—	Betimleme metodu Tarihsel metod	—
Denek - 21	Bilim Uzmanlığı	Bilimsel yöntem	Betimleme metodu	İstatistiksel metod
Denek - 22	Bilim Uzmanlığı	Bilimsel yöntem	Yöneylem Araştırması metodu	Diğer (ziyaret ve görüş- me) Bilimsel yöntem
Denek - 23	Bilim Uzmanlığı	Bilimsel yöntem	Betimleme metodu İstatistiksel metod	Betimleme metodu İstatistiksel metod Diğer (Bilimsel yöntem)
Denek - 24	Doçentlik	Betimleme metodu	Betimleme metodu İstatistiksel metod Tarihsel metod	Betimleme metodu İstatistiksel metod
Denek - 25	Bilim Uzmanlığı	Betimleme metodu	Betimleme metodu Tarihsel metod	Betimleme metodu
Denek - 26	Doktora	Betimleme metodu	Betimleme metodu Tarihsel metod İstatistiksel metod	Deneysel metod Tarihsel metod İstatistiksel metod
Denek - 27	Bilim Uzmanlığı	Örnek alma	Betimleme metodu Deneysel metod	— —

Denek - 28	Bilim Uzmanlığı	Bilimsel metod	Betimleme metodu	_____
Denek - 29	Bilim Uzmanlığı	_____	Betimleme metodu İstatistiksel metod	Betimleme metodu İstatistiksel metod
Denek - 30	Doktora	Betimleme metodu	Betimleme metodu	_____
Denek - 31	Doktora	Betimleme metodu Tarihsel metod	Betimleme metodu Tarihsel metod	Betimleme metodu Tarihsel metod
Denek - 32	Doktora	Betimleme metodu Tarihsel metod	Betimleme metodu Tarihsel metod	_____
Denek - 33	Doktora	Betimleme metodu	Betimleme metodu	Betimleme metodu Tarihsel metod
Denek - 34	Doktora	Betimleme metodu	Betimleme metodu Tarihsel metod	_____
Denek - 35	Doçentlik	Tarihsel metod	Tarihsel metod	_____
Denek - 36	Doktora	Tarihsel metod	Tarihsel metod	_____
Denek - 37	Bilim Uzmanlığı	Betimleme metodu	Betimleme metodu İstatistiksel metod	Betimleme metodu İstatistiksel metod
Denek - 38	Bilim Uzmanlığı	Betimleme metodu Tarihsel metod	Betimleme metodu Tarihsel metod	Betimleme metodu Tarihsel metod
Denek - 39	Doktora	_____	Betimleme metodu	Betimleme metodu
		Betimleme metodu	Yöneylem Araştırması metodu	_____

Denek - 40	Doçentlik	Deneysel metod	Deneysel metod	Deneysel metod
	Doktora	Betimleme metodu	Betimleme metodu	Betimleme metodu
Denek - 41	Bilim Uzmanlığı	Bilimsel metod	Deneysel metod İstatistiksel metod	İstatistiksel metod Diğer (Bilimsel metod)
Denek - 42	Bilim Uzmanlığı	Betimleme metodu	Betimleme metodu	Betimleme metodu
Denek - 43	Doktora	Betimleme metodu	Betimleme metodu	Betimleme metodu Yöneylem araştırması metodu
Denek - 44	Bilim Uzmanlığı	Betimleme metodu	Betimleme metodu İstatistiksel metod Tarihsel metod	Betimleme metodu Tarihsel metod İstatistiksel metod
Denek - 45	Doçentlik	Tarihsel metod	Tarihsel metod	_____
	Doktora	Tarihsel metod Gözlem metodu	Tarihsel metod	_____

NOT: ★ Tezin cinsi, Doçentlik, Doktora ve Bilim Uzmanlığı dereceleri göz önüne alınarak sıralanmıştır.

EK - IV

TEZ BİBLİYOGRAFYASI

BİBLİYOGRAFİK SORU FORMU

1. Tezi yazan kişinin adı soyadı
2. Tezin açık adı
3. Tezin konusu
4. Tezin yazıldığı tarih
5. Tezin yazan kişinin bugünkü görevi

H. Ü. KÜTÜPHANECİLİK BÖLÜMÜ

DOÇENTLİK TEZLERİ :

1. ARTUKOĞLU, Adil.
2. Türkiye'de kütüphaneler arası işbirliği .
3. Kütüphaneler arası işbirliğinin önemi ve yararları belirtildikten sonra Türkiye kütüphaneleri arasında yapılması uygun görülen işbirliği çalışmaları önerilmiştir.
4. 1974.
5. Yurt dışında

1. KUM, İlhan.
2. Türkiye'de tıp kütüphaneleri
3. Türkiye'de tıp kütüphanelerinin bugünkü durumu sorunları ve bu sorunlara uygun çözüm yollarının araştırılması ve önerilmesi.
4. 1974.
5. H.Ü. Kütüphanecilik Bölümü öğretim üyesi.

1. TUNCER, Nilüfer.
2. Çizgi romanlar, Ankara İl Halk Kütüphanesi çocuk bölümünde yapılan bir deneyim.
3. Çizgi roman nedir özellikleri, bu eserler kütüphanelerimize alındığı zaman, okuyucu sayısındaki değişimin incelenmesi.
4. 1980.
5. H.Ü. Kütüphanecilik Bölümü öğretim üyesi.

DOKTORA TEZLERİ :

1. AYBAŞ, O. Tekin.
  2. Toplu kataloglar ve Türkiye uygulaması.
  3. Çağdaş kütüphanecilikde toplu katalogların yeri önemi, bu konuda çalışmalar yapmış ülkelerden örnekler ve Türkiye'de bu konudaki çalışmalar, başarısızlık nedenleri ve öneriler.
  4. 1978
  5. ODTÜ Kütüphane Müdürü.
-
1. ERDOĞAN, Phyllis Lepon.
  2. Türkiye'de kütüphanecilik mezunlarının uğraşları ve statüleri.
  3. 1958-1974 yılları arasında mezun olmuş olan kütüphanecilerin 1974 yılı itibariyle uğraştıkları işler ve değerlendirilmesi.
  4. 1972.
  5. Türkiye ve Uluslararası Çocuk Sağlığı Merkezi Dokümantasyon ve Yayınlar Müdürü.
-
1. GÜRSOY, Ersoy.
  2. Gerçek zamanlı bilgisayarla kütüphane dolaşım izleme sistemi.
  3. Kütüphanelerde dolaşım izleme sisteminin gerçek zamanlı bilgisayarla yürütülmesi.
  4. 1978.
  5. H.Ü. Mühendislik Fakültesi Bilgisayar Bilimleri Mühendisliği Bölümü öğretim görevlisi ve H.Ü. Bilgi İşlem Merkezi Müdürü.

1. KUM, İlhan.
2. Türkiye'de Kütüphanecilik eğitimi.
3. Türkiye'de kütüphanecilik eğitimi çalışmalarının incelenmesi, kütüphaneciliğin sorunları bu sorunlara ne gibi bir eğitim ile çözüm bulunabileceğinin araştırılması ve önerilmesi.
4. 1970.
5. H.Ü. Kütüphanecilik Bölümü öğretim üyesi.

1. SAĞLAMTUNÇ, Tülin.
2. Ankara'da halk kütüphanesi hizmeti.
3. Halk kütüphanesi uluslararası standartlarının tanımı Türkiye'deki özellikle Ankara'daki durum ve bir model geliştirilmesi.
4. 1980.
5. H.Ü. Kütüphanecilik Bölümü araştırma görevlisi.

1. SANALAN, Ülker.
2. Bibliyografik denetim ve Türkiye.
3. Türkiye'de bibliyografik denetim ve uygulanması gereken şekilleri.
4. 1977.
5. Ev kadını.

1. TUNCER, Nilüfer
2. Türkiye'de yayınlanmış resimli çocuk kitapları (1960-1972)
3. 1960-1972 yıllarında Türkiye'de basılmış olan okul öncesi çağı kitabı olan resimli kitapların durumu ve 622 eserin eleştirili bibliyografyası.
4. 1974
5. H. Ü. Kütüphanecilik Bölümü öğretim üyesi.

BİLİM UZMANLIĞI TEZLERİ:

1. ALTUĞ, İlhan
  2. Geri gönderilebilen kitap alım sisteminin Türkiye uygulaması ve H.Ü. örneğinin değerlendirilmesi.
  3. Kitap sağlama işlemlerinde geri gönderilebilen kitap alım sisteminin Türkiye'deki uygulama biçimleri ve bir örnek olarak H.Ü.'de uygulanan bu sistemin başarılı olup olmadığını değerlendirilmesi.
  4. 1980
  5. H.Ü. Akreditif Büro Müdürü.
1. ALTUKOĞLU, Adil
  2. Hasta dosyaları arşivi ve Hacettepe Hastahanelerinde arşiv çalışmaları
  3. Hastahane arşivlerinin kaydedilmesi, korunması ve incelenmesi
  4. 1969
  5. Yurt dışında
1. ATLIOĞLU, Ayşen.
  2. Üniversite kütüphanelerine merkezi veya merkezi olmayan sistemlerin uygulanması ve H.Ü. Kütüphanelerindeki durum.
  3. Kütüphanecilik mesleğinin çözülmememiş sorunlarından biri olan üniversite kütüphanelerinin merkezi olup olmama durumlarının incelenmesi ve bu sorunun H.Ü.'nin iki kampusa ayrılması ile oluşan kütüphane durumlarının araştırılarak ele alınması.
  4. 1980.
  5. H.Ü. Beytepe Kampusu Kütüphanesi Müdürü.

1. AVCIOĞLU, Şebnem.
2. Yetişkinler için yazılıp çocuk klasikleri arasına giren eserler, iki örnek (Gulliver'in gezileri ve Robinson Crusoe).
3. Adları belirtilen iki kitabın içerik yönünden incelenmesi.
4. 1979.
5. ODTÜ Yabancı Diller Yüksek Okulu okutmanı.

1. ÇAKIN, Yıldız.
2. Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteninin içerik ve yazar yönünden değerlendirilmesi.
3. Dernek bültenindeki yazıların ve yazarlarının değerlendirilmesi.
4. 1980.
5. H.Ü. Tıp Merkezi Kütüphanesi müdürü.

1. FINDIK, Esra.
2. Hacettepe Tıp Merkezi Kütüphanesinde kaynakların kullanılmasını arttırıcı önlemler.
3. Akademik kütüphanelerde halkla ilişkiler uygulamalarının önemi, yeri ve yöntemleri ile akademik kütüphanelerin eğitim sürecindeki yeri.
4. 1978.
5. Yüksek Öğretim Kurumu Basın ve Halkla İlişkiler yöneticisi.

1. GENÇ, Sevinç.
  2. Kütüphane istatistiklerinin ölçümleştirilmesi.
  3. Kütüphane istatistiklerinin işlevlerinin gereklerinin açıklanması, yararlı olabilmesi için standartlaştırılmaya gidilmesi gereğinin uygulaması, Türkiye kütüphanelerinde bir araştırmaya ile standart istatistik önerilerinin sunulması.
  4. 1982.
  5. Milli Kütüphane kütüphanecisi.
-
1. GÜRSOY, Ersoy.
  2. H.Ü. Kütüphanelerinde bulunan süreli yayınlar kataloğunun bilgisayar katkısıyla geliştirilmesi.
  3. H.Ü. Kütüphaneleri süreli yayınlar kataloğunun bilgisayara dayalı biçimde hazırlanması ve günlemesinin sürdürülmesi.
  4. 1975.
  5. H.Ü. Mühendislik Fakültesi Bilgisayar Bilimleri Mühendisliği Bölümü öğretim görevlisi ve H.Ü. Bilgi İşlem Merkezi Müdürü.
-
1. GÜRBÜZ, Salih.
  2. Ankara yüksek öğretim kurum kütüphanelerinde iş analizi ve eğitim gereksinimleri.
  3. Ankara yüksek öğretim kurumu kütüphanelerine göre Kütüphanecilik Bölümü mezunlarının dağılımı, mezunların verdikleri hizmetler ve hizmetlere ilişkin olarak yaptıkları işler.
  4. 1982.
  5. H.Ü. Kütüphanecilik Bölümü araştırma görevlisi.

1. HÜSREVOĞLU, İsmet.
2. Kongre Kütüphanesi sınıflama dizgesi içinde Türk Hukuku sınıflama şemasının oluşturulması üzerine bir deneme.
3. L.C. sınıflamasında eksik olan hukuk tablolarından Türk Hukuku ile ilgili olanının oluşturulması için yapılan bir çalışma.
4. 1978.
5. Çukurova Üniversitesi Merkez Kütüphanesi katalog ve tasnif görevlisi.

1. KEYMAN, Dilek.
2. H.Ü.'si Kütüphanesi-Beytepe akademik personeline ait tanıtım ve öğretim programı taslağı.
3. Üniversite kütüphanelerinde okuyucu eğitimi ve H.Ü. Beytepe Kütüphanesi akademik personeline ait tanıtım ve öğretim programı taslakları.
4. 1979.
5. H.Ü. Kütüphanecilik Bölümü öğretim elemanı.

1. KOCATÜRK, Ergüvün.
2. İş kütüphaneleri ve Türkiye İş Bankası A.Ş.'de kütüphane hizmeti.
3. İş kütüphanelerinin genel olarak incelenmesi ve bir örnek olarak Türkiye İş Bankası kütüphanesinin analizi.
4. 1980.
5. Türkiye İş Bankası A.Ş. Genel Müdürlük Kütüphane uzmanı.

1. KORUL, Sema Günel.
2. Korul sınıflama sistemi, teknik resimler için tüm sektörleri kapsayan ve otomasyona açık sistem geliştirme.
3. Teknik resimler için otomasyona açık bir kataloglama sistemi denemesi.
4. 1977.
5. TÜRDOK'dan emekli.

1. KÖKSAL, Nazlı.
2. H.Ü. Hastanelerinde hastalara kütüphane hizmeti verilmesi.
3. Gelişmekte olan ülkelerde yıllardır hastalara verilen kütüphane hizmetinin yurdumuzdaki uygulamaları ve H.Ü.'de bu hizmetin ne şekilde verilebileceğinin önerilmesi.
4. 1978.
5. H.Ü. Tıp Merkezi Kütüphanesi Danışma Bölümü şefi.

1. MERCAN, Sözer.
2. Üniversitelerde görsel ve işitsel araçlarla eğitim merkezinin yeri.
3. A.V. araç ve materyallerinin eğitime katkısı, Türk üniversitelerinin durumu ve araç materyalin tanımı.
4. 1978.
5. ODTÜ Kütüphanesi A.V. müdür yardımcısı.

1. ÖZTÜKEL, Nihal.
2. Yürütülmekte olan yapı araştırmalarının duyurulması.
3. Yapı konusunda araştırma yapan ya da yaptıran kuruluşların çalışma programlarına alınmış araştırma projelerinin yürütülme evresinde iken kurumlara duyurulması için gerekli bilgi akım sistemi.
4. 1976.
5. Yurt dışında.

1. ÖZTÜRK, Meral.
2. H.Ü. Tıp Merkezi Kütüphanesindeki süreli yayınlar dermesinin değerlendirilmesi.
3. Kütüphanedeki süreli yayınlar dermesi okuyucu ihtiyacını karşılamaktadır hipotezinden hareket ederek süreli yayınların okuyucu tarafından kullanılma oranı araştırılmıştır.
4. 1979.
5. H.Ü. Tıp Merkezi Kütüphanesi Sağlaya Bölümü şefi.

1. ÖZGÜL (Sezer), Gamze.
2. Bilgisayar desteği ile hazırlanmış bir doküman toplu kataloğu denemesi.
3. Doküman toplu kataloğunun hazırlanması için Silahlı Kuvvetler dokümanları örnek alınarak bir model geliştirilmiştir.
4. 1977.
5. Ev kadını.

1. TAN, Sezen.
2. H.Ü.'de kütüphane hizmetlerinin planlanmasına ilişkin görüşler.
3. Ülkemizin kısıtlı kaynakları ile okuyucuya en yararlı hizmetin verilebilmesi için nasıl bir planlamanın yapılması araştırılmıştır.
4. 1979.
5. H.Ü. Tıp Merkezi Kütüphanesi Ödünç Verme Bölümü şefi.

1. TANER, Sönmez.
2. Uluslararası enformasyon sistemleri.
3. Uluslararası enformasyon sistemlerini ortaya çıkaran nedenler bu sistemlerin amaçları, felsefeleri, örgütlenmeleri, işlemleri ve bilgi akıma olan katkıları incelenmiştir.
4. 1978.
5. TÜBİTAK'dan emekli.

1. TUNÇKANAT, Hansın.
2. H.Ü. Kütüphaneleri bilgisayara yönelik süreli yayınlar sistemi.
3. H.Ü. Kütüphanelerinde süreli yayınların teknik ve okuyucu hizmetlerine yönelik denetim ve erişim sorunlarının bilgisayar aracılığı ile yapılması.
4. 1979.
5. H.Ü. Tıp Merkezi Kütüphanesi Süreli Yayınlar ve Gör-İşit Bölümü Şefi.

1. UYANIK, Hasan.
2. Halk kütüphanelerinden yetişkin eğitimi ve Cebeci Halk Kütüphanesi.
3. Yetişkin eğitiminin tanımı ve özellikleri, bu eğitimde halk kütüphanelerine düşen görevler ve bir örnek olarak Cebeci Halk Kütüphanesi ele alınmıştır.
4. 1982.
5. MKE Kurumu kütüphanecisi.

1. YILDIRIM, Üstün.
2. Okuyucu istatistikleri.
3. Kütüphanelerde tutulan okuyucu istatistiklerinde beliren yanlışlıklar ve giderilmesi için öneriler.
4. 1978.
5. A.Ü. Veteriner Fakültesi Kütüphane müdürü.

A.Ü. KÜTÜPHANECİLİK BÖLÜMÜ

DOÇENTLİK TEZLERİ :

1. ERSOY, Osman.
  2. XVIII ve XIX yüzyıllarda Türkiye'de kağıt.
  3. Türkiye'de Osmanlı döneminde kağıt yapımı, ithali, kağıt fabrikaları ve kağıtlardaki filigranlar.
  4. 1963.
  5. A.Ü. Kütüphanecilik Bölümü Başkanı.
-
1. SOYSAL, Özer.
  2. Cumhuriyet öncesi dönemi Türk kütüphaneciliğinin toplumsal ve ekonomik yapısı.
  3. Türk kütüphaneciliğinin tarihsel bir incelemesi.
  4. 1979.
  5. A.Ü. Kütüphanecilik Bölümü öğretim üyesi.
-
1. YURDADOĞ, Berin U.
  2. Muhteva analizi açısından Anglo-American kitaplarında Atatürk ve devrimleri.
  3. İngiliz ve Amerikalı yazarların Atatürk ve devrimlerini yorumlayış tarzları ile bu yorumlayışta rol oynayan faktörler.
  4. 1965.
  5. A.Ü. Kütüphanecilik Bölümü öğretim üyesi.

DOKTORA TEZLERİ :

1. ÇAPAR, Bengü.
2. Milli kalkınma açısından kütüphane hizmeti ve planlanması.
3. Ülke çapında kütüphane hizmetlerinin kalkınmaya katkısı, kütüphane hizmetlerinin planlanmasının gereği, bunun nasıl yapılacağı ve Türkiye'deki durumun değerlendirilmesi.
4. 1979.
5. A.Ü. Kütüphanecilik Bölümü araştırma görevlisi.

1. ERSOY, Osman.
2. Türkiye'ye matbaanın girişi ve ilk basılan eserler.
3. İbrahim Müteferrika tarafından kurulan ilk matbaa ve burada basılan eserlerin kağıt türleri, fiyatları ve bu matbaanın Osmanlı dönemindeki yeri ve önemi.
4. 1959.
5. A.Ü. Kütüphanecilik Bölümü Başkanı.

1. KIM, Soon Oueen.
2. Türkiye'de gezici kütüphaneler.
3. Türkiye'deki gezici kütüphanelerin geçmişteki ve bugünkü durumları.
4. 1975.
5. -----

1. SEFERCİOĞLU, Necmettin.
2. Türk kütüphaneleri için konu başlıkları.
3. Türk kütüphanelerinde konu başlıklarının kullanılmasını etkileyen şartların incelenmesi ve Türkçe konu başlıklarının oluşturulmasına ilişkin kuralların belirlenmesi.
4. 1968.
5. A.Ü. Kütüphanecilik Bölümü yardımcı doçent.

1. SOYSAL, Özer.
2. Eğitimde kütüphane.
3. Özellikle ilk ve orta dereceli okullarda eğitim ve kütüphane ilişkisi.
4. 1964.
5. A.Ü. Kütüphanecilik Bölümü öğretim üyesi.

1. YURDADAĞ, Berin U.
2. Meşrutiyetten buyana kurulan yüksek öğretim kurumlarında Ankara, Atatürk ve Orta Doğu Teknik Üniversiteleri kütüphanelerinin bugünkü durumları ile ilerde olmaları düşünülen şekilleri.
3. Üniversite kütüphanelerinin durum saptamaları yapılarak daha verimli bir hizmet için alınması gerekli önlemler.
4. 1958.
5. A.Ü. Kütüphanecilik Bölümü öğretim üyesi.

BİLİM UZMANLIĞI TEZLERİ :

1. KARAER, İbrahim.
2. Üst düzey yöneticilerinin kütüphanecilik anlayışı.
3. Devlet kuruluşları özel ve özerk kurumlar içinde çeşitli nitelik ve nicelikte oluşturulan kütüphaneler ve buralarında çalışan görevliler ile kütüphanecilik hizmetine ilişkin konularda yöneticilerin düşünceleri, bu kişilerin kütüphanecilik anlayışlarının çağdaş kütüphanecilik anlayışı ile karşılaştırılması.
4. 1978.
5. TEMSAN A.Ş. Kütüphane uzmanı.

1. TANERİ, Yurdanur.
2. Kütüphanecilik bilimine ilişkin konu başlıkları.
3. Kütüphanecilik, belge bilim ve bilgi bilim konularında hazırlanmış bir konu başlıkları listesi.
4. 1978.
5. TÜBİTAK Yapı Araştırma Merkezi Kütüphanesi yöneticisi.

İ.Ü. KÜTÜPHANECİLİK BÖLÜMÜ

DOÇENTLİK TEZLERİ :

1. ALPAY, Meral.
2. Harf devrimi ve kütüphaneler.
3. Harf devriminin nedenleri sonuçları, yayın hayatına ve kütüphanelere etkisi, kütüphane hizmetlerinde ortaya çıkardığı sorunlar.
4. 1973.
5. İ.Ü. Kütüphanecilik Bölümü öğretim üyesi.

1. BAYSAL, Jale.
2. Resmi daire kütüphaneleri ve dökümantasyon merkezleri.
3. Resmi daire kütüphane ve dökümantasyon merkezlerinin durumları nitelikleri ve sorunları.
4. 1972.
5. İ.Ü. Kütüphanecilik Bölümü öğretim üyesi.

1. ERÜNSAL, İsmail.
2. Osmanlı vakıf kütüphaneleri kuruluşundan tanzimata kadar.
3. Osmanlı kütüphanelerinin tarihi gelişimi ve organizasyonu.
4. 1982.
5. İ.Ü. Kütüphanecilik Bölümü yardımcı doçent.

DOKTORA TEZLERİ :

1. ALPAY, Meral.
  2. Tüzelkişi yazarlığı ve alfabetik katalog kuralları.
  3. Tüzelkişi yazarlığı sorununun ortaya çıkışı, farklı ülkelerde ve Türkiye'de sorunu çözen farklı çözüm yolları.
  4. 1973.
  5. İ.Ü. Kütüphanecilik Bölümü öğretim üyesi.
-
1. BAYSAL, Jale.
  2. İlk Türk basımevi kuruluşundan, ilk milli meclisin açılmasına kadar Osmanlı imparatorluğu sınırları içinde basılan kitaplar.
  3. 1729-1825 yılları arasında basılan kitapların ve bunların kataloglarının incelenmesi.
  4. 1967.
  5. İ.Ü. Kütüphanecilik Bölümü öğretim üyesi.
-
1. MOHADJERİ, Fatemeh.
  2. Ayasofya Kütüphanesinde mevcut olan Farsça manzum eserler.
  2. Ayasofya Kütüphanesindeki Farsça eserlerin incelenmesi.
  4. 1974.
  5. -----

1. PEKİN, Erol.
2. Dil ve edebiyat alanı için Türkçe konu başlıkları listesi.
3. Türkiye'de bu konuda yapılacak olan konu başlıkları uygulamalarına örnek olacak bir çalışma oluşturulmuştur.
4. 1981.
5. ----

1. SHOKOUI, Ali Baigzadeh.
2. İran'da kütüphanecilik ve kütüphaneler.
3. İranda ki kütüphane ve kütüphanecilik anlayışının incelenmesi.
4. 1973.
5. ----

1. TUĞSAT, Vahdettin.
2. Hukuk biliminin kütüphanecilik yönünden bir tasnifi tasarımı.
3. Hukuk konularının kataloglanması yönünden incelenmesi.
4. 1968.
5. ----

1. ÜSTÜN, Ayşe.
2. İstanbul Üniversitesine bağlı kütüphaneler.
3. Dünya üniversite kütüphaneleri, İstanbul Üniversitesi kütüphaneleri ve bunlar için alınması gerekli önlemler.
4. 1976.
5. İ.Ü. Kütüphanecilik Bölümü araştırma görevlisi.

K A Y N A K Ç A

1. Bhattacharya, K. "Some problems of using library surveys as a research method." Library Association Record. 72 (1970) ss. 15-17.
2. Blalock, Hubert M. - Ann B. Blalock. Methodology in social research. New York, McGraw-Hill, 1968.
3. Blommers, Paul. - E.F. Lindquist. Statistical methods. USA, The Riverside Press Cambiridge, 1960.
4. Busha, Charles. - Stephen P. Harter. Research methods in librarianship, techniques, and interpretation. New York, Academic Press, 1980.
5. Çakın, İrfan. "Karşılaştırmalı kütüphanecilik, teorik bir yaklaşım." Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni. 31 (1982) 1, ss. 6-10.
6. Dissertation abstracts international section, a humanities and social sciences. USA, University Microfilms International, 1952-
7. Encyclopedia Americana. New York, American Corp., 1970-
8. Galtung, Johan. Theory and methods of social research. London, George Allen and Unwin Ltd., 1973.
9. Golde, Peggy. Women in the field, anthropological experinces. Chicago, Aldine Pub. Co., 1970.
10. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilim Uzmanlığı ve Doktora tezlerinin yazılmasında, teksirinde ve ciltlenmesinde göz önünde tutulacak standartlar (esaslar) yönetmeliği 1983.
11. Hanushek, Eric A. - John E. Jackson. Statistical methods, for social scientists. New York, Academic Press, 1977.
12. Hillway, Tyrus. Introduction to research. 2nd. ed. Boston, Houghton Mifflin, 1964.

13. Hoinville, Gerald. Survey research practice. By: Gerald Hoinville, Roger Jewell and Assc. London, Heinemann Educational Books, 1977.
14. Hyman, Herbert. Survey design and analysis, principles, cases and procedures. Illinois, The Free Press, 1960.
15. Kahn, A.M.C. "Objectives". Library Association Record. 72 (1970) ss. 191-193.
16. Kaptan, Saim. Bilimsel araştırma teknikleri ve istatistik yöntemleri. Genl. 4. bsm. Ankara, Hacettepe Üniversitesi, 1981.
17. Kara, İmdat. Yöneylem araştırmasının yöntembilimi. Eskişehir, E.İ.T.İ.İ.A., 1979.
18. Karasar, Niyazi. Araştırmalarda rapor hazırlama yöntemi, kavramlar ilkeler, teknikler. 3. bsk. Ankara, A.Ü. Eğitim Fakültesi, 1981.
19. Library and information science abstracts. London, Library Association, 1969-
20. Library literature. New York, H. W. Wilson, 1936-
21. Research methods in social relations. Rev. ed. New York, Holt Rinehart and Wintson, 1959.
22. Research paper (film strip). Library filmstrip Center, USA, 1966 Prod. and direc.: Violet Priestelly.
23. Richmond, Phyllis A. "The ph. d. in library science". College and Research Libraries. 31 (1970) 5, ss. 313-317.
24. Savaşçı, Abdullah-Nurten Eke. Türk kütüphanecilik bibliyografyası. Ankara, 1976.
25. Schlachter, Gail-Dennis Thomison. "The library science doctorate a quantitative analysis of dissertations and recipients." Journal of Education for Librarianship. Fall 1974(15) ss. 95-111.
26. Sencer, Muzaffer - Yakut Sencer. Toplumsal araştırmalarda yöntem-bilim. Ankara, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi, 1978.
27. Simon, Julian L. Basic research methods in social sciences, the art of emperical investigation. New York, Random House, 1969.
28. Sjöberg, Gideon-Roger Nett. A methodology for social research. New York, Harper and Row, 1968.
29. Soysal, Özer. "Geleneksel Türk kütüphaneciliğinin toplumsal ekonomik yapısına yaklaşımda metodoloji ve kaynak sorunu." Bellekten. 64(1980) 173, ss. 97-110.

30. Stevens, Rolland E. Research methods in librarianship, historical and bibliographical methods in library research. Illinois, University Illinois, 1971.
31. Tauber, Maurice F. "Survey method in approaching library problems". Library Trends. July (1964) 13, ss. 15-30.
32. Turabian, Kate L.A. manuel for writers of term papers, thesis and dissertations. 4th ed. Chicago, University of Chicago, 1973.
33. Türk kütüphaneciler derneği bülteni. Ankara, Türk Kütüphaneciler Derneği, 1952-
34. Türkiye bibliyografyası. İstanbul, Devlet Basımevi, 1939-
35. Türkiye makaleler bibliyografyası. İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1952-
36. Vickery, B.C. "Methodology in research". Aslib Proceeding. 22(1970) 12, ss. 597-606.
37. Yurt, İbrahim-Hüseyin T. Sevil. Sosyal alanlarda Türkiye'nin araştırma potansiyeli ve sorunları. Ankara, DPT, 1974.

ÖZET ve ABSTRACT

Ö Z E T

Araştırma; problemin incelenmesi, bilgilerin toplanması, bu bilgilerin analiz edilmesi, sorunla ilgili çözüm yollarının bulunması ve yeni bilgilerin elde edilmesi gibi sistemli bir yol izleyen, deneyim, yetenek ve bilgi gerektiren karmaşık bir işlemdir. Araştırmacının bu karmaşık işlemde başarılı olabilmesi için, araştırma metodları konusunda yeterince bilgi sahibi olması gerekir.

Bilimsel yöntem bir bütün olarak araştırma metodlarının hepsini kapsamaktadır. Kesin, güvenilir ve kanıtlanmış bilgiyi bilimsel bir yaklaşım içerisinde ortaya çıkarabilmek için, araştırma süreci boyunca izlenen yola, bilimsel yöntem denir. Bu tanıma dayanarak araştırma metodları, problem çözümü ve bilgi sağlama vb. konulardaki çeşitli tekniklerle birbirlerinden farklılık göstererek 5 gruba ayrılırlar Bunlar;

1. Deneysel metod
2. Betimleme metodu
3. Tarihsel metod
4. Yöneylem araştırma metodu
5. İstatistiksel metod.

Türkiye'de Kütüphanecilik Bilim Dalında 1958-1982 yılları arasında 54 adet Doçentlik, Doktora ve Bilim Uzmanlığı tezi yapılmıştır.

Bunlardan 9'u Doçentlik, 20'si Doktora ve 25'i Bilim Uzmanlığı tezi-
dir.

Çalışma 5 bölümden oluşmaktadır.

1. Bölüm : Giriş.

Bu bölümde, tez konusunun önemi, çalışmanın amacı ve kapsamı
belirtilmiştir.

2. Bölüm : Araştırma ve özellikleri.

Bu bölümde, araştırmanın tanımı, genel olarak amaçları, pren-
sipleri ve araştırma süresince yararlanılacak çeşitli kavramlar açık-
lanmıştır.

3. Bölüm : Araştırma metodları.

5 Çeşit araştırma metodunun amaçları, prensipleri, teknikleri;
özellikle Kütüphanecilik Bilim Dalı'ndaki kullanılış şekilleri göz
önüne alınarak ve gerekli yerlerde örnekler verilerek tek tek incelen-
miştir.

4. Bölüm : Türkiye'de Kütüphanecilik Bilim Dalı konusunda
yapılmış olan Doçentlik, Doktora ve Bilim Uzmanlığı tezlerinde kulla-
nılan araştırma metodlarının incelenmesi.

54 tez, araştırmacılara gönderilen anket ve inceleme formu
ile tek tek incelenmiştir. Elde edilen veriler çeşitli tablolar yardı-
mıyla yorumlanmıştır. Bu tezlerde;

Deneysel metod	6
Betimleme metodu	36
Tarihsel metod	22
Yöneylem araştırma metodu	2
İstatistiksel metod	14

adet kullanılmıştır.

5. Bölüm : Sonuç ve Öneriler.

Bu bölümde de, önceki bölümden elde edilen bilgilere dayanılarak, araştırma metodlarının kullanımı ile ilgili çeşitli sorunlar ortaya çıkarılmış ve bu sorunları giderebilecek çeşitli öneriler getirilmeye çalışılmıştır.

A B S T R A C T

Research is a complex operation arranged systematically as 1) examining the problem, 2) collecting data and analyzing these data, 3) finding solution ways related to the problem, and 4) gathering new data; which requires experience, skill and sufficient knowledge.

In order to be successful in this complex operation, researcher, should have enough notion about research methods.

The methods and the rules followed during research in order to reach to the certain, reliable and confirmed result within a scientific approach is called scientific method.

Because of the different techniques used in problem solving and data collecting, research methods are separated into 5 groups.

These are;

1. Experimental Method.
2. Survey Method.
3. Historical Method.
4. Operational Research.
5. Statistical Method.

In Turkey, a total of 54 - 9 Lecturership, 20 Doctor of Science, 25 Master of science thesis has been prepared on librarian sciences between 1958 and 1982.

This thesis is composed of 5 chapters. The content is as follows;

Chapter 1 : Introduction.

In this first part, the importance, objective and coverage of the subject is stated.

Chapter 2 : Research and Its Characteristics.

The meaning of research is stated. General objectives and principles are described and some concepts related to research are given.

Chapter 3 : Research Methods.

The objectives, principles and techniques of 5 different types of research methods are examined one by one, taking into consideration the practical usage of these methods in librarian sciences. Examples are given where necessary.

Chapter 4 : Investigation of Research.

Methods Which Are Used in lecturership, Doctor of Science and Master of Science Thesis Prepared in Turkey.

In this chapter, 54 thesis, as mentioned before, has been examined one by one by the help of interviews and questionnaire forms which has been send to researchers. The results are interpreted by the help of tables.

The distribution of research methods used in these thesis are shown below;

Experimental method	6
Survey method	36
Historical method	22
Operational method	2
Statistical method	14

